

Lohjanjärven omatoimisten luontoaktiviteettireittien nykytila ja kehittämistarpeet

Miira Lehto

Tekijä tai tekijät Miira Lehto	Ryhmä tai aloitusvuosi 2011
Opinnäytetyön nimi Lohjanjärven omatoimisten luontoaktiviteettireittien nykytila ja kehittämistarpeet	Sivu- ja liitesivumäärä 78 + 25
Ohjaaja tai ohjaajat Leena Grönroos	
<p>Suomessa on erinomaiset puitteet luontoaktiviteettien harrastamiseen, joiden potentiaalia ei ole hyödynnetty matkailuun niin hyvin kuin voisi. Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja, Matkailun edistämiskeskuksen Outdoors Finland Etelä -hanke (OF Etelä) toteuttaa aktiviteettireittien kehittämistä Etelä-Suomessa. Kehittääkseen ja lisätäkseen luontomatkailua alueellaan, Lohjanjärven matkailutoimijat käynnistivät OF Etelä -hankkeen kanssa luontoaktiviteettimatkailun kehittämissuunnitelman laatimisen.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa kuva Lohjanjärven luontoaktiviteettireittien nykytilanteesta ja selvittää niiden kehittämistarpeet, jotta reitit voidaan kunnostaa ja hyödyntää paremmin matkailukäyttöön. Työ on nykytilakartoitus, joka toimii pohjatyönä Lohjanjärven luontoaktiviteettimatkailun kehittämissuunnitelmalle. Työn tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa havainnoidaan yhteensä viisi luontoaktiviteettireittiä: yksi melontareitti, yksi pyöräilyreitti ja kolme kävellen kuljettavaa luontopolkua.</p> <p>Työ alkoi keväällä 2014 ja saatiin päätökseen samana syksynä. Teoriaosuudessa tutustutaan luontoaktiviteettimatkailuun, reittien kehittämiseen ja Lohjanjärven alueeseen luontomatkailukohteena. Reittien havainnointi muistiinpanoin ja valokuvin toteutettiin kesä-heinäkuun vaihteessa. Havainnoinnin tulokset esiteltiin syyskuussa Lohjanjärven matkailutoimijoille yhteisessä keskustelutilaisuudessa, jossa heidän kommentistaan saatiin lisänäkökulmaa tuloksiin.</p> <p>Tutkimuksen perusteella Lohjanjärven matkailullisesti potentiaalisimpia reittejä ovat melonta- ja pyöräilyreitit. Näissä reiteissä oli kuitenkin eniten kehittämiskohteita, kun taas luontopolut olivat käyttökunnoltaan ja palveluvarustukseltaan parhaimmalla tasolla. Suurimmat kehittämistarpeet koskivat reiteistä tarjottavaa informaatiota, opastekokonaisuutta sekä taukopaikkoja ja niiden palveluvarustusta. Reittien tason niin sanottu nurinkurinen tilanne kielii siitä, että alueen kehittämisasioita on ehkä katsottu tähän asti paikallisten ja vapaa-ajan asukkaiden näkökulmasta, jotka tyypillisesti suosivat lyhyempiä luontopolkuja virkistyskäyttöön. Seuraavaksi olisi järkevää kohdistaa suurimmat resurssit melonta- ja pyöräilyreittien parantamiseen, jotta aikaansaataisiin matkailullisesti vetovoimainen kokonaisuus.</p>	
Asiasanat Luontomatkailu, reitit, kartoitus, vaellus, pyöräily, melonta	

Author(s) Miira Lehto	Group or year of entry 2011
The title of thesis Present state and development needs of independent outdoor activity trails at Lohjanjärvi Lake	Number of report pages and attachment pages 78 + 25
Advisor(s) Leena Grönroos	
<p>The great environmental conditions for outdoor activities in Finland haven't been used as effectively as could be. The executive organization of this thesis, the Finnish Tourist Board's Outdoors Finland Etelä project (OF Etelä) is developing outdoor activity trails in Southern Finland. To improve and increase the nature-based tourism in the area, companies and operators in tourism industry at Lohjanjärvi Lake together with OF Etelä started to create a development program of outdoor activity tourism.</p> <p>The aim of this study is to form an outlook of the present state and development needs of outdoor activity trails at Lohjanjärvi Lake. The intention is to do a basic survey for the development program of the outdoor activity tourism at Lohjanjärvi Lake. The study is based on qualitative methods that include observation of five outdoor activity trails: one canoeing trail, one cycling trail and three nature trails exercised by foot.</p> <p>This study started in spring 2014 and was finished in autumn the same year. The theory section discusses the outdoor activity tourism, development methods of trails and Lohjanjärvi as a destination for nature-based tourism. Observation of the trails was conducted between the end of June and the beginning of July by making notes and taking pictures. The results of the observation were presented to companies and operators in tourism industry at Lohjanjärvi Lake. They gave an additional point of view to the results by discussion and comments.</p> <p>According to this study, the most potential trails for tourism at Lohjanjärvi Lake are the canoeing and cycling trails. Still, these trails had the biggest development needs, whereas nature trails were in the best condition considering the trails' state and the equipment at the rest areas. The main development needs focused on the information offered about trails beforehand and on the spot as well as the trails' rest areas and their equipment. The illogical situation of the trails' state indicates that developing matters of the area might be considered from the locals' point of view, who typically prefer shorter nature trails for recreational purposes. As a next step, it would be a rational choice to target the biggest resources to develop canoeing and cycling trails so that a coherent, attractive area for nature-based tourism could be achieved.</p>	
Key words Nature-based tourism, trails, mapping, hiking, cycling, canoeing	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Luontoaktiviteettimatkailu	4
2.1	Omatoimisen luontoaktiviteettimatkailun suosio	4
2.2	Kolme luontoaktiviteettireittityyppiä	6
2.3	Luontomatkailuasiakkaan motivaatiotekijät	7
2.4	Outdoors Finland Etelä -hanke	10
3	Luontoaktiviteettireittien kehittäminen	13
3.1	Luontoaktiviteettireittien kokonaisvaltainen suunnittelu	13
3.1.1	Käytettävyys	14
3.1.2	Infrastruktuuuri	15
3.1.3	Ylläpito ja huolto	16
3.1.4	Palveluvarustus	17
3.1.5	Saavutettavuus	18
3.1.6	Vetovoima ja kiinnostavuus	19
3.1.7	Monikanavainen informaatio	19
3.2	Menetelmät reittien kehittämiseen ja tuotteistamiseen	20
3.2.1	Reittikuvauslomake, tuotekortti ja GPS	20
3.2.2	Tuotesuosituksukset	21
3.2.3	Ulkoilureittien luokittelujärjestelmä	22
4	Lohjanjärvi luontomatkailukohteena	25
4.1	Matkailuun liittyvät hankkeet	26
4.2	Vaellus-, melonta- ja pyöräilyreitit	28
4.3	Matkailualan yritykset	30
5	Tutkimuksen toteuttaminen ja tulokset	32
5.1	Havainnointi ja keskustelutilaisuus aineistonkeruumenetelminä	32
5.2	Tutkimuksen toteuttaminen	34
5.3	Työn tulokset	38
5.3.1	Pyöräilyreitti Lohjanjärven ympäri	39
5.3.2	Melontareitti Kisakalliosta Aurlahteen	42
5.3.3	Karkalin luontopolku	45
5.3.4	Karnaistenkorven luontopolku	48

5.3.5	Liessaaren luontopolku	51
5.3.6	Tärkeimmät solmukohdat	54
5.3.7	Matkailutoimijoiden kehittämishdotuksia	56
5.4	Tulosten yhteenveto	58
6	Pohdinta	61
6.1	Johtopäätökset	61
6.2	Kehittämishdotukset	63
6.3	Työn luotettavuus	67
6.4	Oma arviointi	68
	Lähteet	70
	Liitteet	79
	Liite 1. Reittiluokituslomake	79
	Liite 2. Havainnointilomake	80
	Liite 3. Reittikuvauslomake	81
	Liite 4. Tuotekortti	84
	Liite 5. Kuvia reittien parhaista paloista	86
	Liite 6. Kuvia kehittämiskohteista: Pyöräilyreitti	88
	Liite 7. Kuvia kehittämiskohteista: Melontareitti	89
	Liite 8. Kuvia kehittämiskohteista: Karkalin luontopolku	90
	Liite 9. Kuvia kehittämiskohteista: Karnaistenkorven luontopolku	91
	Liite 10. Kuvia kehittämiskohteista: Liessaaren luontopolku	92
	Liite 11. Diashow tulosten esittelyyn keskustelutilaisuudessa 3.9.	93

1 Johdanto

Luonto, aktiviteetti ja matkailu, siinäpä kiehtova yhdistelmä. Luonto, elinvoimaa ja mielenrauhaa antava ympäristö. Aktiviteetti, pistää sinut liikkeelle ja tekee hyvän olon. Matkailu, alati kasvava toimiala ja yksi mieluisimmista vapaa-ajanvieton muodoista. Luontoaktiviteettimatkailussa nämä kaikki ominaisuudet yhdistyvät samaan kokonaisuuteen. Se käsittää liikkumisen luonnossa kotipaikkakunnan ulkopuolella jotakin aktiviteettia toteuttaen. Tässä opinnäytetyössä keskitytään luontoaktiviteettireitteihin, joilla voi vaeltaa, meloa ja pyöräillä. Reiteille on olemassa tietyt vaatimukset, joiden täytyessä niitä voidaan hyödyntää matkailukäyttöön.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa kuva Lohjanjärven alueen luontoaktiviteettireittien nykytilanteesta ja selvittää niiden kehittämistarpeet, jotta reitit voidaan kunnostaa ja hyödyntää paremmin matkailukäyttöön. Uudenmaan maakunnan suurimman järven puitteita monipuoliseen luontoaktiviteettimatkailuun ei ole vielä hyödynnetty niin hyvin kuin voisi. Koko Suomen kannalta tilanne on vastaavanlainen eli luontoaktiviteettireittien tuotteistaminen on alkutekijöissään. Suomessa metsät peittävät yhteensä 75 % maamme pinta-alasta, mikä tekee Suomesta koko Euroopan metsäisimmän maan (Pröbstl, Wirth, Elands & Bell 2010, 50). Maamme suuren potentiaalin vuoksi Outdoors Finland Etelä -hanke toteuttaa aktiviteettireittien kehittämistä Etelä-Suomessa, tarkoituksenaan laajentaa kehittämistyö tulevaisuudessa koko maahan. Hanke toimii osana Matkailun edistämiskeskuksen koordinoimaa kehittämishanketta. (Räsänen, P. 7.10.2014.) Outdoors Finland -retkeilyportaalista löytyy matkailukäyttöön sopivat luontoaktiviteettireitit, niiden esittelyt ja reittien käyttöön tarvittavat materiaalit ja informaatio.

Halu kehittää luontomatkailua Lohjanjärven alueella on lähtöisin alueen matkailuyrittäjistä. Yrittäjävetoisella hankkeella on hyvät mahdollisuudet tuottaa tulosta, kun toimijoita ei tarvitse erikseen houkutella mukaan. Outdoors Finland Etelä -hankkeessa on toteutettu kokonaisvaltainen retkeilykohteiden suunnittelumalli, jota tässä opinnäytetyössä käytetään tutkimuksen perustana. Hankkeessa on jo kartoitettu Lohjanjärven ympäristöstä joitakin vaellus-, melonta- ja pyöräilyreittejä ja niistä on tehty profiilit retkeilyportaaliiin.

Kulkemalla reitit läpi ja dokumentoimalla niiden ominaisuudet ja puutteet muistiinpanoin ja valokuvoin saadaan reittien ajankohtainen kunto selville. Reittien kiertämisen yhteydessä reitit ja kehittämiskohteet tallennetaan GPS-laitteella siirrettäväksi myöhemmin paikkatietoon ja tietokantaan, jossa ne voidaan työstää kartoiksi. GPS-jäljen tallentaminen on oleellinen osa reitin matkailullista käyttöön ottoa ja tuotteistamista. Reittien fyysisten kehittämiskohteiden lisäksi selvitetään monikanavaisen informaation kehittämistarpeita, jotta reiteistä viestiminen asiakkaille olisi mahdollisimman tehokasta. Esittelemällä havainnot Lohjanjärven luontoaktiviteettireittejä hyödyntäville matkailutoimijoille, saadaan palautetta kehittämisehdotuksista ja lisää ideoita kehittämistarpeista. Kehittämisehdotusten pohjalta Lohjan kaupunki ja alueen matkailutoimijat laativat Lohjanjärven omatoimisen luontoaktiviteettimatkailun kehittämissuunnitelman. Tämän työn tarkoituksena on siis tarjota nykytilakartoitus pohjatyönä kehittämissuunnitelmalle.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään omatoimiseen luontoaktiviteettimatkailuun, sillä Outdoors Finlandin retkeilyportaalien retkeilyohjeet on tehty pääasiassa omatoimisesti kulkeville matkailijoille. Omatoiminen aktiviteettimatkailu tarkoittaa perinteisesti sitä, että aktiviteetteja toteutetaan itsenäisesti, eikä palveluita ole paketoitu valmiiksi kokonaisuudeksi. Omatoimiset matkailijat käyttävät kuitenkin usein retkeilyalueen palvelutarjontaa, kuten vuokraavat välineitä ja majoittuvat kohteessa. Omatoimisia matkailutuotteita voidaan niin sanotusti paketoita puolivalmiiksi, kun reiteistä valmistetaan monikanavainen informaatio, jossa asiakkaalle tarjotaan valmiina monipuolinen tieto reitin ominaisuuksista, palveluista ja nähtävyyksistä (Räsänen, P. 7.10.2014). Kansainväliset matkanjärjestäjät tosin myyvät esimerkiksi omatoimista vaellusmatkaa pakettina, johon sisältyy vähintään reitti-informaatio ja majoitus. Kohteessa asiakkaille on tarjolla lisää palveluita, kuten välinevuokrausta ja opastusta. (Räsänen, P. 20.10.2014.) Jonkinasteisesta paketoitielementistään huolimatta tällaiset matkailutuotteet kuuluvat silti omatoimisen aktiviteettimatkailun piiriin.

Opinnäytetyö alkaa luontoaktiviteettimatkailun ja -reittien käsitteiden sekä erilaisten asiakasryhmien motivaatiotekijöiden esittelyllä. Outdoors Finland ja Outdoors Finland Etelä -hankkeiden sisältö ja toimintatavat käydään läpi. Tämän jälkeen perehdytään luontoaktiviteettireittien ominaisuuksiin sekä kehittämisen ja tuotteistamisen keinoihin.

Reittien ominaisuuksiin eli kriteereihin kuuluvat muun muassa reitin infrastruktuuri, vetovoimaisuus, ylläpito ja monikanavainen informaatio. Näitä tekijöitä havainnoidaan reiteillä kuljettaessa ja kirjataan ylös, missä on kehittämisen tarvetta. Lohjanjärvi retkeilykohteena käsittää alueen luontoaktiviteettireittien esittelyn. Lisäksi tutustutaan lyhyesti Lohjanjärven matkailupalveluntarjontaan. Jo tehdyt ja käynnissä olevat matkailua edistävät hankkeet on myös syytä käydä läpi, jotta muodostuu kokonaiskuva siitä, mitä alueella on jo matkailun hyväksi tehty. Lopuksi esitellään tutkimuksen toteuttaminen havainnoimalla, keskustelutilaisuuden kulku sekä työn tulokset ja niiden pohjalta muodostetut kehittämis ehdotukset reittien parantamiseksi.

2 Luontoaktiviteettimatkailu

Termi ulkoilu (outdoor recreation) tarkoittaa virkistystoimintaa tai ajanvietettä, joka tapahtuu ulkona joko kaupunkimaisessa tai maalaismaisessa ympäristössä. Matkailussa on monesti kyse vapaa-ajan virkistystoiminnasta, joka tapahtuu ulkoilmassa ja jota harjoitetaan henkilökohtaisen mielihyvän ja nautinnon vuoksi. (Pigram & Jenkins 2006, 8.) Luontomatkailuksi kutsutaan luonnonympäristöön sijoittuvaa matkailua, jossa luonnon vetovoima ja sen tarjoamat elämykset ja harrastusmahdollisuudet ovat keskeisessä asemassa (Hemmi 2005a, 333–335).

Luontomatkailuaktiviteetit ovat aidossa ja muokatussa luonnonympäristössä kotipaikkakunnan ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, jotka toteutetaan ilman huomattavia teknisiä ja energiaa kuluttavia apuvälineitä. Luontomatkailuaktiviteetit jaetaan kolmeen alakategoriaan: luontoliikunta-aktiviteetteihin, luonnon harrastusaktiviteetteihin ja muihin aktiviteetteihin. Luontoliikunta-aktiviteetit sisältävät kunto- ja virkistyskeskeiset aktiviteetit ja hyötyliikunta-aktiviteetit. (Hemmi 2005b, 285–286.) Tässä työssä käsitellään kunto- ja virkistyskeskeisiin aktiviteetteihin kuuluvia vaellus-, melonta- ja pyöräilyaktiviteetteja sekä reittejä, joilla näitä aktiviteetteja toteutetaan. Jatkossa näistä reiteistä puhutaan yleisellä käsitteellä luontoaktiviteettireitit.

2.1 Omatoimisen luontoaktiviteettimatkailun suosio

Luontomatkailu kasvaa kovaa vauhtia ja Suomessa se on kaksinkertaistunut vuodesta 2003 vuoteen 2012 kansallispuistojen kävijämäärätietojen perusteella. Luontomatkailun todellista merkittävyyttä ei osata tarkasti sanoa matkailun puutteellisen tilastoinnin vuoksi, mutta kansallispuistot antavat osviittaa. Matkailun edistämiskeskus arvioi Suomeen tulevista matkailijoista kolmasosan toteuttavan täällä ulkoiluaktiviteetteja. (Tuunanen 2014, 3.)

Suomalaisista noin 65 % liikkuu mieluiten omatoimisesti, eikä kaipaa ohjattua liikuntaa. He tykkäävät erityisesti kävellä, hiihtää, pyöräillä ja retkeillä. (Karlsson 2014, 1.) Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) teettämän kansainvälisen luontomatkailututkimuksen (2010) mukaan ulkomaiset matkailijat valitsevat luontomatkaksi mieluiten valmiiseen

ohjelmaan perustuvan omatoimimatkan (33 %) tai täysin omatoimisen matkan (29 %). Ulkomaalaiset matkailijat käsittävät tässä MEKin rajahaastattelututkimuksessa venäläiset, saksalaiset, britit, ranskalaiset ja hollantilaiset, jotka olivat 2009 Suomessa eniten vierailleet kansallisuudet. Lajit, joita haastateltavat eniten harrastavat ovat pyöräily (60,0 %), vaellus (32,7 %), eläinten ja lintujen tarkkailu luonnossa (27,6 %), kalastus (19,1 %) ja melonta (13,1 %). (MEK 2010, 7–12.)

Niin Suomessa kuin naapurimaissamme Ruotsissa ja Norjassa, virkistäytyminen ja harrastaminen metsässä ovat suosittuja aktiviteettejä ja merkittävä osa kansallista identiteettiä. Huolimatta metsien tärkeydestä, näiden maiden metsien virkistyskäytön suunnittelu ja johtaminen ovat jäljessä muista Euroopan maista. Tämä saattaa johtua suuresta metsien määrästä ja lähes joka puolella vallitsevista, vapaista metsien käyttömahdollisuuksista. Aiemmin kokonaisvaltaista, monikäyttöistä suunnittelua ei ole koettu tarpeelliseksi tehdä, mutta ajat ja tarpeet ovat muuttuneet. Ei-kaupalliselle ulkoilulle (outdoor recreation) ja kaupalliselle luontomatkailulle (nature-based tourism) ei ole vedetty selkeää rajaviivaa, vaan ne sekoittuvat toisiinsa. Vaikka perinteinen metsätalous on näissä pohjoisissa maissa edelleen metsien tärkein käyttötarkoitus, ovat virkistyskäyttö ja kaupallinen luontomatkailu nousemassa koko ajan tärkeämpään asemaan. Jokamiehenoikeudet kuitenkin asettavat haasteen luontomatkailulle: kuinka tehdä matkailusta tuottavaa liiketoimintaa, jos päätuote, luonto, on ilmainen ja kaikkien vapaasti käytettävissä. (Pröbstl ym. 2010, 50–54.)

Pyöräilyn nousevasta suosiosta kertoo muun muassa Euroopan laajuinen EuroVelo-pyöräilyreitiverkosto, joka on saanut tukea Euroopan komissiolta EuroVelo.com-portaalin toteuttamiseen (European Commission 2013). Portaalista löytyy 14 pitkän matkan pyöräilyreittiä, jotka on tarkoitettu niin pyörällä liikkuville matkailijoille kuin paikallisillekin ihmisille. Neljästätoista pyöräilyreitistä kolme kulkee pitkän Suomen kamaralla. (EuroVelo.) Pyörämatkailun on tutkittu olevan vuosittain 44 miljardin euron arvoinen matkailun osa-alue Euroopassa. Se levittää matkailijoita sellaisille alueille, jotka eivät muuten houkuttele niin paljon kävijöitä. Matkailun muotona se on Simpsonin tutkimuksen mukaan kestävä ympäristön, taloudellisuuden ja yhteiskunnallisuudenkin näkökulmasta ollessaan vähemmän riippuvainen lentomatkustamisesta. Pitkän matkan pyörämatkailussa tulisi tähdätä kolmen tärkeimmän ydinteeman yhdistämiseen, jotka

ovat kulttuuri, perinnekohteet ja luonto. Yleiset vaatimukset miellyttävästä, turvallisesta ja hyvin merkatusta reitistä on syytä täyttyä, jotta reittiä voidaan hyödyntää matkailukäyttöön. (Simpson 2012.)

Pyöräilyn lisäksi vaelluksen ja melonnan suosiosta on olemassa näyttöä. Aiemmin esitelly MEKin teettämä kansainvälinen luontomatkailututkimus (2010, 9) kertoi pyöräilyn olleen kohderyhmän suosituin aktiviteetti, mutta vaellus oli aktiviteeteista toiseksi suosituin. Esimerkiksi Saksassa ja Itävallassa vaellus on tuotteistettu pitkälle ja siihen liittyen on olemassa erilaisia yhdistyksiä, verkostoja ja laatuohjelmia (Räsänen & Saari 2011, 31). Erityisesti Alpit vetävät paljon vaellusmatkailijoita puoleensa, jolloin reittien kunnostaminen on ollut kannattavaa niin alueella toimivien yritysten kuin matkailijoiden kannalta. Vaikka melonta oli MEKin kansainvälisen luontomatkailututkimuksen (2010, 42) perusteella viidestä aktiviteetista yleisesti vähiten suosittu, olivat Pohjoismaat ja Suomi kiinnostavimpia kohteita juuri melonnan harrastajille, kalastuksen ohella. Melonta on MEKin mukaan aiemmissakin tutkimuksissa todettu kilpailukykyiseksi aktiviteettitilajiksi Suomessa, joten siitä voi saada hyvin kehittämiskelpoisia matkailutuotteita.

2.2 Kolme luontoaktiviteettireittityyppiä

Vaellusreitit jaetaan käyttötarkoitukseltaan neljään kategoriaan, joita ovat paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti kiinnostavat reitit. Kategoria määräytyy muun muassa reitin saavutettavuuden, palvelutarjonnan, kiinnostavuuden ja asiakaskunnan mukaan. Paikalliset luontopolut on tarkoitettu virkistyskäyttöön paikallisille asukkaille, paikalliset kuntopolut taas liikunnan harjoittamiseen. Ne ovat usein ympyräreittejä ja luontopolkujen varrelta löytyy luontokohteita. Alueelliset luontoreitit soveltuvat päiväretkeilyyn ja käyttäjäryhmiä ovat paikalliset asukkaat, kotimaiset ja ulkomaiset matkailijat sekä esimerkiksi koululaisryhmät. Kansallispuistoissa, kuten Nuuksiossa, sekä retkeilyalueilla, kuten Luukissa, löytyy paljon tällaisia reittejä. Valtakunnalliset reitit kiemurtelevat yleensä tunnetuilla retkeilyalueilla tai kansallispuistoissa, ja ne ovat hyvin vetovoimaisia. Vaellettavaa riittää moniksi päiviksi ja reittien palveluvarustus on monipuolinen. Kansainväliset reitit ovat tunnettuja myös ulkomailla. Reittejä löytyy Pohjois-Suomen kansallispuistoista, missä reitistöt ovat yleensä linkittyneet matkailukeskuksiin, jotka tarjoavat informaatiota ja palveluita käyttäjille. (Räsänen & Saari 2011, 8–9.)

Erityyppisiä melontareittejä löytyy niin ikään useita. Vesiluontoradalla tutustutaan rastipisteiden ja opastaulujen avulla luontoon ja kulttuuriin, ja ne ovat hyviä koululaisten opetuskäyttöön. Radan pituus on yleensä 1–5 kilometriä, sen kiertäminen kestää tunnista kahteen ja se sopii niin aloittelijoille kuin kokeneemmillekin melojille. Vesisuunnistusrata on pidempi, noin 5–15 kilometriä, jonka kiertämiseen kuluu noin 2–4 tuntia. Opaskartta neuvoo rastipisteeltä toiselle ja reitti soveltuu kokeilijoista enemmän harrastaneille. Pitkässä vesisuunnistusradassa on sama idea kuin aiemmassa, mutta jopa satojen kilometrien pituutensa vuoksi se soveltuu kokeneemmille melojille. Reitin kiertämiseen tulee varata vähintään useita päiviä. (Karttunen 2011, 12–14.)

Virkistysmelontareittejä voivat käyttää kaikki melojat tasostaan riippumatta. Ne kulkevat lähellä palveluja, teitä ja asuttua ympäristöä, sen varrella voi tutkia opastauluja alueesta ja rantautumis- ja taukopaikkoja on useita. Reitin pituus on valittavissa päiväreitistä useamman päivän retkeen. Kokeneille melojille soveltuvien erämelontareittien ideana on meloa useampi päivä luonnossa, kauempana asutuksesta sekä yöpyä ja ruokailla retkeilyvarusteiden kera. Koskimelontareitin varrella on vähintään I–II-luokan koskia, ja reitin pituus voi vaihdella muutamasta kilometristä sataan kilometriin. Vaativien koskien rannoilla tulee olla kantourat, jotta kosket on mahdollista ohittaa. Koskimelontaa varten on omattava hyvät melonnan perustaidot. (Karttunen 2011, 15–17.)

Pyöräilyreitit voidaan jakaa kolmeen eri reittityyppiin: alueelliset reitit, valtakunnalliset reitit sekä EuroVelo-reitit. Alueelliset reitit ovat näistä kolmesta lyhyimpiä, tavallisesti kiertomatkareittejä. Suomen valtakunnalliset reitit kulkevat suurten kaupunkien välillä tai suurimpien vesistöjen lomassa. EuroVelo-reitit ovat osa koko Euroopan kattavaa pyörämatkailureittiverkostoa. (Outdoors Finland b.)

2.3 Luontomatkailuasiakkaan motivaatiotekijät

Luontomatkailun asiakkaita käsitellään tässä alaluvussa usean eri tutkimuksen kautta, jotka kertovat jokainen oman näkökulmansa asiakkaiden harrastamisen motivaatiotekijöistä. Asiakkaiden ajatellaan olevan pääasiassa matkailijoita tai ainakin heitä tavoitellaan reiteille eniten tuomaan matkailutuloa alueelle. Viimeisenä näkemyksenä kerrotaan kui-

tenkin myös vapaa-ajan asukkaiden kiinnostuksen kohteista, sillä he muodostavat usein merkittävän reittien käyttäjäjoukon.

Matkailun edistämiskeskuksen tärkeimmäksi kohderyhmäksi Suomen markkinoinnissa on määritelty modernit humanistit (MoHu). Ryhmä on tavallista turistia vaativampi ja tietää mitä haluaa, mutta on kiinnostunut aidoista kokemuksista, kuten suomalaisesta luonnosta ja kulttuurista sellaisena kuin se on. Massaturismi ei ole heitä varten, vaan matkasuunnitelmien tulee olla helposti ja joustavasti itse toteutettavissa. Vieraat kulttuurit ja elämäntavat, uudet elämykset ja vastuullisuus ovat MoHu-ryhmää kiehtovia asioita. Tutkimus kohderyhmän matkailijaluonteen selvittämiseksi toteutettiin kuudessa maassa: Iso-Britanniassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Espanjassa ja Hollannissa. (MEK 2014, 3–7.)

Modernien humanistien ryhmässä on tunnistettavissa kolme alaryhmää, jotka sopivat mieltymyksiltään Suomeen. Kulttuurifanit (17 % MoHu-ryhmästä) ovat kiinnostuneita paikallisista elämäntavoista ja historiasta ja ovat merkittävin ryhmä taloudellisesti. Aktiiviset perheet (9 %) pitävät uusista elämyksistä ja haluavat varmistua siitä, että kohteen parhaat puolet eivät jää näkemättä. Modernit humanistipariskunnat (28 %) ovat monilta osin MoHu-ryhmän keskiarvoa, jotka halajavat lomaltaan pientä seikkailua uusissa paikoissa. (MEK 2014, 39.) Moderneja humanisteja kiehtovat erityisesti Suomen valoilmiot, kuten keskiyön aurinko, kirkkaus ja revontulet (Outdoors Finland 21.10.2014).

Metsähallituksen luontopalvelut puolestaan jakavat reittien käyttäjät motiivien perusteella neljään kategoriaan, joita ovat kuntoilevat luontoseikkailijat, luontosuuntautuneet rentoutujat, henkistä hyvinvointia hakevat nostalgikot ja sosiaaliset itsensäkehittäjät. Tutkimuksessa on kerätty tietoja kymmenen vuoden ajan kansallispuistojen sekä retkeily- ja suojelualueiden kävijöistä. Luontoseikkailijat ja rentoutujat vaihtavat retkeilykohdetta useammin, sillä he ovat kiinnostuneempia tietyn toiminnan harrastamisesta eivätkä niinkään uskollisia tietyille alueille, toisin kuin nostalgikot ja itsensäkehittäjät. Kahdelle jälkimmäiselle ryhmälle tärkeimpiä motiiveja ovat aikaisemmat muistot eli samoihin kohteisiin palataan hyvien kokemusten perusteella uudestaan. Myös luonnon kokeminen ja rentoutuminen ovat tärkeitä tekijöitä. Itsensäkehittäjillä painottuu omien taitojen kehittäminen ja uusien ihmisten tapaaminen, nostalgikoilla henkisen hyvin-

voinnin saavuttaminen, luontoseikkailijoilla kuntoilu ja jännityksen kokeminen ja rentoutujilla yhdessäolo seurueensa kanssa ja pääseminen pois meluisasta kaupunkiympäristöstä. (Sillanpää 2012.)

Arnegger, Woltering ja Job taas käsittelevät toteuttamassaan tutkimuksessa (2010) luontomatkailun tuotelähtöistä luokittelujärjestelmää, joka perustuu motivaatiotekijöihin ja palvelujärjestelyihin. Kategorioita motivaatiotekijöille on neljä: luonnonsuojelu, luontoelämys, urheilu ja seikkailu sekä nautinnon etusijalle laittaminen. Jos matkailija on sitoutunut luonnon hyvinvoinnin tärkeyteen, osallistuu hän matkallaan monesti luonnonsuojelullisiin toimenpiteisiin. Luontoelämyksiä kaipaavat matkailijat tarkkailevat luontoa ja eläinkuntaa, mutta eivät osallistu luonnonsuojelullisiin tekoihin. Urheilusta ja seikkailusta kiinnostuneille matkailijoille luonnonympäristö tarjoaa oleelliset puitteet aktiviteettien harrastamiseen. Nautinnonhakuksessa luontomatkailussa luonnon kokeminen ei ole usein matkan ydin, vaan siihen kuuluu olennaisena osana muuta toimintaa, kuten kulttuuria, historiaa tai rannalla löhöilyä. Palvelujärjestelyjä tutkittiin itsenäisistä järjestelyistä täysin standardoituihin järjestelyihin. Tähän opinnäytetyöhön liittyvät oma-toimimatkailun puitteissa lähinnä itsenäiset järjestelyt. Itsenäisten palvelujärjestelyiden ja suuren luonto-orientoituneisuuden lokeroon putoavien palveluiden sanotaan olevan kaikkein ”puhtainta” luontomatkailua. (Arnegger, Woltering & Job 2010, 9–10.)

Arneggerin ja kumppaneiden tutkimuksen tuloksista kolme viimeisintä kategoriaa pätevät luultavasti useimmiten motivoivina tekijöinä luontoaktiviteettireittien käytössä. Vaellus-, pyöräily- ja melontareitit ovat luonteva miljöö urheilua harrastaville matkailijoille ja niillä tarjoutuu usein mahdollisuus luonnon ja maisemien havainnointiin, esimerkiksi valokuvaamisen merkeissä. Reittien ollessa sopivan lyhyitä, myös nautinnonhaukiset luontomatkailijat voivat yhdistää lomamatkaansa vaikka yhden päivän tutustumisen kohdealueen reitistöön.

Asiakkaan päätökseen lähteä vaeltamaan vaikuttavat todennäköisimmin fyysinen toiminta ja uutuudenviehätys, kertoo vielä yhden näkökulman luontomatkailun motivaatiotekijöihin antava Pohjois-Norjassa toteutettu tutkimus. Kulkija voi valita reitin ja vauhdin oman kuntonsa ja halunsa mukaan, mutta yleisesti ottaen tutkimukseen vastanneet pitivät vaeltamista melko haastavana. Vaeltamassa käyneiden määrästä päätel-

len sitä pidetään kuitenkin miellyttävänä aktiviteettina. Uutuudenviehätys nousi tutkimuksessa vaeltamisen toiseksi motivaatiotekijäksi, mikä tosin saattoi johtua Pohjois-Norjassa vaeltavien ensikertalaisten määrästä (75 % vastaajista), joista suurin osa oli ulkomaalaisia. Liikkuminen jalan uusissa paikoissa on käytännöllinen ja mielenkiintoinen tapa tutustua paikalliseen ympäristöön. Vaeltamaan lähtemisen tekee helpoksi vähäiset valmistelut, ja siksi se onkin monesti etukäteen suunnittelematonta ajanvietettä. Erilaisista matkailijatyypeistä hyvin koulutetut ulkomaalaiset matkailijat lähtevät todennäköisimmin vaeltamaan. (Mehmetoglu & Normann 2013, 10.)

Vapaa-ajan asunto, kuten mökki, tarjoaa mahdollisuuden liikkua ja virkistäytyä luonnossa. Antti Rehusen tutkimus Suomen kesämökkien lähiympäristöstä ja liikkumisesta (2008) kertoo luontoretkeilyn ja luonnon tarkkailun olevan mökin pihapiirin ulkopuolella kolmanneksi suosituin harrastus (57 % vastaajista). Marjastus (79 %) ja sienestys (77 %) ylsivät sijoituksessa kärkeen. Jalan kulkiessa tärkeimpiä asioita ovat hyvät kulkureitit sekä marjastus- ja sienestysapajat. Jos reitit ovat huonokuntoisia tai maasto vaikeakulkuista, polutonta metsää, jäävät liikutut matkat lyhyemmiksi ja reiteille lähteminen vähenee. Luontokohteet, kuten näköalapaikat, lehdot ja vesistömaisemat, ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä. Kesäkaudella vesillä liikkuminen on suosittu aktiviteetti. Noin puolet vastaajista meloo tai soutaa vähintään kerran viikossa korkeintaan kilometrin mittaisia lenkkejä. (Rehunen 2008, 109–112). Pidemmät melontareitit olisivat tällä perusteella enemmän matkailijoiden kuin vapaa-ajan asukkaiden heiniä. Tämä ei tietenkään ole koko totuus, vaan ainoastaan yhdestä tutkimuksesta tulkittu näkökulma.

2.4 Outdoors Finland Etelä -hanke

Matkailun edistämiskeskus (MEK) on tärkeä toimija Suomen matkailussa. MEK edistää ulkomailta Suomeen kohdistuvaa matkailua ja koordinoi teemapohjaista kehittämistä kansallisen matkailustrategian mukaisesti, jossa edistämiskeskuksen tehtävät on määriteltä. Teemakohtaisen kehittämisen konkretisoimiseksi MEK käynnisti valtakunnallisen Outdoors Finland -hankkeen (OF), joita on ollut tähän mennessä kaksi. (MEK a.) Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja on Outdoors Finland Etelä -hanke (OF Etelä), joka toimii maanlaajuisen Outdoors Finland -koordinaatiohankkeen alla.

OF-hanke perustettiin koordinoimaan kesäaktiviteettien tuotekehitystä ja niiden kansainvälistä näkyvyyttä (Räsänen, P. 7.10.2014). Kesäaktiviteettien teemat ovat vaellus, pyöräily, melonta, kalastus, hevosmatkailu ja wildlife. Ensimmäinen OF-hanke toteutettiin aikavälillä 2009–2012 ja toinen aloitettiin syksyllä 2012 ja se jatkuu 2014 vuoden loppuun asti. Molemmat hankkeet on rahoitettu Euroopan maaseuturahastosta. (MEK a.) Ensimmäisen hankkeen tuloksena saatiin informaatiota kesäaktiviteettien markkinointikanavista ja markkinatilanteesta sekä tehtiin reittien suunnittelussa ja toteuttamisessa ohjaavia opaskirjoja. Toisessa hankkeessa järjestetään myyntitapahtumia ja näkyvyyskampanjoita tärkeimmissä kohdemaissa, jotta suomalaiset palveluntarjoajat kohtaaisivat ulkomaiset matkanjärjestäjät ja kuluttajat, ja tuotteet olisivat paremmin esillä kansainvälisissä markkinointi- ja jakelukanavissa. (MEK a.)

OF-hanke tarjoaa kuluttajille useita kanavia luontoaktiviteettireitteihin tutustumiseen. Outdoors Finland -retkeilyportaali ja - mobiiliopas sisältävät tietoa reiteistä ja niiden matkailupalveluista. Hankkeen Facebook-sivuille päivitetään ajankohtaisista asioista ja tapahtumista, ja kuluttaja voi olla vuorovaikutuksessa retkeilyasiantuntijoiden ja muiden reiteillä matkailevien kanssa. Flickr-kuvapalvelun avulla pääsee tutustumaan reitteihin niistä otettujen valokuvien avulla. Reiteistä tehdään sähköisiä ja painettuja reittioppaita ja -esitteitä, jotka sisältävät kattavan informaation kyseisestä reitistä. Monikanavainen viestintä on nykypäivänä hyvin oleellista, sillä tietoa haetaan useista lähteistä ja matkan eri vaiheissa tiedonhakuun käytetään erilaisia kanavia. (Räsänen 12.5.2014.)

Outdoors Finland -hanke on tuottanut erilaisia työkaluja ja apuvälineitä myös reittien ja matkapakettien suunnittelijoille markkinoille sopivien ja kannattavien tuotteiden tekemiseen. Reittien suunnitteluoppaat antavat kattavan kuvan reittien suunnitteluun, rakentamiseen ja ylläpitoon liittyvistä asioista. Oppaissa korostetaan asiakaslähtöistä näkökulmaa reitin toteuttamisessa, jonka kautta pyritään lisäämään reittien matkailullista käyttöä. Ansaintalogiikkaoppaasta ohjelmapalveluyritys saa vinkkejä palveluiden kannattavaan tuottamiseen ja hinnoitteluun. Matkaraporteista voi lukea tärkeimpien kohdemaiden aktiviteettituotetarjonnasta, tuotekehityksestä ja markkinoinnista, ja soveltaa niitä omaan toimintaan. Jakelukanavakartoituksessa kerättiin tietoa olemassa olevista sähköisistä jakelukanavista tietyissä kohdemaissa, jotka olivat Venäjä, Iso-Britannia, Ranska, Saksa ja Alankomaat. (MEK b.)

Outdoors Finland -kehittämisohjelmassa on ollut mukana yhteensä lähes 60 alueellista hanketta. Ne ovat olleet hyvin erityyppisiä ja -kokoisia, niin maakunnallisia kuin paikallisiakin hankkeita. Lahden ammattikorkeakoulun hallinnoima Outdoors Finland Etelä on ollut suurin maakunnallinen hanke, jossa on ollut mukana viisi maakuntaa: Etelä-Karjala, Häme, Kymenlaakso, Päijät-Häme ja Uusimaa. (Räsänen, P. 7.10.2014.) Päätavoitteena on näiden alueiden olemassa olevien luontoaktiviteettireitistöjen kehittäminen ja niiden tason parantaminen niin reitin fyysisten ominaisuuksien kuin reitti-informaationkin kannalta. OF Etelä -hankkeen tulokset eli näiden alueiden reiteistä ja matkailupalveluista tuotetut reittiprofiilit ovat nähtävissä Outdoors Finland -retkeilyportaalissa ja muissa OF-hankkeen kuluttajille suunnatuissa kanavissa. OF Etelä keskittyy kesäaktiviteeteista vain vaellus-, melonta- ja pyöräilyreitteihin, joihin myös tämän opinnäytetyön aihe on rajattu. Tulevaisuudessa retkeilyportaalilla on tarkoitus laajentaa kattamaan koko Suomen. (Outdoors Finland a.)

3 Luontoaktiviteettireittien kehittäminen

Luontoaktiviteettireittien kehittämisen perustana toimii Outdoors Finland Etelä -hankkeen kokonaisvaltaisen suunnittelun malli, jossa otetaan huomioon reitin kaikki osa-alueet. Reittien kehittämisen ja tuotteistamisen apuvälineitä ovat reittikuvauslomake, tuotekortti ja GPS-paikannin. Reittien tuotesuositukset ja luokittelujärjestelmä ohjaavat kehittäjien toimintaa ja auttavat kehittämään maamme luontoaktiviteettireittejä kohti yhtenäisempää kokonaisuutta.

3.1 Luontoaktiviteettireittien kokonaisvaltainen suunnittelu

Vaellus-, melonta- ja pyöräilyreiteille on määritelty kriteerit, jotka niiden tulee täyttää soveltuakseen erilaisiin käyttötarkoituksiin, kuten lähiasukkaiden virkistyskäyttöön tai kotimaisille ja ulkomaisille matkailijoille. Matkailukäyttöön tarkoitetuilla reiteillä kriteerien tähtyminen on kaikista merkittävintä. Reittien kokonaisvaltainen suunnittelu, jossa huomioidaan kaikki nämä kriteerit, on ensiarvoisen tärkeää. Kuvio 1 havainnollistaa seitsemää osa-aluetta, joihin suunnittelu jakautuu. Ne ovat käytettävyys, infrastruktuuri, ylläpito ja huolto, palveluvarustus, saavutettavuus, monikanavainen informaatio sekä vetovoima ja kiinnostavuus. (Räsänen 12.5.2014.) Reitin fyysinen kunto ei ole ainoa merkitsevä seikka reitin kehittämisprosessissa, vaan yhtälailla siitä saatavilla oleva tieto ja reitistä välitetyt mielikuvat vaikuttavat käyttäjän kokemuksiin reitistä.

Kuvio 1. Kokonaisvaltaisen suunnittelun viitekehys (Outdoors Finland Etelä 2014)

Kun reittejä kehitetään, edetään läpi neljän eri vaiheen. Ensimmäisessä vaiheessa valitaan reitit, joita lähdetään kehittämään. Toisessa vaiheessa mukaan astuvat äsken esitelty kokonaisvaltaisen suunnittelun osa-alueet (kuvio 1). Tällöin primääritavoite on luoda liiketoimintaa ja kasvattaa kunnan houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä varmistamalla, että kaikki suunnittelun osa-alueet ovat kunnossa. Lisäksi reiteistä valmistetaan reititesitteet tuotteistamista varten ja mietitään, minkälaiset asiakkaat reittejä käyttävät ja ketkä voisivat olla uusia potentiaalisia käyttäjiä. Yhteistyötä tehdään yli kuntarajojen eli hyvää reittiä ei katkaista siihen, mihin kunnan raja loppuu. (Räsänen 2014, 10.)

Kolmannessa vaiheessa reittiverkostolla pyritään muokkaamaan maakunnan brändiä ja lisäämään vetovoimaisuutta. Maakunnan toimijoiden yhteinen sävel löytyy ja yhteistyö edistyy tiedon jakamisen kautta. Matkailuelinkeinon riittävästä kouluttamisesta huolehditaan ja reitti-informaatiota muokataan eri tilanteisiin ja kohderyhmille sopivaksi. Kohderyhmät laajenevat, samoin viestimiseen käytetyt kanavat. Reittien ylläpitoon sovitetaan tietyt mallit. Viimeisessä vaiheessa reittiverkosto tuo matkailutuloa alueelle ja on merkittävässä asemassa hyvinvoinnin edistämässä. Tällöin on saavutettu tuloksia ja reitistöjen tehokas toimimismalli. Asiakkaille tarjotaan aktiviteettimahdollisuuksia ja ohjelmapalveluita, jolloin viipymän pitenee ja ulkomaisia asiakkaita käy paljon. Yhteiset reittien ylläpitomallit, jatkokehityssuunnitelmat ja monipuolinen jakelukanavakokonaisuus ovat kunnossa. (Räsänen 2014, 10.) Matka reitistöjen kokonaisvaltaiseen hyödyntämiseen ei ole lyhyt, mutta lopputuloksen positiiviset vaikutukset maksavat vaivan.

3.1.1 Käytettävyys

Käytettävyys käsite pitää sisällään reitin luokittelun, haasteellisuuden, kohderyhmän kuvauksen ja opastekokonaisuuden. Suomen Ladun kolmiportainen reittiluokittelustaikko kertoo onko reitti helppo, keskivaativa vai vaativa. Luokittelu on tehty vaellusreittejä varten, melonta- ja pyöräilyreiteille ei ole virallista luokitusta. Luokittelun perusteella tehdään kuvaus reitin haasteellisuudesta. Tämä tarkoittaa reitille luotavaa profiilia, joka kertoo kuljettavan matkan, korkeuserot ja sanallisen kuvauksen, jossa selvitetään reitin pituus, arvio kulkemiseen kuluvasta ajasta, reitin luokittelu ja muita olennaisia asioita, jos sellaisia on. (Räsänen & Saari, 2011, 13–14.) Määritellään kohderyhmä, jolle

reitti soveltuu. Reitin käyttäjän on oleellista tietää, voiko reitille lähteä esimerkiksi lasten kanssa tai vaaditaanko reitin kulkemiseen aiempaa kokemusta kyseisestä aktiviteetista.

Viitoitus ja opasteet ovat tärkeä osa reitin käytettävyyttä, sillä niiden avulla reitin seuraaminen helpottuu. Opastekokonaisuudeksi kutsutaan reittimerkintöjen, viitoituksen ja opastusrakennelmien muodostamaa kokonaisuutta. Reittimerkinnät ovat symboleita tai värimerkkejä, jotka merkkäävät kuljettavan reitin johdonmukaisesti. Viitoitukseen käytettäviä viittatyyppejä on kolme: reitinnimiviitat ohjaavat kulkijan reiteille, etäisyysviitta kertoo reittien kiintopisteiden sijainnin, kuten nähtävyydet, ja paikannimiviitta tulisi löytyä jokaisen kiintopisteen luota. Lisäksi viitoitus risteyksissä oikeaan kulkusuuntaan on tärkeää. Reittien varrella voi olla rastipisteitä, joiden opastaulut kertovat reitin kohteista. Opastetaulu taas on kokonaisvaltaisempi tiedonlähde, josta selviää enemmän tietoa, kuten reitin kartta, kuvaus, vaativuusluokittelu ja reitin kulkemisen arvioitu kesto. Tällainen kannattaa olla vähintään reitin alussa lähtöopastetauluna. Reittien merkit kannattaa laittaa näköetäisyydelle toisistaan. Tällöin käyttäjä ei kulje harhaan ja hänellä on turvallisempi tunne, kun tietää olevansa oikealla polulla. (Tuominiemi 2013, 4–12.)

Alueen monikäyttöisyyttä pidetään tavoiteltavana asiana, sillä se mahdollistaa eri aktiviteettien harrastamisen ilman tarvetta siirtyä pitkiä matkoja paikasta toiseen. Luontomatkailun keskittyminen yhdessä jokamiehen oikeuksien kanssa luovat kuitenkin ristiriitoja eri käyttäjäryhmien välille. Monesti perinteisten lajien harrastajat, kuten vaeltajat ja hiihtäjät, saattavat häiriintyä esimerkiksi maastopyöräilijöistä ja moottorikelkkailijoista. Virkistyskäytön johtamisen ollessa heikohkolla tasolla, myös virkistyskäytön sosiaalisten konfliktien hallinta on käytännössä lähes olematonta. (Pröbstl ym. 2010, 57. Esteettömät vaellusreitit soveltuvat erityisesti ikääntyneemmille ihmisille, liikunta- ja näkörajoitteisille sekä lapsiperheille. Niillä tulee pystyä kulkemaan pyörätuolilla. Ulkoilureittien luokittelujärjestelmästä kertovassa alaluvussa (3.2.3) kerrotaan lisää esteettömien reittien vaatimuksista.

3.1.2 Infrastrukturi

Reitin infrastruktuuriin kuuluu polun laatu, pinnoite ja pinta, sillat ja kaiteet sekä melontareiteillä rantautumispaikat ja kulku-urat. Polun laatu vaikuttaa oleellisesti siihen,

kuinka vaikeaksi reitin vaativuustaso luokitellaan. Jos polku on tasainen, leveähkö ja helppokulkuinen tai pitkospuut helpottavat kulkemista, vastaa se helpon reitin kuljetavuutta. Juurakot, kivikot ja kalliot sekä suuret korkeuserot nostavat reitin vaativuustaso nopeasti ylöspäin. Olennaista on tietää, kuljetaanko reitillä asfaltilla vai hiekkapäälysteisellä kulkuväylällä ja onko siinä vaikkapa sään tai käytön aiheuttamia kulumia. Reitin pinnoite vaatii säännöllistä huoltoa. (Räsänen 12.5.2014.)

Polun maapinta on mahdollista kestäväidä sorastamisella, mikä ehkäisee polkujen levenemistä ja säästää ympäröivää luontoa. Sorastettua polkua on miellyttävämpi kulkea, kun pinta on tasainen juurista ja isoista kivistä. Metsähallitus on käyttänyt kestäväointiä apuna Lapin tunturireiteillä, ja käytäntö voisi soveltua käytettäväksi etelämpänäkin. (Metsähallitus 2014.) Siltojen ja kaiteiden on syytä olla hyvässä kunnossa, sillä ne toimivat tärkeinä tukirakenteina. Reitin varrella olevista silloista on oleellista viestiä asiakkaille ennen reitille lähtöä, erityisesti joitakin ihmisiä pelottavista riippusilloista ja vaihtoehtoisista reittimahdollisuuksista niiden kiertämiseksi. (Räsänen 12.5.2014.)

Rantautumispaikkoja tulisi olla melontareittien varrella tietyin välimatkoin. Paljon käytetyllä, hyvin opastetulla ja varustetulla melontareitillä tulisi olla 5 kilometrin välein rantautumispaikka, josta löytyy käymälä, nuotiopaikka ja halkovaja. Hieman harvemmin, 10 kilometrin välein, tulisi olla paikka, josta löytyy edellä mainittujen lisäksi mahdollisuus majoittumiseen, kuten laavu, kota tai telttapaikka. (Karttunen 2011, 9.) Koskimelontareiteillä, erityisesti vaativien koskiosuuksien kohdalla tulee olla kulku-urat, jotta kosken voi tarvittaessa ohittaa kanoottia kantaen (Karttunen 2011, 17).

3.1.3 Ylläpito ja huolto

Reittien suunnittelussa ja hallinnossa on yleensä mukana monta eri tahoa, kuten valtio, kunta sekä erilaiset yhteisöt ja yrittäjät. Valtion tehtävänä on tavanomaisesti ollut reittien perustamisen ohjaaminen, kun kunnat hoitavat varsinaisen reittien suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon, apunaan yhteisöt ja yrittäjät. (Räsänen & Saari 2011, 26.) Reittejä koskevat raharesurssit on syytä miettiä tarkkaan. Kustannusarvio tehdään suunnittelua ja toteutusta varten, vuosibudjetti taas ylläpitoon ja huoltoon. Henkilöresurssien suunnittelussa on oleellista järjestää tarvittava koulutus reitin rakentajille,

mukana oleville yrittäjille ja esimerkiksi reitin opastaulujen teksteistä vastaaville. Jokin osa reitin kokonaisuudesta voi olla parempi tilata alihankkijalta. Kunnollinen suunnittelu ja toteutus takaavat kestävät reitit jopa kymmeniksi vuosiksi. (Räsänen & Saari 2011, 27.)

Reitin ylläpito ja huolto jäävät valitettavan usein muiden osa-alueiden jalkoihin. Huolto-toimenpiteiden aikaväli ja kustannukset riippuvat reitin kävijämääristä ja käyttötarkoituksesta. Erityisesti reitin pinnoitteet, rakenteet, kasvillisuus ja palveluvarustus, kuten nuotiopaikat ja käymälät, vaikuttavat ilman säännöllistä huoltoa reitin käytettävyyteen. Ylläpidon vastuunjaosta ja resursseista tulee sopia selkeät säännöt eri tahojen kesken. (Räsänen & Saari 2011, 22.) Suomen metsistä 34 % on valtion omistamaa, loput ovat yksityisomistuksessa (Pröbstl ym. 2010, 51). Tämä seikka hankaloittaa osaltaan reitistöjen suunnittelua ja ylläpitoa, sillä maanomistajien kanssa on sovittava reitin linjauksesta ja muista toiminnoista. Sopimuksellisuus on tärkeää hoitaa kuntoon jo reitin suunnittelun alkuvaiheessa, muuten siitä voi tulla ongelmia myöhemmin. (Räsänen 25.8.2014.)

3.1.4 Palveluvarustus

Reitin palveluvarustukseen kuuluvat taukopaikat, erilaiset rakennelmat, kuten varastot ja huoltorakennukset sekä roskahuolto. Kokonaisuudessa huomioidaan liikkujien ja elinkeinon tarpeet. Varustukseltaan kattavia taukopaikkoja tulee olla reitillä tarpeeksi usein. Varustuksesta on selkeä tieto saatavilla ennen reitille lähtöä, jotta reitin käyttäjä voi suunnitella esimerkiksi yöpymiset matkan aikana. (Räsänen 12.5.2014.) Melontareittien rantautumis- ja taukopaikkojen 5 ja 10 kilometrin kriteerit esiteltiin infrastruktuuria käsittelevässä alaluvussa. Pyöräilyreittien taukopaikkasuositukset ovat helpoilla reiteillä 7,5–10 kilometrin välein ja vaativimmilla reiteillä 15–20 kilometrin välein. Vaellusreiteillä ei ole varsinaisia taukopaikkojen etäisyyskriteereitä, mutta niiden varrelta tulisi löytyä taukopaikka, jonka varustukseen kuuluu laavu, käymälä, nuotiopaikka ja halkovaja. (Räsänen 2013.) Reitin palveluvarustus voi tarjota huoltorakennuksia ja varastoja välineiden huoltoa ja säilytystä varten vaikka yöpymisen ajaksi.

Roskaton retkeily on tavoiteltava asia, jota erityisesti Metsähallitus on edistänyt. Nykyään retkeilijät tuovat monesti itse roskansa reitiltä pois, sillä roska-astioita reittien var-

rella on vähennetty ja niiden sijaan on panostettu keskitettyihin jätehuoltopisteisiin reitien päätepisteissä, jonne jätteet tuodaan ja lajitellaan. Parannettu jätevalistus reiteillä on osaltaan myötävaikuttanut jätteiden vähentymiseen. (Räsänen & Saari 2011, 24.)

Reitillä liikkujien ja elinkeinon tarpeiden huomiointi on osittain riippuvainen siitä, millaiseen käyttöön reitit soveltuvat. Jos reitti sopii matkailijoille, tulee reitistöt suunnitella tuottamaan alueelle mahdollisimman paljon matkailutuloa. Jos käyttäjäryhmä on enemminkin paikalliset ja vapaa-ajan asukkaat, reitistöt lisäävät alueen houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä heidän näkökulmastaan, kun ne ovat helposti käytettävissä. Elinkeinolle merkittävää on hyödyntää reittiverkostoa omaan liiketoimintaan. (Räsänen 2013.) Reitien kaupalliseen palveluvarustukseen kuuluu muun muassa välinevuokraus, neuvontapisteet ja kahvilat (Räsänen & Saari 2011, 20), mutta myös muut elinkeinon edustajat, kuten majoitus- ja ohjelmapalveluyritykset, hyötyvät tasokkaan reitistön läheisyydestä.

Solmukohdat ovat paikkoja, joihin reitit ja palvelut eniten keskittyvät. Kattavimmat palvelut kannattaa alusta asti ohjata reittien ja reittiverkostojen solmukohtiin, koska niissä on eniten reittien käyttäjiä eli asiakkaita. Näissä kohteissa on usein parhaat edellytykset liiketoiminnalle. Solmukohtiin kannattaa keskittää varusteiden huoltomahdollisuudet sekä kattava roska- ja jätehuolto, sillä niitä voi olla hankalaa ja työlästä tarjota jokaisen reitin läheisyydessä erikseen. (Räsänen 2013, 24.)

3.1.5 Saavutettavuus

Reitin hyvään saavutettavuuteen vaikuttavat alkuperä- ja päätepisteisiin pääseminen, parkkipaikkojen läheisyys ja määrä, julkisen liikenteen mahdollisuus sekä saatavilla olevat GPS-koordinaatit. Jos reitille pääsee julkisilla kulkuneuvoilla, käyttäjät, joilla ei ole mahdollista tulla autolla, eivät rajaudu kävijäkunnasta pois. Tarpeeksi tilavat parkkipaikat sijoitetaan reitin keskeisten lähtöpisteiden läheisyyteen. Ympyräreiteillä, joissa reitti alkaa ja päättyy samaan paikkaan, on parempi saavutettavuus kuin janareiteillä, sillä auto odottaa samassa paikassa, eikä siirtymistä takaisin alkupisteeseen kulkuneuvon luokse tarvitse miettiä. Hyvä viitoitus reitille on myös osa saavutettavuutta, kun paikalle löytäminen helpottuu. GPS-koordinaatit kertovat lähdön, lopun ja tarvittaessa muidenkin pisteiden tarkan sijainnin, mikä helpottaa reitin paikantamista. (Räsänen 12.5.2014.)

3.1.6 Vetovoima ja kiinnostavuus

Reitin vetovoimaan ja kiinnostavuuteen vaikuttavat ympäröivä luonto, kulttuuri, ilmasto sekä reitin haasteet. Kauniiden ja vaihtelevien maisemien lisäksi reitin kulkijaa kiinnostaa usein myös luonnon niin sanotut biologiset arvot, kuten eläimet, linnut, puut ja kasvit. Vesistöt ovat hyvin arvostettuja retkeily-ympäristössä. Kulttuuriset arvot, kuten paikalliset nähtävyydet, elämäntavat ja tapahtumat, sekä historialliset aikakaudet ja niiden fyysiset merkit, laajentavat reitin käyttäjäkuntaa. Ilmaston osalta vuodenaajat ja niiden vaihtelut vaikuttavat reitin käytettävyyteen ja reitillä harrastettavien aktiviteettien kirjoon. Osaa vaellusreiteistä voidaan käyttää esimerkiksi hiihtoon lumisen maan aikaan. (Räsänen & Saari 2011, 21.) Luonnollisestikin reitin haasteet vetävät puoleensa haasteita etsiviä ja pelkäämättömiä käyttäjiä, kun taas ne, jotka haluavat päästä helpommalla, valitsevat helpomman reitin.

3.1.7 Monikanavainen informaatio

Monikanavainen informaatio takaa laajat mahdollisuudet jakaa tietoa reiteistä monille eri asiakasryhmille useiden kanavien kautta. Tietoa tarjotaan painetussa, sähköisessä ja mobiililaitteille sopivassa muodossa. Kartta on yksi tärkeimmistä dokumenteista, joka reitin käyttäjällä tulee olla tarjolla. Painettujen karttojen rinnalle on nousevat sähköisesti käytettävät kartat, joita voi hallita myös mobiililaitteilla. Kartat ovat informatiivisia sisältäen reitin lisäksi tiedon muun muassa nähtävyyksistä, palveluista, alku- ja päätepisteistä sekä reitin haasteellisuudesta ja reitin kuvauksesta. (Räsänen & Saari 2011, 33–34). Sama koskee reittioppaita ja -esitteitä, ne ovat nykyään painetun muodon lisäksi yhä enemmän sähköisessä muodossa internetissä ja mobiililaitteissa (Räsänen 12.5.2014).

Mitä enemmän asiakas saa tietoa reitistä reitin valitsemisvaiheessa, sitä parempi. Näin hänen on helpompi valita itselleen sopiva reitti. Aikakaudella, jolloin kaikki siirtyy internetiin, ei saa kuitenkaan unohtaa paikanpäällä reitillä tarvittavia ohjeistuksia. Opas-
taulut on edelleen hyvä olla fyysisesti olemassa reitillä, jolloin kulkijan ei ole välttämättöntä tukeutua teknologiaan koko ajan. Internetin käytön kasvun lisäksi GPS-laitteiden käyttö reiteillä on yleistynyt. Sillä voidaan määrittää oma tai kohteiden sijainti satelliittipaikannusjärjestelmien avulla. (Räsänen & Saari 2011, 33.)

3.2 Menetelmät reittien kehittämiseen ja tuotteistamiseen

Reittien tuotteistamisella ja luokittelemisella on lukuisia positiivisia vaikutuksia, sillä ne hyödyttävät sekä reitin käyttäjiä että ylläpitäjiä. Käyttäjä voi niiden avulla valita itselleen sopivimman reitin, ja reitin ylläpito ja kehittäminen helpottuu. Lisäksi reitistöjen turvallisuus, laatu ja markkinointi paranevat, ja reitit profiloivat matkailualueita kokonaisuudessaan. Myös elinkeinon on tällöin helpompi tuotteistaa reittejä ja niihin liittyviä palveluitaan. (Räsänen 2013, 19.) Tuotteistamista käytetään siis opastetun matkailun lisäksi omatoimisessa matkailussa yhtä lailla. Reittien kehittämiseen ja tuotteistamiseen on monia apuvälineitä ja menetelmiä, kuten reittikuvauslomake, tuotekortti, GPS-paikannin, aktiviteettikohtaiset tuotesuosituksot ja ulkoilureittien luokittelujärjestelmä.

3.2.1 Reittikuvauslomake, tuotekortti ja GPS

Reittikuvauslomakkeesta (liite 3) hyötyvät reittien kehittäjät, sillä lomakkeen pääpaino on kehittämiskohteissa. Kuvaus työstetään reitillä suoritettujen havaintojen pohjalta. Lomakkeeseen merkitään reitin perustietojen, kuten sijainnin, pituuden, arvioitun keston, haasteellisuuden ja kohderyhmän lisäksi reitin lähtöpisteet, palveluvarustus, viitoitus ja merkinnät, ympäristön kuvaus ja mitä reitistä on hyvä tietää. Kehittämiskohteet esimerkiksi palveluvarustuksessa ja viitoituksessa kirjataan lomakkeeseen. Kun kehittämiskohteet on tiivistetty yhteen, voi tätä OF Etelän ja Suomen Ladun lomaketta käyttää apuna koko reitin kunnostamiseen. Lisäksi reitille ehdotetaan sopivaa teemaa. (Lahden ammattikorkeakoulu 2013.) Reitien teema ja tarinallistaminen ovat hyviä tuotteistamisen keinoja, joiden käyttö on yleistymässä. Reiteistä voidaan muodostaa lyhyitä teemareittikokonaisuuksia tai antaa jollekin reitille oma teema. Tarinallistamisessa voidaan painottaa kiinnostavia luontokohteita, joiden ympärille tarina rakentuu. (Tommola, P. 25.4.2014.)

Tuotekortti (liite 4) tehdään reitin käyttäjää varten, jotta hän voi vertailla erilaisia reittejä ja valita itselleen sopivimman. Tuotekortti kertoo tiiviisti retkeilijän tarvitsemat tiedot reitistä, kuten reitin pituus ja arvioitu kesto sen kulkemiseen, kuvaus haasteellisuudesta ja vetovoimasta, reitin saavutettavuus, merkinnät ja opasteet, kuvaus reitin kulkemisesta sekä vinkit ja faktat, mitä reitistä on hyvä tietää. (Outdoors Finland 2013a.) Tämän OF

Etelän tuotoksen tarkoituksena on siis tuottaa asiakkaalle kiinnostava ja informatiivinen tiedonlähde reitistä, joka on saatavilla sähköisessä muodossa ja tulosteena. Reittikuvaukslomakkeen ja tuotekortin taustalla vaikuttavat tulevaisuuden alaluvuissa esitellyt tuotesuosituksien ja ulkoilureittien luokittelujärjestelmä, joiden pohjalta ne tehdään.

GPS-paikannin on tärkeä apuväline reittejä kuljettaessa, sillä siihen tallennetaan kuljetun reitin jälki ja reittipisteet, kuten palvelut, nähtävyydet ja kehittämiskohteet. Reittipisteet saadaan sen avulla merkittyä oikeaan kohtaan reitistä tehtävään karttaan ja ne voidaan paikantaa maastossa, kun lähdetään kunnostamaan kehittämiskohteita. Laitteella voi ottaa kuvia, jotka tallentuvat oikeaan kohtaan reitin varrelle. Reittijälkien tallentamisen jälkeen ne siirretään paikkatietoon ja tietokantaan, jossa niitä voi muokata ja työstää käytettäväksi sähköisiin ja painettuihin karttoihin. (Lahden ammattikorkeakoulu 2013.) GPS-paikkatietoa voivat hyödyntää myös esimerkiksi geokätköilyn harrastajat.

3.2.2 Tuotesuosituksien

MEK on luonut jokaiselle kuudelle kesäaktiviteettiteemalle, vaellukselle, pyöräilylle, melonnalle, kalastukselle, hevosmatkailulle ja wilddlifuotteille, omat tuotesuosituksensa. Tämän opinnäytetyön rajauksen mukaisesti perehdytään kolmen ensimmäisen teeman, eli vaelluksen, pyöräilyn ja melonnan, tuotesuosituksiin. Tuotesuosituksien tarkoituksena on toimia apuna matkailuyrittäjälle tuotteiden luomisessa ja kehittämisessä, kun päämääränä ovat kansainväliset markkinat. Tuotesuosituksien sisältävät ohjeistuksen sekä opastettuun että omatoimiseen retkeilytuotteeseen. Tässä työssä keskitytään vain omatoimisen tuotteen tuotesuosituksiin työn aiheen mukaisesti. Lisäksi tuotesuosituksiin kuuluvat reittisuositukset, jotka perehdyttävät reitistön valintaan vaikuttaviin ja huomioonotettaviin asioihin ulkomaisen matkailijan näkökulmasta. Näihin kuuluvat saavutettavuus, vetovoimaisuus, palveluvarustus, kuljettavuus/ajettavuus/melottavuus ja vaativuustaso. (Outdoors Finland 2013b,c,d, 1.) Nämä sisältyvät kokonaisvaltaisen suunnittelun viitekehyksen osa-alueisiin, joita esiteltiin tarkemmin luvussa 3.1.

Omatoimisten aktiviteettituotteiden suosituksiin kuuluvat olennaisina englanninkielinen tuotekuvaus ja reittikartta. Kirjallisessa tuotekuvauksessa tulee ilmoittaa reitin pituus ja kesto, haasteellisuus ja soveltuvuus kohderyhmille, tarvittavat varusteet, päiväohjelman

kuvaus, luontokartoitus eläimistöä, kasvistosta ja luonnonnähtävyyksistä sekä GPS-koordinaatit aloitus-, lopetus- ja palvelupisteille. Melontareitin tuotekuvauksessa mainitaan reitin tyyppi: järvi-, joki-, koski- vai merireitti. Englanninkieliseen reittikarttaan on merkitty palvelut, kuten majoitus, välinevuokraus, ravintolat, elintarvikekioskit, tauko- ja rantautumispaikat, nähtävyydet, hätänumerot ja matkapuhelimen kuuluvuus. Sääennuste on syytä tarjota asiakkaalle, oli tuote mikä tahansa näistä kolmesta aktiviteetista. (Outdoors Finland 2013b,c,d, 3.)

Suosituksukset vaihtelevat hieman aktiviteettikohtaisesti. Erityisesti melontatuotteeseen, myös omatoimiseen, voi sisältyä varusteet. Jos ne eivät kuulu tuotteeseen, tulee yrityksen kuitenkin tarjota tai välittää kanootin ja pelastusliivin vuokraus. Varusteet ja turvallisuusasiat käydään läpi ennen melontaretkeä. (Outdoors Finland 2013b, 3.) Pyöräilyn tuotesuosituksissa on ohje palveluista, joita majoituskohteiden tulisi tarjota asiakkaalle. Näitä ovat pyöränsäilytystilat, välineistö polkupyörän huoltoon ja tieto lähimmästä pyörän huoltopaikasta sekä pesu- ja kuivatusmahdollisuus vaatteille. Pyöräilytuotteessa matkatavaroiden kuljetuspalvelu on suositeltava, oli kyse sitten opastetusta tai omatoimisesta retkestä. (Outdoors Finland 2013c, 2–3.) Vaelluksen tuotesuosituksukset sisältävät suositukset lisäksi sauvakävelyyn ja esteettömälle reitille. Sauvakävelyn suositukset ovat hieman vaellusta vaatimattomammat, mutta vaatimukset esimerkiksi reitin pinnan laadusta ovat tiukemmat. (Outdoors Finland 2013d, 5–6.) Esteettömän reitin suositukset esitellään seuraavassa alaluvussa.

3.2.3 Ulkoilureittien luokittelujärjestelmä

Suomen Latu ry ylläpitää ja kehittää reittiluokitusjärjestelmää, jonka avulla määritellään ulkoilureittien vaativuustaso. Yhdistys kouluttaa reittiluokittelijoita, jotka kiertävät arvioimassa ja luokittelemassa reittejä. Luokittelu on tehty kävellen kuljettavia reittejä varten. Myös Outdoors Finland järjestää koulutusta reittien luokitteluun.

Luokittelusta hyötyvät sekä reittien käyttäjät että ylläpitäjät. Kun ulkoilija haluaa lähteä kulkemaan reitin, on hänen helpompi valita itselleen sopivin, kun tieto reittien vaativuudesta ja muista ominaisuuksista on saatavilla. Ylläpitäjälle luokitusjärjestelmä taas tarjoaa raamit reitin luokituksen tason ylläpitoon. Järjestelmä vaatii reittien säännöllistä

tarkistusta reitin ylläpitäjän ja reittiluokittelijan suorittamana. Kun luokitusjärjestelmä on valtakunnallinen, parantaa se kokonaiskuvaan Suomen luontoaktiviteettireitistöistä laadun ja turvallisuuden näkökulmista. Näin reittien käyttäjä tietää, että missä päin maata hän reittejä kulkeekaan, hän voi luottaa luokituksen tasoon ja oikeellisuuteen. Tämä tekee myös reittien yhtenäisestä markkinoinnista helpompaa. (Suomen Latu 2007.)

Kuvio 2. Reittien symbolit: helppo reitti, keskivaativa reitti, vaativa reitti, normaali pyörätuolireitti ja vaativa pyörätuolireitti (Suomen Latu 2014)

Helppo reitti

Helpon reitin kriteerien täyttyminen on kaikista tärkeintä. Kulkijan tulee voida luottaa siihen, että hän pystyy kulkemaan helpon reitin sitä määrittelevien kriteereiden mukaan. Helpon reitin tunnus on sininen ympyrä (kuvio 2). Reitin pinta on tasainen ja helppokulkuinen, tarvittaessa kulkemista on helpotettu portailla tai pitkospuilla. Korkeuseroja ei ole paljoa, keskimäärin enintään 50m/km. Pituuskaltevuus on enintään 15 % ja sivuttaiskaltevuus 3–5 %. Reitti on merkitty maastoon selkeästi ja tiuhaan, joten eksymistä ei tarvitse pelätä. Keskimääräinen etenemisnopeus on noin 12–15 min/km. (Suomen Latu 2007, 4–5.)

Keskivaativa reitti

Keskivaativan reitin tunnistaa punaisesta neliömerkistä (kuvio 2). Reitillä voi olla jonkin verran haastavia kohtia ja korkeuseroja. Korkeuserot ovat keskimäärin 120 m/km ja maksimikaltevuus korkeintaan 30 %. Reitti on melko selkeästi merkitty maastoon, joten sen seuraaminen on helpohkoa. Etenemisnopeus on hieman hitaampaa kuin helpolla reitillä, keskimäärin 16–20 min/km. (Suomen Latu 2007, 4–5.)

Vaativa reitti

Vaativan reitin tunnuksena toimii musta kolmio (kuvio 2). Reitillä on paljon korkeuseroja, jyrkkiä kohtia ja se on osittain vaikeakulkuinen. Vaativalla reitillä voi olla kahluuosuus. Reittimerkinnot ja viitoitus ovat melko vaatimattomia, enimmäkseen seurataan

vain maastossa havaittavaa polkua tai uraa. Keskimääräinen etenemisnopeus on yli 21 min/km. (Suomen Latu 2007, 4–5.) Käytännössä siis reitit, jotka eivät täytä helpon tai keskivaativan reitin tiukempia tunnusmerkkejä, luokitellaan vaativiksi reiteiksi.

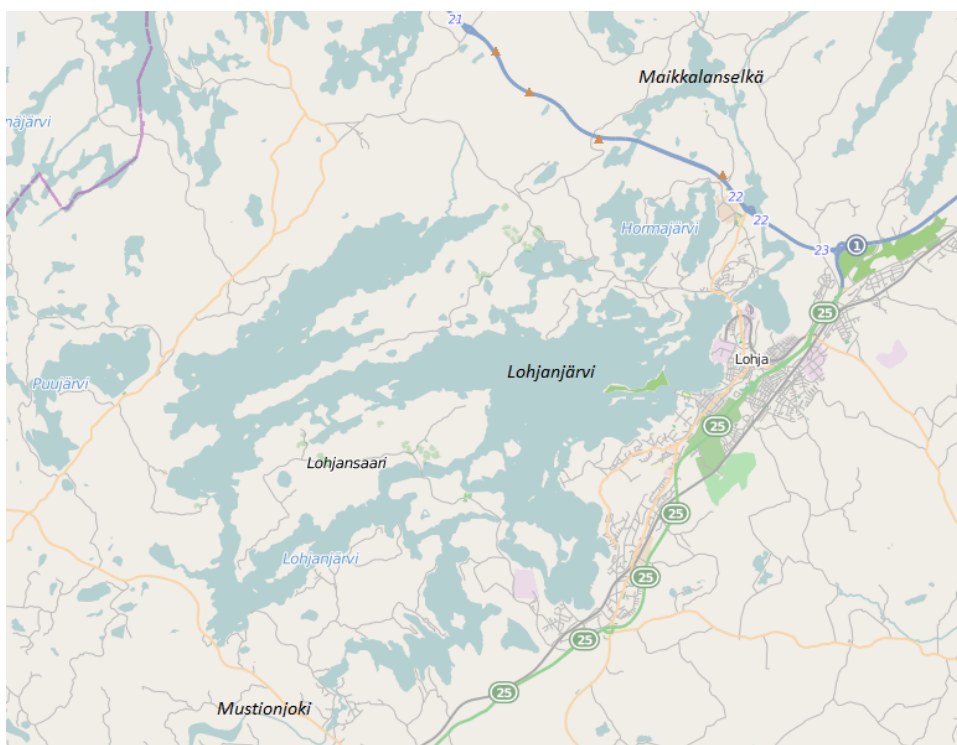
Pyörätuolireitti ja vaativa pyörätuolireitti

Edellä mainittujen kolmen vaativuusluokan lisäksi on esteettömiä reittejä, joilla on kaksi pyörätuolimerkintää, normaalille ja vaativalle reitille (kuvio 2). Normaalilla pyörätuolireitillä käyttäjä pystyy itsenäisesti kulkemaan reitin pyörätuolilla kelaten. Reitintulee olla kova ja hyvässä kunnossa, eikä siinä saa olla kuoppia tai muita esteitä. Reitti on leveydeltään vähintään kaksi metriä, jotta väylällä voi liikkua vapaasti molempiin suuntiin. Reitint sivuttaiskaltevuus on enintään 2 % ja pituuskaltevuus 5 %. (Suomen Latu 2007, 5.) Vaativalla pyörätuolireitillä käyttäjä pystyy liikkumaan avustajan kanssa tai sähköpyörätuolilla. Reitint tasaisella osuudella voi olla pehmeämpiä kohtia ja pieniä kuoppia. Reitillä voi olla myös kaltevampia osuuksia. Vähimmäisleveys reitillä on 1,5 metriä ja ohitus- tai kääntöpaikkoja on hyvä olla tasaisin väliajoin. Mikäli reitti on suunnattu näkövammaisille, tulisi polun reunoilla olla kaiteet tai muut kulkemista helpottavat apurakennelmat. (Suomen Latu 2007, 5.)

Suomen Ladun reittiluokituslomake (liite 1) toimii apuna reittiluokittelijoille reittejä kiertäessä ja arvioidessa. Reitti jaetaan sopivan mittaisiin osiin, jotka arvioidaan erikseen ja kirjataan lomakkeeseen omille riveilleen. Arvioitavat osa-alueet ovat reitin maksimikaltevuus prosentteina, korkeuserot, kulkukelpoisuus ja reitin pinta, viitoitus ja merkintä maastoon, etenemisnopeus min/km ja jokaisen osuuden vaativuusluokka. Koko reitin vaativuusluokka määräytyy reitin haastavimman osuuden vaativuusluokan mukaan, sillä tärkeää on, että käyttäjä voi luottaa pystyvänsä kulkemaan reitin.

4 Lohjanjärvi luontomatkailukohteena

Lohjanjärvi on mökkeilijöiden suosiossa oleva Uudenmaan suurin järvi. Pinta-alaltaan se on yli 92 km², kun mukaan lasketaan järven osat Mustionjoen suulta Maikkalanselälle. (Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry.) Kuviossa 3 on kartta Lohjanjärven alueesta, joka rajautuu etelässä Mustionjokeen ja pohjoisessa Maikkalanselkään. Maikkalanselältä Lohjanjärvi yhdistyy pian Hiidenveteen. Saaria ja luotoja Lohjanjärvessä on noin 250, ja melkein 3000 mökkiä ja huvilaa seisoo näillä saarilla sekä järven rannoilla (ELY-keskus 2011). Lohjan kunnassa oli yhteensä 8414 kesämökkiä vuonna 2013, mikä tekee siitä mökkien lukumäärällä mitattuna maamme neljänneksi suurimman mökkikunnan (Tilastokeskus 2014). Lohjanjärvi oli ehdolla Uudenmaan maakuntajärveksi vuonna 2011 suoritettussa yleisöäänestyksessä, jossa kaikille Suomen maakunnille valittiin maakuntajärvet. Lohjanjärvi jäi kakkossijalle Tuusulanjärven jälkeen. (Kauppalehti 2011.)

Kuvio 3. Lohjanjärven kartta (OpenStreetMap 2014 mukailen)

Yhdessä suuri järvi, rehevä luonto ja vehreys, kumpuilevat maisemat Lohjanharjuineen sekä kulttuurimaisemat lukuisine kesämökkeineen, vanhoine kivikirkkoineen, Tytyrin kaivoksineen ja Lohjansaaren omenatarhoineen, profiloivat Lohjanjärven alueen ja muodostavat alueen matkailulliset vahvuudet. Näitä ja muita vahvuuksia on kehitettävä

ja pidettävä yllä, jotta ne säilyttävät vetovoimansa ja säästyvät tuleville sukupolville. Eri-tyisesti järveä ympäröivä luonto on Suomen mittakaavassa monipuolinen ja ainutlaatuinen. Luonnon tunnusmerkkeihin kuuluvat runsaat lehdot ja kalkkikivikalliot, ja yksi Suomen suurimmista ja kuuluisimmista kalkkikiviluolista, Torholan luola, sijaitseekin Karkalinniemiessä järven rannalla. Luolan läheisyydessä, Karkalin luonnonpuistossa kasvaa myös Manner-Suomen suurin lehtoalue. (Lohjanjärven Suojeluyhdistys ry 2007.) Monipuolisen luontonsa ansiosta Lohjanjärven alue tarjoaa mainiot puitteet ulkoiluun ja luonnossa liikkumiseen.

Peruskonsepti, joka reittien kehittämiseen tarvitaan, on tietoisuus alueen erilaisista luontoaktiviteettireiteistä ja niiden käytöstä, alueen matkailustrategian tunteminen, johon kehittäminen liittyy, alueella toteutetut ja käynnissä olevat matkailua edistävät hankkeet sekä reitteihin sidoksissa olevat yritykset ja niiden osallistuminen kehittämis-toimenpiteisiin (Tommola, P. 25.4.2014). Seuraavissa alaluvuissa avataan näitä tekijöitä Lohjanjärven alueella.

4.1 Matkailuun liittyvät hankkeet

Lohjanjärvellä ja sitä ympäröivällä alueella on toteutettu ja on parhaillaan käynnissä monenlaisia hankkeita, sekä matkailullisia että luonnonsuojelullisia. Isompi matkailullinen kokonaisuus, johon Lohjanjärven alue kuuluu, on tuoreehko Länsi-Uudenmaan matkailustrategia. Vuonna 2013 julkaistu strategia tähtää koko Länsi-Uudenmaan kattavaan yhtenäiseen, laadukkaaseen ja helposti lähestyttävään matkailulliseen kokonaistarjontaan sekä alueen matkailutulojen tuplaamiseen. Matkailustrategia syntyi yrittäjävetoisen ryhmän työn tuloksena ja se on hyväksytty seitsemässä kunnassa; Hangossa, Inkoossa, Karkkilassa, Kirkkonummella, Lohjalla, Raaseporissa ja Siuntiossa. Tavoitteet pyritään toteuttamaan vuosiin 2016 (alueen yhtenäinen matkailukokonaisuus) ja 2020 (matkailutulon tuplaaminen) mennessä. (Länsi-Uudenmaan matkailu 2013.)

Muita Lohjanjärvellä toteutettuja hankkeita ovat muun muassa kolme vesillä liikkumiseen tehtyä karttaa. Lohjanjärven palvelutarjonnasta puuttui vielä jokin aika sitten kunnolliset veneilykartat, joille oli suuri kysyntä. Tämän vuoksi Lohjan Matkailupalvelukeskus, Nautics Oy sekä useat alueen yrittäjät ja yhdistykset toteuttivat Lohjanjärven säh-

köisen veneilykartan ja -oppaan kesällä 2013. Maksuton kartta ja opas löytyvät osoitteesta www.lohjanjarvikartta.fi. (Länsi-Uusimaa 2013.) Myöhemmin, vuonna 2014 julkaistiin koko Länsi-Uudenmaan vesistöt kattava melonta- ja soutukartasto. Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen toteuttama kartta löytyy painettuna karttana, mobiilikarttana sekä internetissä osoitteesta www.melontakartta.fi. (Uudenmaan virkistysalueyhdistys 2014.) Kolmas järven virkistyskäytön kartoista on Karttakeskuksen, Lohjan matkailun ja ympäristötoimen yhdessä tekemä, vuonna 2014 ilmestynyt Lohjanjärven vesiretkeilykartta. Karttaa myydään painettuna versiona. (Lohjan kaupunki 2014.) Kaikkiin karttoihin on merkitty palveluita veneilijöille ja ulkoilijoille, joten kompakti karttamateriaali on informatiivinen ja toimiva apuväline liikuttaessa järvellä ja muualla luonnossa.

Vesiretkeilyn lisäksi muuhunkin ulkoiluun panostetaan hankkeiden kautta. Lohjan Liikuntakeskus on teettänyt Lohjan ulkoilureittien kehittämissuunnitelman, jossa keskitytään kahden tärkeimmän ulkoilureittiosuuden kehittämiseen: Lohjan asemalta Muijallaan sekä Harjun urheilukeskukselta Virkkalaan kulkevat reitit. Hankkeen tavoitteena on laajentaa reittien käyttöä ympärivuotiseksi tällä hetkellä yleisemmän talvikäytön lisäksi. Reittien kiinnostavuutta pyritään kasvattamaan teemojen ja reittien varrella olevien luontokohteiden esittelyn avulla. (Kaupunginhallitus 2014.) Kantarellireitti on yksi teemareiteistä, joka otettiin käyttöön vuonna 2013. Se on kolmen kilometrin mittainen ulkoilureitti melko lähellä Lohjan keskustaa, jonka infopisteisiin voi tutustua mobiililaitteen avulla. Lohjan Liikuntakeskuksen perustamalla reitillä halutaan aktivoida niin sanottujen hikiliikkujien lisäksi muitakin lohjalaisia ulkoilemaan. (Urhola 2013.)

Vesistöjen tilan parantamista ja ylläpitoa varten perustettuja hankkeita ovat Karjaanjoki Life ja Latvoilta merelle. Karjaanjoki Life -hanketta vetää Lohjan kaupunki ja sitä on rahoitettu Euroopan LIFE -rahoitustuella. Hankkeen tavoitteita ovat vesistön kestävä käyttö, hyvä tila ja monimuotoinen ekosysteemi. (Karjaanjoki Life 2003.) Latvoilta merelle on Karjaajoen vesistöön sijoittuva, Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:n vetämä hanke, jolla pyritään kohentamaan vesistön tilaa ja palauttamaan lohikalakanta Mus-tionjokeen. Hanke edistää myös alueen virkistyskäytön ja matkailun kehittämistä. (Etelän Uutiset 2014.) Lohjan Saaristo -seura ry:n Saaristo Elossa -hankkeella rohkaistaan saariston vakituksia ja vapaa-ajan asukkaita osallistumaan enemmän saariston ympäris-

tön ja elinolojen kehittämiseen. Seura toimii Lohjanjärven eteläosassa sijaitsevien seitsemän saaren sekä mantereeseen kuuluvan Osuniemen alueella. (Saaristo Eloassa.)

Luonnonsuojelulliset hankkeet ovat tärkeitä matkailun kannalta, koska hyvinvoiva ympäristö luo mahdollisuudet menestyvään matkailutoimintaan. Alueen matkailua kehittäessä ei pidä siis unohtaa luonnon hyvinvointia luontomatkailun perustana. Turmeltumaton luonto itsessään houkuttelee ihmisiä ulkoilemaan, mutta niin myös luonnon aikaansaamat hyvinvointivaikutukset. Niinkin lyhyt aika kuin 20 minuuttia luonnossa auttaa laskemaan kohonnutta verenpainetta. Stressin ja lihasjännityksen väheneminen ja vastustuskyvyn paraneminen ovat vasta pieni osa luonnossa liikkumisen positiivisista seurauksista. (Sitra & Green Care Finland 2013, 3–4.)

4.2 Vaellus-, melonta- ja pyöräilyreitit

Lohjanjärveltä löytyy useita erilaisia luontoaktiviteettireittejä, joista voi valita itselleen mieluisan vaihtoehdon tai koota reittikokonaisuuden. Reitteihin kuuluvat päiväretkeilyyn sopivat luontopolut, monia eripituisia melontareittejä järven päästä päähän sekä pitkä pyöräilyreitti järven ympäri ja Lohjansaaren läpi.

Luontopolut ovat lyhyehköjä ympyräreittejä, varsinaisia pidempiä vaellusreitit Lohjanjärven alueella ei ole. Luultavasti alueen tunnetuin luontopolku, Karkalin luontopolku kiertää Karkalin luonnonsuojelualueella Lohjanjärven työntyvässä niemenkärjessä 5,2 kilometrin pituisen lenkin. Reitillä on valittavissa myös kaksi lyhyempää lenkkivaihtoehtoa. Luonnonpuisto tarjoaa ainutlaatuiset puitteet ulkoiluun rehevine lehtometsineen ja harvinaisine kasvilajeineen. Puiston alue on rauhoitettu, minkä vuoksi puistossa saa kulkea ainoastaan merkityillä poluilla. (Metsähallitus 2014.)

Karnaistenkorven luontopolustossa on valittavana reittejä 3,2 kilometristä 7,7 kilometriin. Luontopolkualue sijaitsee Kisakallion Urheiluopiston läheisyydessä ja se kulkee Helsinki–Turku-moottoritien yllä. Liessaaren virallisen luontopolun pituus on 2 kilometriä, mutta saaren kärjessä olevalle taukopaikalle asti kuljettaessa matkaa kertyy yhteensä 4,5 kilometriä. Reitti sijaitsee Lohjan keskustan tuntumassa pienessä Liessaarissa, jonka avolouhokselta avautuu näkymä Lohjanjärvelle. Ojamolla, lähellä Liessaarta ja

Lohjan keskustaa, kiemurtelee Lahokallion 1,5 km mittainen luontopolku. Se on tunnettu jyrkistä kalliorannoistaan, joiden laelta aukeaa järvimaisemat. Virkkalassa sijaitseva Pähkinäniemen luontopolku on 1,2 km pitkä ja se on saanut nimensä niemessä kasvavien pähkinäpensaiden mukaan. Yhden kilometrin pituinen Paavolan luontopolku löytyy Lohjansaaressa kasvavasta tammimetsästä, jossa kohoaa Lohjan suurin tammi. Paloniemen luonto- ja kulttuuripolku on yhden kilometrin mittainen luontokohteisiin ja kulttuuriperintöön tutustuttava reitti lähellä Paloniemen sairaalaa. (VisitLohja a.)

Lohjanjärveltä löytyy lukuisia eripituisia melontareittejä. Melontapooli on Lohjanjärven ja Hiidenveden alueella, aikaisemmin aktiivisestikin, toimiva melonta- ja muiden matkailupalvelutuottajien yhteistyöliittymä. Melontapoolin nettisivuilla on useita reittiehdotuksia, jotka kulkevat liittymän jäsenyrityksestä toiseen mahdollistaen palveluiden hyvän saavutettavuuden ja tarjonnan. Esimerkkejä reiteistä ovat Kisakalliosta Lohjan keskustaan Aurlahden rantaan, 12 kilometriä, Aurlahden rannasta Martinpihaan Lohjansaaressa, 14 kilometriä, ja kylpylähotelli Päiväkummulta Mustion Linnalle, 20 kilometriä. (Melontapooli 2012.)

Lohjanjärven ympäri kulkee pidempi, yli 180 kilometrin pyöräilyreitti sekä lyhyempi, päälle 80 kilometrin pituinen reitti. Pidempi pyöräilyreitti kiertää Lohjan, Karjalohjan ja Karjaan kautta Siuntioon ja Kirkkonummelle asti sekä Lohjanjärven saarien, Jalassaaren ja Lohjansaaressa, läpi. (Outdoors Finland c.) Lohjansaaressa pääsee Karjalohjan puolelle ylittämällä Karjalohjanselän ennakkoon tilattavalla saaristoristeilijä Saariston Maijalla, johon voi ottaa polkupyörän kyytiin (Ravanti Events). Lyhyempi versio pyöräilyreitistä kulkee vain Lohjanjärven ympäri ja saarten läpi, eikä ulotu Karjaalle, Siuntioon tai Kirkkonummelle. Tällä lyhyemmällä reitillä, saarien läpi kulkeva haara pois lukien, järjestetään vuosittain kaikille avoin ja maksuton Lohjanjärven ympäripyöräily -niminen tapahtuma (Lohjan Liikuntakeskus Oy 2014).

Luontoaktiviteettireittien kehittämisen voi tehdä vaikeaksi se, ettei kaikkien reittien kävijämääristä kerätä tietoja. Metsähallitus kerää tietoja käyntimääristä hoitamiltaan kansallispuistoilta, luonnonsuojelualueilta ja retkeilyalueilta, mutta muilta alueilta lukuja ei ole tiedossa. Reittejä voi olla hankala lähteä kehittämään, kun ei tiedä ketä varten niitä tulisi kehittää. (Koskinen, K. 22.4.2014.) Lohjanjärven alueesta Metsähallituksen hoi-

don piiriin kuuluu ainoastaan Karkalin luonnonpuisto, jonka käyntimääristä pidetään kirjaa. Vuonna 2013 Karkalin käyntimäärä oli Metsähallituksen ASTA-asiakastietojärjestelmän mukaan 3400 käyntiä (Metsähallitus 2013, 2). Muiden reittien käyttäjistä ei ole tarkkaa tietoa.

4.3 Matkailualan yritykset

Lohjanjärven ympäristössä toimii useita matkailuyrityksiä. Palvelutarjonta on kattavaa; alueelta löytyy monen tyyppistä majoitusta, ohjelmapalveluntarjoajia, välinevuokraajia, opastusta ja neuvontaa sekä ravintolapalveluita. Palvelut eivät keskity ainoastaan Lohjan keskustan alueelle, vaan tarjonnasta voi hyötyä eri puolilla Lohjanjärveä.

Majoituspalvelut koostuvat hotelleista, hostelleista, kartano- ja maatilamajoituksesta, vuokramökeistä ja leirintäalueista. Hotelli- ja hostellityyppisiä majoitusyrityksiä on noin kymmenen kappaletta (VisitLohja b), kartano- ja maatilamajoitusyrityksiä hieman alle sen (VisitLohja c). Vuokramökkien tarjoajia on reilut kaksikymmentä ja monella on useampi kuin yksi mökki tarjonnassaan. Laajentamalla aluetta Nummi-Pusulaan ja Siuntioon, joista käsin Lohjanjärven palvelut ovat melko helposti saavutettavissa, on mökkien vuokraajia yli kolmekymmentä. (VisitLohja d.) Kaksi leirintäaluetta sijaitsee hieman kauempana, Lohjanjärveltä pohjoiseen Nummi-Pusulan suuntaan (VisitLohja e). Majoituspalvelut ovat levittyneet Lohjanjärven ympärille kattavasti, joten lähestulkoon järven joka kolkassa voi majoittua.

Ohjelma- ja elämyspalveluntarjoajia on reilusti yli kymmenen, kun mukaan luetaan mm. monipuolisia liikuntapalveluita tarjoavat yritykset, tapahtumapalvelut ja muut ohjelmapalvelut (VisitLohja f; VisitLohja g). Melontapalveluita ja välinevuokrausta tarjoaa viisi yritystä (Melontapooli 2012). Pyöräilypalveluita on hieman vähemmän, vuokrausmahdollisuus on vain yhdessä yrityksessä, pyörien ja välineiden myyntiä ja huoltoa kolmessa yrityksessä. Toinen pyöränvuokrausyritys sijaitsee kauempana Siuntiossa, josta pyörien kuljetus Lohjanjärvelle ja takaisin kuuluu pyöränvuokrauspalveluun (Ravanti, S. 18.10.2014). Muutamasta yrityksestä ja Lohjan kaupungilta on mahdollista saada materiaalia luontopoluille, kuten karttoja ja opaslehtisiä.

Matkailuneuvontaa on tarjolla Lohjan Matkailupalvelukeskuksen pisteessä vuoden ympäri arkipäivisin, kesäisin myös Lohjan torin infokojussa (VisitLohja h). Neuvontaa, kursseja ja opastusta vesiaktiviteetteihin, kuten melontaan, on saatavilla neljästä yrityksestä, joista yksi on Hiidenveden puolella (Melontapooli 2012). Lohjanjärven alueella matkailijoiden ja muiden asiakkaiden ravitsemuksesta huolehtii melkein kolmekymmentä ruokailuravintolaa (VisitLohja i) ja parisenkymmentä kahvilaa (VisitLohja j). Lohjan kunnan ravintoloiden, kahviloiden ja hotellien yhteislukumääräksi on laskettu 58 kappaletta vuonna 2010 (Lohjan kaupunki 2011, 12). Hotelli-käsitettä ei määritelty tässä selvityksessä tarkemmin, joten mukaan ei ole välttämättä laskettu kaikkia majoituspalveluiden tarjoajia.

5 Tutkimuksen toteuttaminen ja tulokset

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, tarkemmin määriteltynä tapaustutkimus. Tapaustutkimus sopii käytettäväksi kehittämistyössä, jonka tuloksena laaditaan kehittämis ehdotuksia. Tutkimuksessa on tarkoitus saada aikaan perusteellista ja täsmällistä tietoa tutkimuksen kohteesta, joita voi olla yksi tai useampi. Kohde tai kohteet tulee käsitellä omina tapauksinaan ja niitä voidaan vertailla toisiinsa. Tuloksia ei pyritä yleistämään tilastollisesti, vaan tärkeitä ovat syyt, miksi ja kuinka jokin tapahtuu tai on mahdollista. Kehittämis ehdotukset pohjautuvat teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin, ja kehittämiskohteet voivat muotoutua lopulliseen muotoonsa vasta prosessin aikana. Tapaustutkimuksessa voidaan käyttää useita menetelmiä kokonaisvaltaisen kuvan muodostamiseksi tutkittavasta kohteesta. Tyypillisiä menetelmiä ovat muun muassa havainnointi ja haastattelut. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 52–55.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa kuva Lohjanjärven alueen luontoaktiviteettireittien nykytilanteesta ja selvittää niiden kehittämistarpeet, jotta reitit voidaan kunnostaa ja hyödyntää paremmin matkailukäyttöön. Tutkimuksessa kohteita eli tutkittavia reittejä on yhteensä viisi, joista jokaisen ominaisuudet kartoitettiin havainnoimalla ja puretaan yksitellen auki tarkastelua varten työn tulokset -osiossa. Reiteistä tehdään yhteenveto, niitä vertaillaan toisiinsa ja pohditaan, toistuvatko jotkin kehittämiskohteet eri reiteissä ja miksi. Reittien ominaisuudet ja kehittämis ehdotukset pohjautuvat OF Etelä -hankkeen reittien kokonaisvaltaisen suunnittelun teoriaan. Tutkimukseen kuuluvien reittien kokoonpano muokkautui jonkin verran prosessin aikana, kun kaikkia alueen reittejä ei voitu tutkia. Havainnoinnin tulokset esiteltiin keskustelutilaisuudessa, jossa saatiin lisänäkökulmaa tuloksiin ammattilaisten kommenteista ja ehdotuksista.

5.1 Havainnointi ja keskustelutilaisuus aineistonkeruumenetelminä

Laadullisen tutkimuksen menetelmäksi valittiin havainnointi, sillä reittien kunto ja kehittämistarpeet oli käytännöllisintä ja tehokkainta selvittää paikan päällä reitit kiertäen. Tutkimukseen mietittiin yhtenä vaihtoehtona lomakkeella toteutettavaa kyselyä Lohjanjärven alueen matkailuyrityksille, mutta havainnoinnin todettiin olevan aineistonkeruumenetelmänä osuvin. Sen rinnalle tuloksia syventämään valittiin yhteinen havainnoin-

nin tulosten esittely- ja keskustelutilaisuus matkailuyritysten edustajien kanssa. Reittien käyttäjien mielipiteitä selvittävä tutkimustapa jätettiin heti alkuun pois, koska Outdoors Finlandille on tehty useita käyttäjä tutkimuksia eri alueilta ja nyt tutkimukseen haluttiin erilainen lähestymistapa. Käyttäjiä olisi saattanut olla vaikeaa tavoittaa, sillä heistä ei pidetä minkäänlaisia tilastoja Lohjanjärvellä yhtä reittiä lukuun ottamatta. Ulkoilemaan tullessaan moni ei välttämättä ole edes kiinnostunut kyselyjen täyttämisestä.

Havainnointi ei ole pelkkää havaintojen tekemistä, vaan se vaatii myös huolellisen suunnittelu- ja valmisteluvaiheen. Tällöin havainnointia pystytään suorittamaan systemaattisemmin. Strukturoidun havainnointitekniikan alkuvalmisteluissa tutkimusongelma jaotellaan osiin, joiden mukaan havainnointia tehdään järjestelmällisesti. Havainnoinnin tulee kohdistua etukäteen määriteltyyn kohteeseen ja tehdyt havainnot ja muistiinpanot kirjataan ylös mahdollisimman nopeasti esimerkiksi havainnointilomakkeisiin tai valokuvaamalla. (Ojasalo ym. 2009, 104–105.) Pehdyin havainnoitaviin reitteihin, niiden tutkittaviin ominaisuuksiin ja havainnoinnin toteuttamiseen etukäteen. Strukturoitu havainnointitekniikka perustui kahteen lomakkeeseen, joiden avulla tein havainnointia ja kirjasin muistiinpanot ylös järjestelmällisesti reittien ominaisuuksien perusteella. Apuna havainnoinnissa kahden lomakkeen lisäksi toimi valokuvaaminen.

Toinen lomakkeista oli Suomen Ladun ja OF Etelän reittiluokituslomake (liite 1), johon kirjattiin ylös reitin nimi ja pituus, reitin maksimikaltevuus prosentteina, korkeuserot, kulkukelpoisuus ja reitin pinta, viitoitus ja merkintä maastoon, etenemisnopeus min/km sekä vaativuusluokka. Reitti jaetaan sopivan mittaisiin osiin ja jokaisesta osasta täytetään nämä tiedot erikseen. Tätä lomaketta käytetään aina reittien luokitteluun, koska siihen saa kerättyä tarvittavat tiedot luokittelun tekemistä varten.

Tein lisäksi oman havainnointilomakkeen (liite 2) itseäni varten, koska tehtävänäni oli luokittelun lisäksi selvittää perinpohjaisesti reittien nykytila. Havainnointilomakkeen avulla oli helpompi kirjata havainnot ylös ja muistaa tarkastella reitin kaikkia eri ominaisuuksia matkan aikana. Lomakkeen osa-alueet pohjautuvat reittien kokonaisvaltaisen suunnittelun teoriaan (luku 3.1), joten lomakkeessa on omat sarakkeensa muun muassa saavutettavuudelle, reittimerkinnöille, reitin pinnalle, taukopaikoille, nähtävyyksille ja palveluille. Käytännössä nämä ovat pääosin sellaisia asioita, joita Suomen Ladun lo-

makkeessa ei käsitellä. Reitti jaetaan osiin myös tässä lomakkeessa, ja osat arvioidaan erikseen. Kirjoitin lomakkeen alalaitaan tarkemmin mitä mikäkin osuus pitää sisällään, jotta en havainnointitilanteessa unohtaisi mitään yksityiskohtia. Näiden molempien lomakkeiden avulla on helpompi muodostaa kokonaiskuva reitistä ja kirjoittaa jälkeensä reiteistä tuotettavia tiedostoja.

Reittien ominaisuuksien ja kehittämiskohteiden valokuvaaminen toimii apuna sekä jälkihavainnoinnissa että reitin tuotteistamisessa. Jos reitillä ei halunnut pysähdellä jatkuvasti kirjoittamaan muistiinpanoja, oli runsaasti räpsittyjen valokuvien perusteella helppo tehdä havainnointi loppuun jälkikäteen. Valokuvat ovat oleellinen osa reiteistä tehtäviä markkinointimateriaaleja, sillä ne antavat käyttäjälleen parhaan ja todennukaisimman kuvan reitistä.

Havainnoinnin jälkeen pidettiin keskustelutilaisuus, jossa esittelin havainnoinnin tulokset. Tilaisuuteen osallistui OF Etelä -hankkeen, Lohjan matkailun ja Lohjanjärven seudun matkailuyritysten ja -yhdistysten edustajia. Esittelin reittien nykytilanteen ja kehittämistarpeet reitti kerrallaan sekä tärkeimpien solmukohtien tilanteen. Kuulijat esittivät esittelyiden välissä kommenttejaan ja omia kehittämissuhteita, jotka kirjattiin ylös liitettäväksi opinnäytetyöhön. Vapaa keskustelumalli soveltui parhaiten käytettäväksi esitykseni lomassa, kun kommentit esitettiin heti kyseisen reitin käsittelyn yhteydessä. Keskustelutilaisuus toimi työssäni havainnointia tukevana menetelmänä, jolla syvennettiin tutkimustuloksia ja saatiin niihin ammattimaista näkökulmaa. Keskustelutilaisuuden tulokset esitellään kokonaisuudessaan luvussa 5.3.7, mutta muutama tiettyä reittiä koskeva kommentti mainitaan jo reittien havainnointitulosten esittelyn yhteydessä.

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tämä opinnäytetyö rajattiin koskemaan kesäaktiiviteettireittejä: vaellusta, melontaa ja pyöräilyä. Vaellusreitit tarkoittivat Lohjanjärven tapauksessa ennemminkin päiväretkeilyyn sopivia luontopolkuja, sillä varsinaisia, pitkiä vaellusreittejä alueella ei ole. Melonnan lisäksi Lohjanjärvellä harrastetaan paljon muitakin vesiaktiiviteetteja, kuten soutua, uimista ja SUP-lautailua, ja nämä aktiiviteetit voivat hyötyä melontareittejä koskevista kehittämissuhteista yhtä lailla. Lohjanjärvellä on runsaasti erityisesti luontopolkuja

ja melontareittejä, jotka olisivat sopineet tämän tutkimuksen piiriin, mutta karsintaa jouduttiin tekemään aika- ja henkilöresurssien vuoksi.

Osallistuin prosessin aikana tapaamisiin ja yhteen koulutukseen, jotka ovat auttaneet työni eteenpäinviemisessä. Helmikuussa 2014 OF Etelä järjesti tapaamisen Lohjalla Kisakalliossa, johon oli kutsuttu Lohjan matkailun edustaja ja Lohjanjärven alueen matkailuyritysten edustajia kuulemaan ja keskustelemaan alueen luontoaktiviteettimatkailun tilanteesta ja kehittämisestä. Tämä tapaaminen oli lähtösysäys opinnäytetyölleni, kun sain lähtötiedot aiheesta ja tietää tarkemmin mitä alan työssäni tutkimaan. Touku-kuussa 2014 osallistuin OF Etelän järjestämään kahden päivän pituiseen reittiluokitus-koulutukseen Vääksyssä. Koulutuksessa perehdyin siihen, miten reittien luokittelu käytännössä tapahtuu ja opin tallentamaan GPS-paikantimella reitin jäljen ja reittipisteet. Tämä oli oleellinen taito tulevaa reittien havainnointia ja jälkien tallentamista varten.

Ennen varsinaista tutkimusta testasin tekemäni havainnointilomakkeen (liite 2), jonka esittelin tarkemmin edellisessä alaluvussa. Kiersin Espoon Nuuksiossa sijaitsevan 1,9 kilometrin mittaisen Maahisenkierroksen lenkin ja kirjoitin havaintojani lomakkeeseen. Lomakkeen testaus oli paikallaan, jotta lomake olisi mahdollisimman käyttökelpoinen ja selkeä varsinaisessa havainnointitilanteessa käytettäväksi. Huomasin lomakkeen olevan melko pitkä, mutta jos siihen halusi sisällyttää kaiken tarvittavan, ei mitään sarakkeita kannattanut poistaa ja kirjoitustilaakin oli oltava riittävästi. Loppuun oli aiheellista lisätä muut huomiot -sarake, johon voi kirjoittaa muihin sarakkeisiin sopimattomat muistiinpanot. Lomake oli mielestäni onnistunut ja tuki hyvin havainnointityötä.

Toteutin tutkimuksen eli reittien havainnoinnin kesä-heinäkuun vaihteessa. Kartta, jossa näkyy kaikki kulkemani reitit, löytyy tärkeimpiä solmukohtia käsittelevästä luvusta 5.3.6 (kuvio 9). Jaottelin tutkittavat reitit niin, että kiersin ensin luontopolut, joista oli mielestäni helpointa aloittaa lyhyen pituutensa ja ylimääräisten välineiden tarpeettomuuden vuoksi. Näillä reiteillä oli sujuvinta saada tuntuma havainnointiin ja useiden havainnointivälineiden käyttöön. Jos jokin olisi mennyt mönkään, olisi ollut pienin vai-va havainnoida lyhyitä reittejä uudestaan. Kartoitin yhteensä kolme luontopolkua: Kar-kalin, Karnaistenkorven ja Liessaaren luontopolut. Kaksi ensimmäistä kuuluivat OF Etelän ohjeistamaan suunnitelmaan alun perinkin, mutta Liessaari tuli ylimääräisenä

mukaan. Liessaaren luontopolku valittiin mukaan tutkimukseen hyvän sijaintinsa, saarilelementtinsä ja lohjalaisten tuttujen suosituksen vuoksi.

Melontareiteistä oli tarkoitus kiertää useampi, mutta ajanpuutteen vuoksi meloin vain yhden reitin, Kisakallion Urheiluopistolta Aurlahden rantaan Lohjan keskustaan. Tämä reitti valikoitui sen alku- ja päätepisteissä olevan palvelutarjonnan ja muiden melonta-, vaellus- ja pyöräilyreittien läheisyyden vuoksi. Tutkimukseen kuuluvaksi pyöräilyreitiksi määriteltiin heti työn alussa lyhyempi, 83 kilometrin pituinen vain Lohjanjärven kiertävä ja saarten läpi kulkeva reitti. Tarkoituksena oli kartoittaa nimenomaan Lohjanjärven alueella olevat reitit, siksi pidempää, yli 180 kilometrin mittaista Karjaalle ja Kirkkonummelle ulottuvaa reittiä ei tutkittu kokonaisuutena. Myös tutkimuksen työmäärä olisi kasvanut melkoisesti pidemmän reitin myötä. Pyöräilyreitin kulkeminen onnistui suunnitelmien mukaisesti kahdelle päivälle jaettuna, paitsi pyöräreitin osuutta saaristoristeilijän kyydissä Lohjansaaresta Karjalohjalle en ehtinyt käydä.

Muistiinpanojen kirjaaminen luokittelu- ja havainnointilomakkeisiin sujui luontopoluilla hyvin, mutta pyöräillessä ja meloessa kirjoittaminen oli vaikeampaa. Siksi kahdella jälkimmäisellä käytin enemmän kameraa apuvälineenä ja kirjoitin havainnot lomakkeisiin jälkikäteen valokuvien perusteella. Tallensin GPS-paikantimella reittien jäljet sekä monia reittipisteitä, kuten palvelut, nähtävyydet, opasteet ja kehittämiskohteet. GPS-laitteen akku meinasi toisinaan temppuilla, varsinkin Karkalin luontopolkua kulkiessani. Se oli reiteistä ensimmäinen, jonka havainnoin, ja erehdyin ottamaan laitteella niin paljon kuvia, että akku rupesi loppumatkasta sammumaan. Sain onneksi reittijäljen melkein kokonaan tallennettua tästä huolimatta, ja tietokoneella pystyin korjaamaan loput.

Kartoittamisen jälkeen purin keräämäni materiaalit eli muistiinpanot, valokuvat ja GPS-jäljet tietokoneelle. Kirjoitin siis auki reittiluokituslomakkeiden ja havainnointilomakkeiden muistiinpanot, täydensin niitä valokuvien avulla ja työstin niistä OF Etelä -hankkeelle reittikuvauslomakkeet ja tuotekortit, jotka esiteltiin luvussa 3.2.1. Reittien GPS-jäljet siirrettiin Garmin BaseCamp -ohjelmaan, jossa reittiä pystyy siistimään ja reittipisteitä muokkaamaan. Jäljet toimitettiin OF Etelälle, samoin valitut, edustavimmat ja kehittämiskohteita kuvaavat valokuvat. Päivitin reittien kulkemisen jälkeen Instagramiin muutaman kuvan reiteistä, niin luontopolulta, melontareitiltä kuin pyöräily-

reitiltäkin. Sosiaalisessa mediassa näkymisen tärkeys painottuu nykyään melkein kaikessa toiminnassa, niin myös Outdoors Finland -hankkeessa, mistä syystä reiteistä päivittäminen #outdoorsfi ja #outdoorsfinland -hashtageilla kuului havainnoinnin toteuttamiseen. Keräsin ja merkkasin opinnäytetyöprosessin aikana reittijäljet ja erilaisia matkailupalveluita Google Maps Engineen, jolloin loin käyttööni kartan, jossa näkyi kaikki reitit ja palvelut samassa. Kartan avulla oli helppo tarkastella muun muassa tärkeimpiä solmukohtia, jotka esitellään työn tulosten alaluvussa 5.3.6. Kartta on nähtävillä samassa alaluvussa (kuvio 9).

Elo-syyskuussa osallistuin kahteen reittien kehittämiseen liittyvään tilaisuuteen. Elokuun lopussa OF Etelä kutsui kokoon reittien kehittämisen merkeissä toimivia henkilöitä Uudenmaan, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Etelä-Karjalan maakunnista. Tilaisuuden painopiste oli maakunnallisten reitistöhankeiden ylläpidon ja huollon ratkaisussa. Esittelin tilaisuudessa oman Lohjanjärveä koskevan työni ja hankkeista keskusteltiin yhteisesti. Syyskuun alussa Kisakalliossa järjestettiin Lohjanjärven alueen keskustelutilaisuus, johon osallistuivat kutakuinkin samat matkailuyritysten edustajat kuin helmikuun alkutapaamiseen. Esittelin tilaisuudessa havainnointityöni tulokset eli reittien nykytilanteen, kehitysehdotukset ja solmukohtien tilannetta. Yritysten edustajat kommentoivat ja kertoivat näkemyksiään kehittämis ehdotuksista jokaisen reitin esittelyn jälkeen ja ideat kirjattiin ylös. Tämän jälkeen OF Etelä -hankkeen edustajan vetämänä matkailutoimijat aloittivat keskustelun alueen luontomatkailustrategian jatkosta. Paikalla oli edustettuna Lohjan Matkailupalvelukeskus, Kisakallion Urheiluopisto, Lohjan Liikuntakeskus Oy, Aquapro Suomi Oy, Kylpylähotelli Päiväkumpu, Ravanti Events, Lohjan Seudun Soutajat, Kiara Oy ja Länsi-Uudenmaan Vesi ja Ympäristö ry.

Käsittelen keräämäni aineiston sisällönanalyysillä, koska se sopii tutkimukseen, jonka tavoitteena on jonkin ilmiön nykytilan kuvaus. Jokaisen reitin havainnoidut ominaisuudet puretaan auki yksitellen teema kerrallaan. Teemoja ovat luvussa 3.1 esitellyt reittien suunnittelun seitsemän osa-alue: käytettävyys, infrastruktuuri, ylläpito ja huolto, palveluvarustus, saavutettavuus, vetovoima ja kiinnostavuus sekä monikanavainen informaatio. Keskustelutilaisuudessa matkailutoimijoilta saatu palaute käsitellään omassa alaluvussa reittien ja solmukohtien käsittelyn jälkeen. Heidän kehittämis ehdotukset ja kommentit ryhmiteltiin samojen teemojen mukaan kuin havainnoinnin tulokset. Osa

kommenteista käsitellään jo reittien havainnointitulosten yhteydessä, mutta kaikki tulokset kootaan yhteen vielä alaluvussa 5.3.7. Lopuksi teemojen perusteella reiteistä tehdään yhteenveto ja johtopäätökset. Siten voidaan huomata, toistuvatko samat puutteet eri reiteissä ja pohtia miksi niin on. Kehittämisehdotukset priorisoidaan pohdintaluvussa. Teorialähtöinen analyysi sopii työhön, koska reittien kehittämiseen on luotu valmiit kriteerit, joten analyysi tehdään sen pohjalta ja suhteutetaan siihen.

5.3 Työn tulokset

Lohjanjärvi ja sen ympäristö tarjoavat ihanteelliset puitteet luontoaktiviteettien harrastamiseen, mutta vielä on tehtävää, ennen kuin niitä pystytään hyödyntämään matkailukäyttöön mahdollisimman tehokkaasti. Perustan Lohjanjärven alueen virkistyskäytölle luo järvi itse, joten melontareitit ovat potentiaalisimpia reittejä matkailijoille. Pyöräilyreitti järven ympäri on yhtä vartenotettava kehityskohde, koska saman reitin varrella pääsee tutustumaan monipuolisesti koko järven ympäristöön, kohteisiin ja palveluihin. Siihen on helppo yhdistää muita reittejä, kuten melontareittejä ja luontopolkuja. Luontopolut toimivat tukevin reiteinä reitistökokonaisuudessa. Erityisesti lyhyen pituutensa vuoksi niillä voidaan olettaa olevan enemmän paikallisia tai vapaa-ajan asukkaita kuin matkailijoita käyttäjinään. Yksinään ne eivät välttämättä houkuttele alueelle paljoa matkailijoita, mutta yhdessä melonta- ja pyöräilyreittien kanssa ne muodostavat kiinnostavan kokonaisuuden, joka voi vetää kävijöitä kaukaakin alueen ulkopuolelta.

Seuraavissa tutkimuksen tulokset esittelevissä alaluvuissa reittien karttoihin on reittijäljen lisäksi merkattu palveluita ja kehittämiskohteita. Pyöräily- ja melontakarttoihin on merkitty lähtöpiste, melonnassa rantautumispaikat ja pyöräilyssä uimapaikat, jotka osittain vastaavat taukopaikkoja, sekä lähimmät melonta- tai pyöräilypalvelut. Luontopolkujen karttaan on merkitty lähtöpisteen lisäksi taukopaikat, muut erityiskohteet sekä muutama kehittämiskohde. Miksi luontopolkuihin on merkitty kehittämiskohteita, mutta pyöräily- ja melontakarttoihin ei, johtuu siitä, että luontopoluilla kehittämiskohteet ovat konkreettisempia ja täsmällisempiä. Niissä pystyy näyttämään, että tämä kohde kaipaa kunnostusta. Pyöräily- ja melontareiteillä puutteet olivat kokonaisvaltaisempia, kuten koko opastekokonaisuuden puuttuminen, mikä näyttäisi karttaan merkatessa sekavalta.

5.3.1 Pyöräilyreitti Lohjanjärven ympäri

Pyöräilyreitti Lohjanjärven ympäri ja Lohjansaaren läpi on haasteellisuudeltaan keski-vaativa reitti, jossa on potentiaalia yhdeksi alueen mielenkiintoisimmista luontoaktiiviteettireiteistä. Reitti on kokonaisuudessaan 83 kilometriä pitkä ja sen kulkemiseen suositeltava aika on 2–3 päivää. Se kuuluu osittain pidempään pyöräilyreittiin (182 kilometriä), joka kiertää Lohjan, Karjalohjan ja Karjaan kautta Siuntioon ja Kirkkonummelle asti. Reitti soveltuu vähäistä pyöräilytaustaa omaaville pyöräilijöille.

Kuvio 4. Pyöräilyreitti Lohjanjärven ympäri ja Lohjansaaren läpi, reittipisteet sinisellä ja pyöräilypalvelut oranssilla (Google Maps & Outdoors Finland 2014 mukailen)

Pyöräilyreitiltä puuttui kokonaan pyöräilijöille tarkoitettu opastekokonaisuus eli viitat, opastaulut ja reittimerkinnot. Reitti kulkee seuraillen autoteitä eikä käännöksiä risteyksissä ole montaa, joten reittiä on helppo seurata pyöräilyopasteiden puutteesta huolimatta (valokuva liitteessä 6). Opastekokonaisuus on kuitenkin minkä tahansa reitin peruselementti, joka tekee reitin käyttämisestä mukavampaa ja levittää ympärilleen tietoisuutta reitistä. Muuten reitin käytettävyys, kuten keskivaativa vaativuusluokka ja soveltuvuus vähän pyöräilleille, on hyvä suuren käyttäjäjoukon tavoittamista ajatellen.

Pyöräilyreitin asfalttipinta on pääosin hyvässä kunnossa, joitain routavaurioita ja kapeaa tai kulunutta piennarta lukuun ottamatta (valokuva liitteessä 6). Autotien reunassa polkeminen voi olla hieman riskialtista, etenkin lasten kanssa. Reitillä on paikoittain pyörätietä, mutta pääosa matkasta poljetaan autotien pientareella. Jos haluaa tehdä hieman pidemmän lenkin Karjalohjalta Fiskarsiin päin, pääsee polkemaan pienempiä hiekkateitä. Pyöräilyreitti kulkee Lohjan kaupungin mailla, mikä on hyvä asia reitin ylläpidon ja huollon kannalta. Maanomistajia ollessa vain yksi, ei tarvitse päästä sopuun monen omistajan kanssa huoltoasioista. Lohjan kaupungin tekninen toimi vastaa teiden ja esimerkiksi uimarantojen kunnossapidosta. Pyöräilyreitille mahdollisesti lisättävän opaste-kokonaisuuden hoitamisesta voi sopia erikseen.

Reittien palveluvarustukseen kuuluvia, niin sanotusti perinteisiä taukopaikkoja tämän pyöräilyreitin varrella ei ole montaa, mutta monenlaisia palveluita kyllä löytyy. Matkalla ohitettiin uimarantoja ja pienempiä uimapaikkoja, joiden yhteydessä oli osassa käymälä ja penkkejä, yhdessä jopa nuotiopaikka (valokuva liitteessä 6). Uimapaikat on merkattu kuvioon 4 sinisillä tähdillä. Laavuja ei ollut reitin taukopaikoilla ollenkaan, mutta pyöräilyasiakkaat yöpyvätkin yleensä majoituskohteissa.

Pyöräilyreitin varrella olevat palveluntarjoajat ovat helposti reitillä liikkujien saavutettavissa, sillä ne ovat levittäytyneet järven ympärille niin, että pisin etäisyys palveluntarjoajalta toiselle on noin 15 kilometriä. Muilta osin etäisyydet vastaavat helpon pyöräilyreitin etäisyyksiä eli välimatkat ovat korkeintaan 10 kilometriä. Varsinaisia pyöräilypalveluita matkan varrella on kuitenkin melko vähän, kuten kuvion 4 kartasta voi havaita. Pyörien huoltoa ja myyntiä on tietävästi ainoastaan Lohjan keskustassa ja pyörien vuokrausta Lohjansaaressa. Hieman kauempana Siuntion puolella SE-Action tarjoaa vuokrauspalvelua, johon kuuluu pyörien kuljetus Lohjanjärvelle ja takaisin sekä mahdollisuus pyöräillä ilman matkatavaroita, eli ne kuljetetaan aina seuraavaan majoituskohteeseen pyöräilijän puolesta (Ravanti, S. 18.10.2014). MEKin pyöräilyn tuotesuosittelun mukaan matkatavaroiden kuljetuspalvelua onkin suositeltavaa tarjota myös omatoimissa tuotteissa.

Saavutettavuudeltaan pyöräilyreitti on helppo, sillä aloitus- ja lopetuspisteeseen Lohjan keskustaan pääsee autolla ja julkisilla. Parkkipaikkoja on keskustassa runsaasti ja julkiset

liikennevälineet liikennöivät monesta paikasta, kuten pääkaupunkiseudulta sekä Turun ja Hangon suunnista. Halutessaan reitin voi aloittaa muualtakin, esimerkiksi Karjalohjalta tai Lohjansaaresta. Lohjalle on helppo löytää normaalien tienviittojen avulla, mutta pyöräilyreitille ei ole omia viitoituksiaan, kuten todettu. Tämä ja koko reittiverkoston näyttävien lähtöopastetaulujen puute vaikeuttavat saavutettavuutta omalta osaltaan.

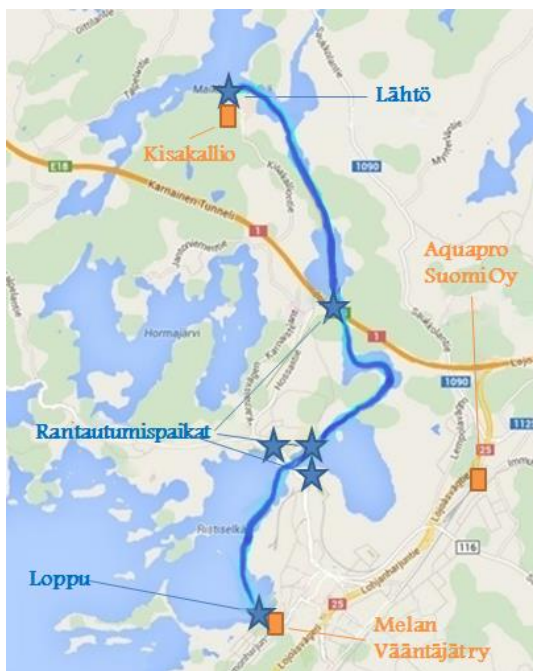
Vetovoimaisen pyöräilyreitistä tekee monipuolinen luonto, kiinnostavat kulttuurikohteet ja reitin tarjoamat haasteet. Perinteiset metsä- ja peltomaisemat, jylhät kalliot, näkymät järvelle ja Lohjansaaren omenapuuviljelmät edustavat reitin luontoa, kun taas kulttuurillisiin nähtävyyksiin kuuluvat muun muassa Lohjan, Karjalohjan ja Virkkalan keskustat sekä nähtävyydet Tytyrin kaivoksesta kirkkoihin ja Mustion Linnan alueeseen (valokuva liitteessä 5). Pidemmän pyöräilyreitin varrella Fiskarsissa ruukit ja maaseutu hallitsevat maisemaa. Vaikka reitti soveltuu vähän pyöräilleille henkilöille, tarjoaa se haastetta mäkisyytensä ansiosta. Mäkisin ja jyrkin osuus on Karstuntie reitin alkupuolella, jolle tuo vastapainoa Mustiontien pitkät, loivat alamäet järven vastakkaisella rannalla.

Pyöräilyreitistä saatavilla oleva monikanavainen informaatio on yksi reitin oleellisimmista kehityskohteista, sillä informaatiota on tarjolla melko vähän. Painettuna karttamateriaalina voi käyttää esimerkiksi Karttakeskuksen eteläisen Suomen kattavaa pyöräilykarttaa, mutta omaa, tarkempaa karttaa ei Lohjanjärven pyöräilyreitille vielä ole julkaistu. Outdoors Finlandin retkeilyportaalissa on tällä hetkellä Lohjanjärven pidemmästä, 182 kilometrin mittaisesta reitistä sähköinen kartta ja muuta reitti-informaatiota, kuten reittikuvaus ja kohteet reitin varrella. Sama reitti ja informaatio löytyvät Outdoors Finlandin mobiilioppaasta. Reitistä on olemassa GPS-paikkatiedot, joten reitti voidaan kulkea GPS-laitteen kanssa. Reitistä ei ole painettuja oppaita tai esitteitä.

Tiivistetysti sanottuna pyöräilyreitin suurimmat kehittämistarpeet liittyvät reitistä tarjottavaan informaatioon sekä paikan päällä olevaan opastekokonaisuuteen. Jos asiakas ei tiedä reitin olemassaolosta, on reitille hankala lähteä. Reitin käyttömukavuus riippuu oleellisesti esimerkiksi turvallisuuden tunteesta, joka syntyy reitillä kulkiessa. Turvallisuuden tunnetta edistää erityisesti kunnollinen viitoitus ja opastus reitillä, jolloin kulki-
jan ei tarvitse pelätä eksyvänsä matkalla.

5.3.2 Melontareitti Kisakalliosta Aurlahteen

Keskivaativa melontareitti Kisakalliosta Aurlahteen muodostaa yhdessä muiden Lohjanjärven melontareittien kanssa perustan järven vesiaktiiviteeteille. Järven ollessa alueen keskeinen teema, melontareitit ovat tärkeässä osassa järven virkistyskäytössä. Tämä melontareitti on hyväkuntonen siirtymäreitti Lohjanjärven ja Hiidenveden välillä, joka soveltuu vähän melontakokemusta omaaville melojille.

Kuvio 5. Kisakallio–Aurlahti-melontareitti, reittipisteet sinisellä ja melontapalvelut oranssilla (Google Maps 2014 mukaillen)

Melontareitin käytettävyys on hyvä vaativuustason ja melottavuuden suhteen, mutta viitoituksen ja opasteiden puute laskee tasoa jonkin verran. Melontareiteille ei ole virallista reittiluokitusta, mutta epävirallisesti arvioituna tämä reitti on pääasiassa helppo, sillä sen varrella ei ole voimakkaita virtauksia ja jokimaista reittiä on helppo seurata ilman viitoituksiakin (valokuva liitteessä 7). Keskivaikeaksi osuudeksi voisi määritellä reitin kolme viimeistä kilometriä Hiidensalmesta Aurlahden rantaan, sillä aavalle Ristiselälle tultaessa tuuli voimistuu, joten melominen on raskaampaa. Tällä pätkällä, Aurlahden venesataman lähellä, liikkuu eniten aaltoja aiheuttavia moottoriveneitä. Koko reitin kannalta myös rantautumispaikkojen vähyys nostaa reitin vaativuustasoa, sillä pitkien osuuksien melominen putkeen voi olla raskasta, varsinkin kokemattomalle melojalle.

Reitiltä puuttuu opastekokonaisuus, kuten reitin kartan ja tiedot sisältävä lähtöopaste-
taulu, reitin ympäristöstä kertovat opastaulut ja seuraavan rantautumispaikan etäisyyden
ohjeistavat etäisyysviitat. Luvussa 2.2 esiteltiin erityyppisiä melontareittejä, joista esi-
merkiksi virkistysmelontareitillä on reitin kiinnostavuutta lisääviä opastauluja luonnosta
ja kulttuurista. Kisakallio–Aurlahti-reitti on eniten virkistysmelontareitin tyyppinen, ja
opasteiden avulla se alkaisi jo täyttää tuon reittityypin kriteerit. Koska melontareitillä ei
ole varsinaista rakennettua reitti-infrastruktuuria rantautumispaikkojen lisäksi, muita
reitistä vastaavia tahoja ei tiettävästi ole kuin vesistöjen ja rantojen kunnosta vastaava
Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluyksikkö. Jos reitille lisätään viitoitusta ja opasteita,
voi niiden ylläpidosta ja huollosta sopia erikseen.

Melontareitillä ei tullut vastaan kivikoita ja kulkuväylät olivat pääosin leveitä, mutta ran-
tautumispaikkoja oli melko niukasti. Kuten kuvion 5 kartasta voi havaita, rantautumis-
paikkoja on matkan varrella yhteensä neljä, joista kolme on hyvin lähellä toisiaan. Näi-
hin kolmeen paikkaan rantautuminen on helppoa, sillä ne ovat hiekkarantoja. Lähem-
pänä lähtöpistettä, moottoritien lähellä olevalla rantautumispaikalla on laituri, johon
kokemattoman melojan voi olla vaikea rantautua (valokuva liitteessä 7). Jos rantautu-
minen laituriin ei onnistu, tulee seuraava rantautumispaikka vasta noin 8 kilometrin
päässä reitin alusta.

Rantautumispaikkojen palveluvarustus on heikohkolla tasolla, sillä missään niistä ei ole
laavua tai nuotiopaikkaa, osassa on penkki ja roska-astia, yhdessä käymälä (valokuva
liitteessä 7). Ohjeistus 5 kilometrin välein olevasta taukopaikasta käymälällä, nuotiopai-
kalla ja halkovajalla, sekä 10 kilometrin välein olevasta taukopaikasta, jossa näiden lisäk-
si laavu tai teltpapaikka, ei siis toteudu tällä reitillä. Taukopaikkojen kattava varustus
lisää reitin käyttömukavuutta ja vetovoimaisuutta. Jotkut melojat voivat olla pidemmäl-
lä matkalla Hiidenvedeltä Lohjanjärvelle, jolloin säännöllisten rantautumis- ja tauko-
paikkojen tarve korostuu entisestään. Melonta- ja muita palveluita, kuten majoitusta ja
ruokapalveluita, löytyy kattavasti reitin aloitus- ja päätepisteistä. Yrityksetkin voivat
toimia rantautumispaikkoina, mutta reitin varrella niitä ei oikeastaan ole.

Melontareitin saavutettavuus on suhteellisen hyvä, sillä sen voi aloittaa periaatteessa kummasta päästä vain. Kisakallioon pääsee autolla ja parkkitilaa on runsaasti, mutta julkisilla liikennevälineillä lähelle ei pääse. Lohjan keskustaan, lähelle Aurlahden rantaa, saa helposti auton parkkiin ja julkisilla pääsee paikalle monesta suunnasta. Janareitin saavutettavuus on kuitenkin huonompi kuin ympyräreitin, sillä auto jää reitin toiseen päähän ja kanoottitkin pitäisi saada takaisin lähtöpaikkaan. Jotkin Melontapoolin jäsenyrytykset järjestävät kanoottien kuljetuksia, jos ei aio meloa janareittiä edestakaisin.

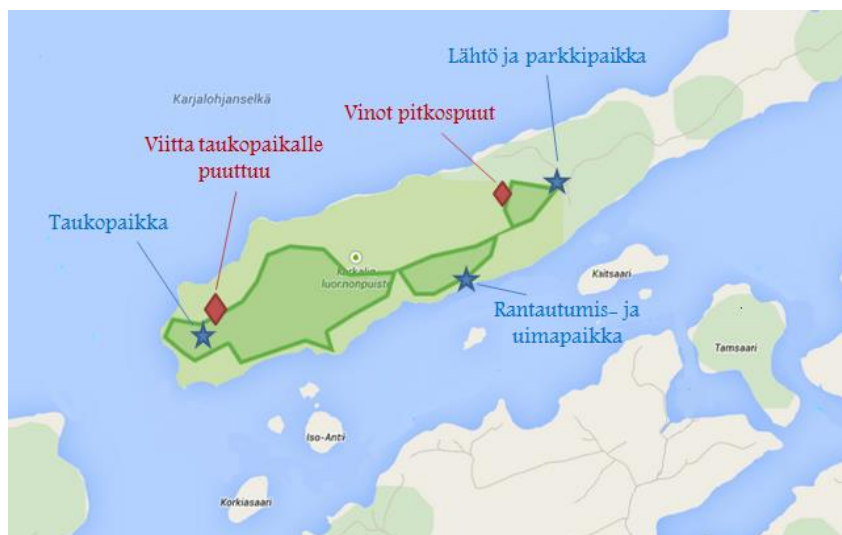
Reitin jokimaiset maisemat vehreine metsineen ja peltoineen ovat eräitä tärkeimpiä vetovomimatekijöitä (valokuva liitteessä 5). Kuten reitin opastekokonaisuudesta puhuttaessa mainittiin, ympäristöstä kertovat opastaulut lisääisivät reitin kiinnostavuutta entisestään. Melontareitillä ei ole varsinaista tarinaa, mutta se toimii siirtymäreittinä Hiidenveden ja Lohjanjärven välillä. Reitin alku- ja loppupäässä on melonta- ja muita palveluita, joiden monipuolisuus voi lisätä reitin houkuttelevuutta.

Lohjanjärven vesistöjen karttamateriaali on kattava, sillä karttoja on useita ja niitä löytyy sekä painetussa, sähköisessä että mobiililaitteille sopivassa muodossa. Kartat ovat informatiivisia, kun niihin on merkitty palvelut, nähtävyydet ja muita vesilläliikkujaalle tärkeitä kohteita. Varsinaisia melontareittejä niihin ei kuitenkaan ole merkattu ja harvoista yksittäisistä melontareiteistä on olemassa omia karttoja. Kisakallio–Aurlahti-reitistä ei ole omaa karttaa, eikä siitä ole opasmateriaalia tai esitteitä, joissa olisi reitin tarkemmat tiedot ja kuvaus. Jokaisesta reitistä olisi hyvä olla saatavilla reittikohtainen informaatio, jotta asiakas saa mahdollisimman tarkat tiedot reitin valitsemisvaiheessa ja osaa näin valita itselleen sopivimman reitin. Melontareitistä on tallennettu GPS-paikkatiedot, jotka voivat helpottaa vesillä suunnistamista ja itsensä paikantamista.

Melontareitin osa-alueista kehittämistä kaipaavat eniten siis monikanavainen informaatio, paikanpäällä oleva opastekokonaisuus ja rantautumispaikat. Monikanavaisen, reittikohtaisen informaation olisi hyvä olla monipuolisempi, jotta asiakas pystyy etukäteen arvioimaan kykyjensä riittävyyden reitin kulkemiseen. Säännölliset rantautumispaikat ja niiden monipuolinen palvelutarjonta laavuineen ja nuotiopaikkoineen helpottaisivat reitin käyttöä ja lisääisivät sen vetovoimaa.

5.3.3 Karkalin luontopolku

Karkalin luonnonpuistossa kulkeva Karkalin luontopolku on yksi Lohjanjärven tunnetuimmista reiteistä, ja reitin kunto ja tuotteistamisen aste ovat sen mukaisia. Keskivaativa, kokemattomille vaeltajille ja retkeilijöille soveltuva reitti on 5,2 kilometriä pitkä ja valittavana on myös kaksi lyhyempää, haasteellisuudeltaan helppoa lenkkiä.

Kuvio 6. Karkalin luontopolku, reittipisteet sinisellä ja kehittämistä vaativat asiat punaisella (Google Maps & Outdoors Finland 2014 mukaillen)

Karkalin luontopolku sopii laajalle käyttäjäkunnalle keskivaativasta luokittelusta huolimatta, sillä pitkospuut helpottavat kulkemista ja viitoitukset ja opasteet takaavat reitin sujuvan seurattavuuden. Kattava lähtöopastetaulu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi huomioi kotimaisten käyttäjien lisäksi ulkomaiset matkailijat, ja selkeät, keltaiset reitti-merkinnät johdattavat kulkijaa oikeaan suuntaan (valokuvat liitteessä 5). Reitin varrella olevat opastaulut alueen eläimistä ja kasveista ovat vain suomeksi (valokuva liitteessä 8), mikä voi olla pettymys ulkomaalaisille käyttäjille. Opasteiden suunnittelussa ja toteutuksessa onkin ehkä ollut tarkoituksena tiedottaa vain tärkeimmistä asioista mahdollisimman suurelle käyttäjäjoukolle, kuten luonnonpuiston järjestyssäännöistä.

Kattava lähtöopastetaulu ja reitille sijoitetut kulkijan sijainnin näyttävät pienemmät karttataulut ovat tärkeitä opastajia. Lähtöopastetaulun heikkous on pisimmän, 5,2 kilometrin mittaisen reitin puuttuminen taulun kartasta, johon ainoastaan lyhyempi, 2 kilometrin polku on merkattu (valokuva liitteessä 8). Pienempien karttataulujen avulla

reitin käyttäjä tietää jatkuvasti missä kohtaa etenee. Tällöin turvallisuuden tunne lisääntyy ja oman etenemisen havaitseminen motivoi. Yksi reitin viitoituksen puutteista on kuvion 6 karttaan punaisella merkattu viitta, joka ohjaisi polun haarautuessa taukopaikalle. Kun paikannimiviittaa ei ole ja taukopaikka ei näy luontopolulle asti, ei ulkoilija välttämättä tiedä, mitä erkaneevan polun päästä löytyy ja kannattaako sinne mennä.

Luontopolun pinta on pääosin metsämaaperää, jonka kuluminen on paikoittain nostanut kävelyä hankaloittavia juurakoita esiin. Yhdessä kivikkoisten osuuksien ja kallioiden ylitysten kanssa ne tarjoavat haastetta. Pitkospuut avittavat kosteampien ja joidenkin vaikeakulkuisten osuuksien yli. Yhdet reitin alkupuolella olevat pitkospuut (merkitty punaisella kuvion 6 karttaan, valokuva liitteessä 8) olivat vinossa, jotka kostealla säällä voivat aiheuttaa ikävän liukastumisen. Metsähallitus huoltaa luontopolkua ja luonnonpuistoa, kuten monia muita Suomen luonnonsuojelualueita ja kansallispuistoja. Reittiä huolletaan säännöllisesti ja metsänhoitotyöstä kertovia tietoiskuja voi lueskella reitin varrella olevista puista. Luonnonpuistoissa luonnon annetaan olla mahdollisimman koskemattomassa tilassa, joten polun päälle kaatuneista puunrungoista sahataan vain tarvittava pätkä pois tieltä ja lopun annetaan olla.

Luontopolun palveluvarustus on melko niukka, mikä johtuu pääasiassa suojellusta luonnonpuistoympäristöstä. Tulen tekeminen ja yöpyminen ovat luonnonpuistossa kiellettyjä, joten nuotiopaikkoja tai laavuja ei ymmärrettävästä syystä ole. Kuvion 6 kartan havainnollistamassa kohdassa niemen etelärannalla on yksi rantautumis- ja uima- paikka, muualla puistossa uiminen ja rantautuminen on kiellettyä. Kahden taukopaikan varustus koostuu lähinnä pöydästä ja penkeistä, reitin aloituspisteessä on näiden lisäksi käymälä ja roskankeräysastiat. Metsähallituksen edistämä roskaton retkeily (esitelty luvussa 3.1.4) näkyy Karkalin luonnonpuistossa, jossa ulkoilijat tuovat roskat reitiltä pois ja lajittelevat ne reitin päätepisteessä. Käytäntö säästää monien roska-astioiden tyhjen- nyskuluissa ja helpottaa lajittelua, kun kaikki roska-astiat ovat samassa paikassa. Luontopolun lähettyvillä ei ole kaupallista palveluvarustusta, lukuun ottamatta yhtä vuokra- mökkien tarjoajaa. Reitille ei tarvitse sen kummempia välineitä, joten välinevuokraajien puute ei haittaa reitin käyttöä. Tämä myös tarkoittaa, että elinkeinonharjoittajat eivät välttämättä saa luontopolusta suoranaisesti välitöntä hyötyä.

Luontopolku sijaitsee pitkälle Lohjanjärveen työntyvän Karkalinniemen päässä, minkä vuoksi sen saavutettavuus ei ole parhaimmasta päästä. Parkkitilaa on sopivasti ja matkan varrella on luonnonpuistoa kohti ohjaavia viittoja, mikä helpottaa paikalle löytämistä. Ympyräreitin ollessa kyseessä sama alku- ja päätepiste helpottaa reitin käyttöä autoilijan silmin. Lähin linja-autopysäkki sijaitsee noin kahdeksan kilometrin päässä puistosta, joten julkisilla liikennevälineillä saapuminen voi olla hankalaa. Karkaliin voi saapua vesitse nousemalla maihin etelärannan rantautumispaikalla. Luontopolun kiertämisen voi yhdistää melontaretkeen, sillä matka Lohjansaaresta tai Karjalohjan puolelta on melottavissa. Kylpylähotelli Päiväkummusta Karjalohjalta tuotiin opinnäytetyön tulosten esittelytilaisuudessa 3.9. ilmi toive toisen rantautumispaikan tekemisestä niemen pohjoisrannalle tai kärkeen, jotta matka olisi lyhyempi ja luontopolku helpompi saavuttaa.

Luonnonpuisto itsessään monipuolisine kasvistoineen on yksi reitin suurimmista vetovoimatekijöistä. Vesistön vahva läsnäolo voi olla ratkaiseva tekijä luontopolkua valitessa. Kulttuurillista puolta tuodaan esille luonnonpuiston alueella yli sata vuotta sitten sijainneiden torppien historialla ja raunioilla. Niistä voisi olla enemmänkin tietoa, sillä kulttuurihistorialliset tietotärrpit luontotiedon ohella lisäävät reitin kiinnostavuutta. Tarinat ja teemat ovat toimiva keino reittien tuotteistamiseen. Karkalinniemenessä sijaitsee yksi Lohjan kuuluisimmista luonnonnähtävyyksistä, Torholan kalkkikiviluola. Tämä vetonaula lisää todennäköisesti myös luonnonpuistossa kävijöiden määrää, sillä kohteet on helppo yhdistää samaan vierailuun. Informaatiota kannattaa jakaa puolin ja toisin, ainakin luontopolun lopussa on opastaulu, jossa vinkataan luolan läheisyydestä.

Tähän tutkimukseen valituista reiteistä Karkalin luontopolusta on saatavilla monipuolisin informaatio paikan päällä ja internetissä. Metsähallitus tarjoaa kattavan tiedon internetissä luontopolun harrastusmahdollisuuksista karttoihin ja nähtävyyksiin. Sivustolla ulkoilija saa todenmukaisen kuvan reitistä ja tietää mitä odottaa. Luonnonpuistossa voi liikkua Karttakeskuksen tai Metsähallituksen painettujen karttojen avulla ja pari sähköistäkin karttaa on tarjolla. Reitin GPS-paikkatiedon avulla voi suunnistaa helpommin esimerkiksi vesitse saavuttaessa ja paikantaa itsensä reitin varrella. Monikanavainen informaatio on siis kutakuinkin mallikkaasti hoidossa.

5.3.4 Karnaistenkorven luontopolku

Pitkospuut uusimisen tarpeessa

Lähtö ja parkkipaikka

Taukopaikka

Infotaulu lammea uusimisen tarpeessa

Viitoista puuttuu kirjaimia

Kärnälammi

Kärnälammi

Kärnälammi

0 100 m

Keskivaativa reitti pitää sisällään nousuja ja laskuja sekä juurakkoisia ja kivikkoisia osuuksia, mutta lukuisat pitkospuut ja selkeä opastekokonaisuus kompensoivat reitin kokonaisvaativuutta. Reitti sopii laajalle käyttäjäkunnalle, joten retkeilykokemusta ei tarvitse entuudestaan olla. Perheet huomioidaan lapsille suunnatulla tarinapolulla, joka kulkee samaa polkua pitkin kuin tämä reitti. Suunnistuksesta kiinnostuneille on suun-

nistusrasteja Karnaistenkorven maastossa. Viitoitus on hoidettu hyvin parkkipaikalla, polun risteyksissä ja taukopaikoilla. Luonnosta kertovia opastauluja on reitin varrella 21 ja kulkijan sijainnin näyttäviä karttoja useita. Reitin informatiivisessa lähtöopastetaulussa on muun muassa reitin kartta, tarinapolun ohje sekä tietoa luonnosta ja jokamiehen-oikeuksista. Kuvion 7 karttaan punaisella merkatut kehittämiskohteet olivat viitoista puuttuvien kirjainten paikkaaminen ja repeytyneen infotaulun uusiminen. Valokuvat kehittämiskohteista löytyvät liitteestä 9. Muuten viitoitus ja opasteet ovat kunnossa.

Pitkospuut ovat apuna luontopolun pinnan tasoittamisessa helppokäyttöisempään kuntoon. Niitä on käytetty pitkilläkin osuuksilla ja mäkien nouseminen on sujuvampaa pitkospuista tehtyjä portaita pitkin. Pitkospuut ovat pääosin hyvässä kunnossa, mutta reitin loppupuolella yksi kohta kaipaa pian uusimista. Kuluneiden pitkospuiden sijainti on merkitty kuvion 7 karttaan punaisella ja valokuva löytyy liitteestä 9. Pitkospuuttomilla osuuksilla on melko paljon juuria ja kiviä, joten polku voisi olla hyvin vaikeakulkuinen, jos pitkospuita ei olisi ollenkaan. Jättämällä esiin luontopolun todellista pintaa säilytetään reitillä luontopolun tuntu ja pinta haastaa epätasaisuudellaan jalan lihaksia ja kulkijan tasapainoa. Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluyksikkö pitää luontopolun käyttökunnossa talvisinkin.

Karnaistenkorven luontopolla on kaksi hyvin varusteltua ja hoidettua taukopaikkaa (valokuva liitteessä 5), joissa on laavu, nuotiopaikka, halkovaja, käymälä ja penkit, eli käytännössä kaikki mitä tarvitseekin. Myös reitin alkupisteessä on käymälä. Karnaistenkorvessa noudatetaan roskattoman retkeilyn periaatetta, sillä jäteastioita ei ole reitin varrella eikä aloituspisteessä. Luontopolkua lähimpänä sijaitseva palveluntarjoaja on Kisakallion Urheiluopisto, jonka vastaanotosta saa luontopolun karttoja ja tarinapolun vihkosia. Luontopolun kiertämiseen voi yhdistää muita aktiviteetteja Kisakallion puitteissa, ja majoitus- ja ravitsemuspalvelutkin ovat lähellä. Palveluiden helppo saavutettavuus reitiltä lisää reitin käytettävyyttä ja vetovoimaisuutta. Kisakallio on yhdessä Lohjan kaupungin ympäristöyksikön kanssa suunnitellut Karnaistenkorven luontopoluston.

Karnaistenkorven saavutettavuus on varsin hyvällä tasolla, julkisen liikenteen puutetta lukuun ottamatta. Urheiluopiston alueella on runsaasti paikoitustilaa ja luontopolun alkupisteessä on pysäköintitilaa muutamille autoille (merkitty kuvioon 7 sinisellä, valo-

kuva liitteessä 5). Ympyräreitin yhteinen aloitus- ja lopetuspiste mahdollistaa helpon saapumisen ja poistumisen autolla. Julkiset liikennevälineet jäävät epäkäytännöllisen kauas, lähelle Lohjan keskustaa, josta on pitkä matka jalan. Karnaisiin on kulkenut säännöllinen linja-autovuoro, mutta se lopetettiin ilmeisesti kannattamattomuutensa vuoksi.

Luontopolulle luodulla teemalla ja toimivalla infrastruktuurilla ja palveluvarustuksella siitä on onnistuttu tekemään vetovoimainen reitti. Vaihteleva ympäristö kallioineen, laaksoineen ja metsälampineen sekä näistä elementeistä ja eläimistä opastauluin tarjottu info mahdollistavat kulkijalle kokonaisvaltaisen luontokokemuksen. Tietoiskut painottuvat luonnonympäristöön ja -ilmiöihin, kulttuurisia arvoja ei niinkään käsitellä. Luonto onkin reitillä keskeisessä roolissa, eikä polun läheisyydessä ole merkkejä ihmisten historiasta tai muista kulttuurillisista tekijöistä. Reitin tarinallistaminen näkyy erityisesti lapsiin ja lapsenmielisiin vetoavassa tarinapolussa. Reitin monikäyttöisyys retkeilyyn, suunnistukseen ja talvikäyttöön vetoavat erilaisiin käyttäjäryhmiin, joten reitin kiinnostavuus on laajentunut tavoittamaan suuren ulkoilijajoukon. Luontopolun markkinoinnissakin käytetty erikoisuus on sen sijainti Helsinki–Turku-moottoritien päällä. Sitä ei havaitse reitillä kulkiessa muuten kuin infotaulusta, mutta tällainen kiinnostava fakta voi differentioida reitin muista ulkoilijan mielessä.

Kuten Karkalin luontopolulla, myös Karnaistenkorvessa paikan päällä ja internetissä oleva reitti-informaatio on monipuolista. Tietopitoiseen luontopolun karttaan on merkattu koko luontopolusto, taukopaikat, etäisyydet etappien välillä ja lähimmät palvelut. Kartta on käytettävissä netissä ja tulostetun version voi hakea Kisakalliosta tai Lohjan kaupungin matkailu-infopisteistä tai tulostaa itse. Sähköinen ja mobiililaitteilla käytettävä kartta löytyy Outdoors Finlandin retkeilyportaalista, samoin reitin GPS-paikkatiedot. Internetissä on saatavilla reittikuvaus ja luontopolun varrella olevien opastaulujen, lähtöopastetaulun ja tarinapolun vihkosen tekstit löytyvät sähköisessä muodossa. Kaikkeen luontopolun materiaaliin voi siis tutustua jo ennen reitille saapumista.

Karnaistenkorven luontopolku täyttää suhteellisen hyvin matkailukäyttöön vaadittavat kriteerit. Jos luontopolulle tavoitellaan ulkomaisia käyttäjiä, olisi informaation kääntäminen vähintään englannin kielelle olennaista. Näin pieni polusto ei välttämättä yksin

houkuttelee paljon matkailijoita, mutta Kisakallion Urheiluopiston läheisyys voi edesauttaa asiaa ja sen avulla ainakin kotimaisia matkailijoita luulisi käyvän reitillä enemmän.

5.3.5 Liessaaren luontopolku

Keskivaikea, pienen Liessaaren kiertävä 4,5 kilometrin mittainen luontopolku on sijainniltaan mainio, mutta reitin informaatioissa ja opasteissa on kehittämisen varaa. Viralliseen luontopolkuun kuuluu ainoastaan 2 kilometrin lenkki saaren itäpäässä ja vain tästä osuudesta on olemassa kartta. Taukopaikka on saaren läntisessä päädyssä, kuten kuvion 8 kartasta näkyy, mutta varsinaisessa luontopolun kartassa sitä ei näy.

Kuvio 8. Liessaaren luontopolku, reittipisteet sinisellä ja kehittämistä vaativat asiat punaisella (Google Maps 2014 mukailten)

Liessaaren luontopolku sopii keskivaikealta haastavuudeltaan vähän vaellus- tai retkeilytaustaa omaaville henkilöille. Reitillä on jonkin verran nousuja ja laskuja sekä juurakoita ja kivikoita, mutta myös tasaisia ja helppokulkuisia osia. Luontopolun vaativin osuus on taukopaikalle laskeutuminen jyrkkää kalliota alas. Haastavimmasta kohdasta olisi syytä informoida ulkoilijoita reitin alussa ja sähköisessä reittimateriaalissa. Reitin opastekokonaisuus ei ole yhtä kattava kuin Karkalin tai Karnaistenkorven luontopoluilla. Lähtöopastetaulu on melko pieni, jolloin osa informaatiosta on jouduttu laittamaan taulun kääntöpuolelle, josta kaikki eivät välttämättä tajua etsiä tietoa.

Kuvion 8 karttaan on merkattu punaisella kolme kohtaa, joissa viitta olisi aiheellinen. Ensimmäiselle avolouhokselle johdatti epämääräinen, puuhun maalattu nuolikuvio (valokuva liitteessä 10), jonka voisi korvata nähtävyydestä kertovalla paikannimiviitalla. Saaren keskiosassa erkanevaksi taikopaikalle vievä polku, jossa ei ollut minkäänlaista informaatiota siitä, mitä polun haaran päässä on. Etäisyysviitta tiedottaisi taikopaikasta ja kuljettavan matkan pituudesta. Saaren länsipäässä lähellä taikopaikkaa polusta erkanevaksi haara avolouhokselle ja näköalapaikalle, jossa paikannimiviitta olisi tarpeellinen. Puihin maalatut reittimerkinnot ovat tummanvihreitä, joten ne eivät erotu kovinkaan selkeästi ympäristöstä. Taikopaikalle johtavan haaran merkinnot ovat keltaisia, tällä värillä voisi korvata koko luontopolun merkinnot yhtenäisemmäksi ja paremmin erotuvaksi. Polun varrella on numeroiduilla tolpile merkattuja rastipisteitä, joissa ei ole ollenkaan opastauluja (valokuva liitteessä 10). Rastipisteisiin pystyy tutustumaan etukäteen hankittavalla tai sähköisesti käytettävällä luontopolkuoppaalla.

Luontopolku on osittain leveähköä, helppokulkuista metsäpolkua, mutta etenkin ensimmäisen avolouhoksen jälkeen polku on kapea, juurakkoinen ja kivinen. Pitkospuita ei ole, sillä kosteampia tai ylitsepääsemättömän vaikeita maapintaosuuksia reitillä ei ole. Reitin vaativin osuus, taikopaikalle laskeutuminen jyrkkää kalliota, voi kuitenkin muodostua esteeksi joillekin käyttäjille. Kalliota alas kulkevat puiset portaat olisivat varteenotettava ratkaisu ja tekisivät laskeutumisesta ja nousemisesta turvallisempaa. Liessaareen tullessa ylitetään valkoinen, kalastajien suosima silta, joka on pientä maalien rapistumista lukuun ottamatta hyvässä kunnossa.

Liessaaren palveluvarustukseen kuuluvat reitin aloituspisteen uimaranta ja käymälä sekä saaren toisessa päässä olevan taikopaikan laavu, nuotiopaikka, halkovaja ja pöytä penkkeineen. Palveluvarustus on kattava, ja reitin pituuteen nähden taikopaikan käymälän puute ei haittaa, kun aloituspisteestä sellainen löytyy. Halkovaja sijaitsee kallion päällä ennen taikopaikalle laskeutumista. Matkailuyritykset totesivat keskustelutilaisuudessa (3.9.2014) sen olevan hankalasti saatavilla nuotiopaikkaan nähden, mutta toisaalta puiden hakemiseen tarvittava ponnistelu voi ehkäistä puiden ”tuhlaamista” nuotiolla. Taikopaikalla on käyttökelvottomassa kunnossa oleva laituri, joka on nostettu maalle (valokuva liitteessä 10). Melontapalveluita tarjoavassa Aquapro Suomi Oy:ssä tiedetään, ettei Liessaareen kannata rantautua, sillä rannan terävä louhikko voi rikkoa kanootin

pohjan. Liessaari sijaitsee lähellä Lohjan keskustaa, joten kaupalliset palvelut ovat käden ulottuvilla. Luontopolulle ei tarvitse vuokravälineitä, mutta keskustan majoitus-, ravitsemus- ja ohjelmapalveluntarjoajat voivat hyötyä luontopolun läheisyydestä.

Sijaintinsa ansiosta Lohjan keskustan tuntumassa Liessaaren luontopolku on helppo saavuttaa. Julkiset liikennevälineet ja pysäköintimahdollisuudet ovat keskustassa hyvät. Lisäksi paikoitustilaa löytyy läheltä Liessaaren siltaa, josta matka reitin alkuun on lyhyt. Kyseessä on jälleen ympyräreitti, joten reitille tulo ja lähtö autolla onnistuvat vaivatta. Luontopolun vetovoima perustuu monipuolisiin luontomaisemiin avolouhoksineen ja järvinäköaloineen. Avolouhokset ovat reitin erikoisuus, joka erilaistaa luontopolun muista reiteistä. Pienempänä erikoisnähtävyytenä reitin loppupuolella on puinen kantoon veistetty tuoli. Reitin kiinnostavuutta lisää sen saarielementti ja se, että koko saaren pääsee kiertämään luontopolkua pitkin.

Luontopolusta on saatavilla melko niukasti reitti-informaatiota, joten siitä ei saa kunnollista käsitystä ennen reitille saapumista.. Lyhyt reittikuvaus on olemassa sähköisessä muodossa, samoin luontopolkuopas, jota saa sähköisen lisäksi painettuna versiona. Polusta on olemassa kartta, jota voi käyttää netissä tai tulostaa. Kartassa näkyy vain kahden kilometrin mittainen lenkki, joten myös taukopaikalle johtava polunpätkä olisi aiheellista merkitä karttaan. Luontopolun vetovoimatekijöistä saa enemmän irti kiinteillä opastauluilla, jolloin luontopolkuopasta ei tarvitsisi hankkia erikseen reittiä varten. Tätä tutkimusta varten tallennettu reitin GPS-paikkatieto on tarkoitus tulla käytettäväksi Outdoors Finlandin retkeilyportaaliin.

Liessaaren luontopolun kehittämistarpeet kytkeytyvät monikanavaisen informaation ja reitillä olevaan opastekokonaisuuteen. Kun polku on hyvässä käyttökunnossa ja puoleensavetävä kohde, on informaation sekä viitoituksien ja opasteiden kunnostaminen oleellinen piste :n päälle, joka ei vaadi äärimmäisiä ponnistuksia. Ilman toimivaa tiedonvälitystä erinomainen reitti voi taantua vain hyvän reitin tasolle.

5.3.6 Tärkeimmät solmukohdat

Lohjanjärven tärkeimmät solmukohdat (käsite määritelty luvussa 3.1.4) eli erilaisten reittien ja palveluiden kohtauspisteet ja keskittymät ovat kuvion 9 kartassa näkyvät ympäröidyt alueet, jotka on numeroitu yhdestä neljään. Kartassa näkyy kaikki tätä tutkimusta varten kierretyt reitit: pyöräilyreitti on merkattu punaisella, melontareitti vaaleansinisellä ja kolme luontopolkua vihreällä värillä. Tummansininen jana on pyöräilyreittiin kuuluva matka Lohjansaaresta Karjalohjalle saaristoristeilijän kyydissä. Palveluntarjoajat, kuten majoitusyritykset, ohjelmapalveluntarjoajat sekä muutama ravintola ja kahvila on merkitty erivärisin vinoneliökuvioin. Vihreät tähtikuviot merkkäävät nähtävyyksiä ja keltaiset uimarantoja.

Kuvio 9. Lohjanjärven tärkeimmät solmukohdat ympäröitynä ja numeroituna (Google Maps & Outdoors Finland 2014 mukaillen)

Kuvion 9 kartan ympärässä numero yksi on Lohjan keskusta, johon on kerääntynyt runsaasti palveluita. Tarjolla on niin majoitusta, ohjelmapalveluita kuin ravitsemuspalveluitakin. Suoranaisesti luontoaktiviteettireitteihin liittyviä palveluita ovat melontapalveluja tarjoava yritys ja melontaseura. Pyöräilyvarusteiden myyntiä ja huoltoa tarjoavia yrityksiä on kolme kappaletta. Polkupyörien vuokrauspalvelu keskustasta puuttuu, mutta palvelu on mahdollista tilata kuljetuksineen Siuntiossa. Kesäisin keskustassa palvelee

matkailuinfopiste. Keskustan lähellä on mahdollista toteuttaa jokaista tutkimuksen kolmesta luontoaktiviteetistä. Pyöräilyreitin alkupiste sijaitsee keskustassa, Kisakalliosta lähtevä melontareitti päättyy keskustaan Aurlahden rantaan ja moni muu eri puolille järveä johtava melontareitti lähtee samaiselta rannalta. Liessaaren luontopolku ja pari muuta tutkimuksen ulkopuolelle jäänyttä luontopolkua ovat keskustassa liikkuvien ulottuvilla. Keskusta tarjoaa siis monipuoliset puitteet aktiviteetteihin ja palveluihin.

Lohjansaaren solmukohdassa, ympyrässä numero kaksi (kuvio 9), yritykset tarjoavat muun muassa melontavälineiden ja polkupyörien vuokrausta, majoitusta sekä ravitsemus- ja ohjelmapalveluita. Palvelutarjonta on suppeampi kuin Lohjan keskustassa, mutta kaikki tarvittava periaatteessa löytyy. Pyöräilyreitin voi aloittaa myös saaresta. Melomaan Lohjansaaresta voi lähteä joka suuntaan: kohti Lohjan keskustaa, Karjalohjalle päin tai Mustiota kohti etelään. Vesiteitse läheinen Karkalin luontopolkukin on yhdistettävissä melontareissuun, sillä Karkalinniemen etelärannalle voi rantautua. Lohjansaaren tarjontaan kuuluu lisäksi lyhyt Paavolan luontopolku.

Karjalohjalla, kolmannessa solmukohdassa (kuvio 9), matkailupalvelut keskittyvät lähinnä yhteen monipuoliseen palveluntarjoajaan. Majoituksen sekä ohjelma- ja ravintolapalveluiden lisäksi tärkeässä osassa ovat hyvinvointipalvelut, kaikki saatavilla samankaton alla. Pyöräilyreitti kulkee tämänkin solmukohdan kautta ja melontareittejä lähtee rannasta useampi. Luontopolkuja ei ole solmukohdan alueella, mutta Karkalin luontopolku on saavutettavissa vesitse. Samantyyppinen on kuvion 9 kartan neljäs solmukohde, keskittynyt yhden monialaisen matkailuyrityksen ympärille. Tähän solmukohtaan asti pyöräilyreitti ei yletä, mutta melontareittejä lähtee Lohjanjärven lisäksi kohti Hiidenvettä ja Saukkolaa. Karnaistenkorven luontopolku sijaitsee tämän kohteen alueella.

Solmukohdat ovat tärkeitä ja niiden tarjontaan ja toimivuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Toki on kannattavaa keskittää palveluita ja reittejä sinne, missä on valmiina jonkinlainen perusta toimivalle luontomatkailujärjestelmälle. Polkupyörien vuokrauspalvelu puuttuu lähes jokaisesta solmukohdasta, melontavälineiden vuokrausta taas on saatavilla kaikissa kohteissa. Tämä viestii siitä, että matkailutoimijat todennäköisesti pitävät melontaa näistä kolmesta tärkeimpänä luontoaktiviteettinä tällä alueella. Ja ihme kös tuo, kun järvi tarjoaa siihen mahtavat puitteet.

5.3.7 Matkailutoimijoiden kehittämisehdotuksia

Lohjan Kisakalliossa pidettiin 3.9.2014 tilaisuus, jossa esittelin reittien havainnoinnin tulokset. Esitelmäni diasarja löytyy liitteestä 11. Lohjanjärven matkailutoimijat esittivät kommentteja ja omia ehdotuksiaan tuloksiini perustuen ja pohtivat alueen luontomatkailustrategian jatkoa. Paikalla oli edustettuna Lohjan Matkailupalvelukeskus, Kisakallion Urheiluopisto, Lohjan Liikuntakeskus Oy, Aquapro Suomi Oy, Kylpylähotelli Päiväkumpu, Ravanti Events, Lohjan Seudun Soutajat, Kiara Oy sekä Länsi-Uudenmaan Vesi ja Ympäristö ry. Yritysten edustajilta saatu palaute ja kehittämisehdotukset tarjoavat osaltaan myös käyttäjänäkökulmaa, sillä heidän näkemyksensä tulisi pohjautua asiakasnäkökulmaan (Tommola, P. 25.4.2014). Osa matkailuyritysten kehittämisideoista ja kommentteista mainittiin jo aiemmissa reittien havainnointituloksista kertovissa alaluissa, mutta tässä kerätään vielä kaikki kommentit yhteen ja ryhmitellään kokonaisvaltaisen suunnittelun mallin pohjalta, niin kuin reititkin.

Matkailutoimijoilta saadut kommentit ja kehittämisehdotukset reittien käytettävyyteen liittyen koskivat reittien opastekokonaisuutta ja monikäyttöisyyttä. Tutkimuksessanikin esille tullut selkeä ja kattava viitoitus ja opastus reiteillä oli heidän mielestään tärkeä kehittämiskohde, jotta reitin kulkeminen olisi sujuvaa ja mielenkiintoista. Reittien monikäyttöisyys on tavoiteltava asia, jolla saavutetaan suurempi käyttäjäjoukko. Ehkä joku luontopolku tai muu metsäreitti voisi soveltua maastopyöräilyyn ja melontareittien puitteista, kuten rantautumispaikoista ja opastauluista, voisivat hyötyä uimarit, SUP-lautailijat, sekä soutua ja kirkkovenesoutua harrastavat.

Reittien palveluvarustuksen tasoa käsiteltäessä matkailutoimijat toivat ilmi Liessaaren taukopaikan halkovajan hankalan sijainnin ja taukopaikalle rantautumisen estävän louhikon. Halkovaja sijaitsee kallion päällä ennen taukopaikalle vedenrajaan laskeutumista, joten puita hakeakseen täytyy kivuta ylös jyrkkä kallio. He totesivat sen kuitenkin olevan myös hyvä asia, kun puita ei luultavasti tule turhaan polteltua. Ehdotin keskustelutilaisuudessa Liessaaren taukopaikan rikkiinäisen laiturin korjausta, mutta matkailutoimijat osasivat kertoa rannalla olevasta kanootin pohjan rikkovasta terävästä louhikosta, joka ei ollut tullut ilmi omassa havainnoinnissani.

Saavutettavuutta haluttiin parantaa erityisesti Karkalin luontopolulla perustamalla Karjalinniemen kärkeen tai pohjoisrannalle toinen rantautumispaikka. Se mahdollistaisi luontopolun paremman saavutettavuuden vesiteitse etenkin Karjalohjan suunnalta, sillä saapuminen maitse edellyttää autolla ajamista pitkälle Lohjanjärveen työntyvään niemenkärkeen. Uuden rantautumispaikan myötä luontopolku olisi entistä paremmin yhdistettävissä järven melontareitteihin.

Reittien, matkailuyritysten ja koko alueen vetovoimaan ja kiinnostavuuteen vaikuttavat palvelulupaus sekä uusien aktiviteettilajien harrastusmahdollisuudet ja teemat. Palvelulupaus tarkoittaa asiakaslähtöistä palvelun kiteyttämistä niin, miten palvelu luvataan tuottaa ja toimittaa asiakkaalle (Jaakkola, Orava & Varjonen 2009, 11). Sen tulisi olla innostava ja puoleensavetävä, mutta realistinen, jotta lupaus voidaan toteuttaa. Uusiksi tai enemmän esille tuotaviksi aktiviteettilajeiksi ja teemoiksi tässä työssä tutkittujen aktiviteettien rinnalle ehdotettiin paljasjalkajuoksua, frisbeegolfia, matka- ja retkiluistelua sekä hiljaisuutta ja meditaatiota. Joitain näistä teemoista on jo toteutettu, mutta ei ehkä kovinkaan paljon ja näkyvästi.

Monikanavaisen informaation kehittämisehdotukset koskivat joidenkin karttamateriaalien päivittämistä, teknologian käyttämistä tiedonlähteenä reiteillä ja tapahtumien järjestämistä. Melontapoolin vuoden 2010 kartan uusiminen parantaisi melontareiteistä tarjottavan infon ajantasaisuutta, kun kartasta poistetaan palvelut, jotka eivät enää kuulu Melontapooliin. Matkailutoimijat ovat miettineet myös laajemman kartan tarpeellisuutta, johon voisi laittaa monta erityyppistä reittiä samaan. Tällöin jokaiselle reitille ei tarvitsisi kuljettaa mukana omaa karttaa. NykYTEknIIkka QR-koodeineen olisi tervetullut lisä reittien varrelle. Niiden avulla reiteistä ja kohteista saisi lisää tietoa ja vaikkapa karttoja puhelimeensa. Tapahtumilla saa helposti näkyvyyttä reiteille, muulle luontomatkailelulle ja matkailuyrityksille itselleen. Tapahtumat toimivat osana monikanavaista informaatiota ja ovat keino markkinoida, esimerkiksi uusien lajien esilletuomisessa.

Matkailutoimijoilta tuli monipuolisia ideoita, joita en olisi itse tullut ajatelleeksi. Heidän Lohjanjärven alueen tuntemuksensa tuli selkeästi esille keskustelun aikana. Uudistuminen ja ajan hermolla pysyminen koetaan tärkeäksi, kun uusien aktiviteettilajien ja tee-

mojen tuominen sekä älypuhelimien, kuten QR-koodien käyttö reiteillä nousivat esiin keskustelussa. Alan kuin alan täytyy kehittyä ja tarjota uutta vastatakseen muuttuvaan kysyntään, ja Lohjanjärven matkailutoimijat tietävät sen.

5.4 Tulosten yhteenveto

Lohjanjärven luontoaktiviteettireitistö on käymässä läpi reitistöjen kehittämisen kolmatta vaihetta, jossa tavoitellaan maakunnan tai kunnan brändin ja vetovoimaisuuden rakentamista reittien avulla (esitelty luvussa 3.1). Järvi itsessään profiloi aluetta voimakkaasti, mikä vaikuttaa brändin muodostamiseen, ja reittien avulla järven matkailullista hyödyntämistä saadaan tuotua paremmin esille. Matkailutoimijoille on muodostunut yhteinen sävel ja tahtotila reittien kehittämiseen, kun he ovat käynnistäneet luontoaktiviteettimatkailustrategian laatimisprosessin. Tietoa on jaettu toimijoiden kesken, jotta mahdollisimman moni lähtisi prosessiin mukaan. Tämän tutkimuksen tuloksena heillä on valikoima kehitettäviä reittejä, joista lähteä liikkeelle.

Tutkimuksessa käsiteltyjen reittien tyypit voidaan määritellä luvussa 2.2 esiteltyjen reittityyppien mukaisesti kiinnostavuutensa ja ominaisuuksiensa perusteella. Pyöräilyreitti on alueellinen reitti, perinteinen kiertomatka, joka alkaa ja loppuu samaan pisteeseen. Melontareitti on tyypiltään eniten virkistysmelontareitin kaltainen. Se sopii kaikentasoisille melojille, kulkee lähellä asuttua ympäristöä ja lähellä palveluita. Rantautumis- ja taukopaikkoja tulisi tosin olla enemmän, samoin opastauluja alueesta. Luontopolut ovat kiinnostavuudeltaan lähimpänä paikallisen luontopolun määritelmää, sillä ne ovat ympyräreittejä, niiden varrella on luontokohteita ja ne ovat luultavasti eniten paikallisten virkistyskäytössä. Kehittämistoimenpiteiden avulla luontopolut voisivat ylettyä alueellisesti kiinnostavien luontoreittienkin joukkoon, sillä ne soveltuvat päiväretkeilyyn. Käyttäjillä olisivat tällöin paikallisten lisäksi yhä enemmän kotimaiset ja ulkomaiset matkailijat.

Lohjanjärven luontoaktiviteettireittien saavutettavuus, soveltuvuus erilaisille käyttäjille ja vetovoimainen ympäristö edustavat reittien parhaimpia puolia. Reittien saavutettavuus on yleisesti hyvällä tasolla, samoin alueen saavutettavuus kokonaisuudessaan. Pääkaupunkiseudulta pääsee paikalle noin tunnissa. Jokaisen reitin aloituspisteen läheisyydestä löytyy parkkitilaa ja joillekin reiteille pääsee julkisilla liikennevälineillä. Kaikki reitit

melontareittiä lukuun ottamatta ovat ympyräreittejä, jolloin autolla saapuminen ja pois lähteminen samasta pisteestä on helppoa. Reitit soveltuvat haastavuudeltaan ja kuljetavuudeltaan monenlaisille käyttäjille, niin leppoisaa retkeilyä kuin haastetta hakeville. Näin reitit ovat kiinnostavia laajan käyttäjäjoukon silmissä. Monipuolinen luonto vesistöineen, luonnonpuistoineen ja kalkkikiviluolineen sekä kiinnostavat kulttuurikohteet kirkkoineen, kaivoksineen ja linnoineen tekevät Lohjanjärven alueesta vetovoimaisen yhdessä luontoaktiviteettireittien kanssa.

Suurimmat tutkimuksessa esiin nousseet kehittämistarpeet koskevat monikanavaista informaatiota ja opastekokonaisuutta. Luontopolkujen reitti-informaatio ja opastekokonaisuudet ovat pääosin paremmin hoidettu kuin melonta- ja pyöräilyreittien. Melonta- ja pyöräilyreiteiltä puuttuu molemmat oikeastaan kokonaan. Lohjanjärvellä voi käyttää useita vesillä liikkumiseen opastavia karttoja, mutta melontareiteille ei ole tehty omia reittikohtaisia karttoja. Muutakaan reittikohtaista informaatiota melontareitillä ei ole. Sama koskee pyöräilyreittiä, mutta pidemmästä, yli 180 kilometrin reitistä on olemassa infoa, jota koskee osittain lyhyempääkin reittiä. Karkalin ja Karnaistenkorven luontopolkujen monikanavainen informaatio ja opastekokonaisuus tarvitsevat vain pieniä korjauksia. Liessaaren luontopolun informaatio ja opasteet ovat olemassa, mutta ne kaipaivat syventämistä ja monipuolistamista. Monikielisyys on lähes kaikkien reittien osalta vielä olematonta.

Taukopaikat on kolmas kehittämistä kaipaava isompi kokonaisuus reiteillä. Niiden kohdalla pätee sama fakta kuin reitti-informaatiossa: luontopolkujen taukopaikat ovat pääasiassa kattavimmat ja parhaimmassa kunnossa. Melontareitillä lähes kaikki rantautumispaikat ovat yhdessä supussa ja niiden varustus on heikohko. Laavuja tai nuotiopaikkoja ei ole ja käymäläkin löytyy vain yhdeltä rantautumispaikalta, joka poikkeaa hieman reitin ulkopuolelle. Pyöräilyreitillä ei ole tällaisia perinteisiä, hyvin varusteltuja taukopaikkoja. Uimarannat toimivat reitin varrella jonkinasteisina taukopaikkoina, mutta niitä ei ole kaikissa reitin osissa, kuten pyöräilyreitin tuloksien kuvion 4 kartasta näkee. Luontopolkujen taukopaikat ovat pääasiassa hyvässä kunnossa.

Lohjanjärvellä on neljä tärkeää solmukohtaa, joissa reitit ja palvelut kohtaavat. Jokaisen kohdan lähellä on vähintään kaksi erityyppistä reittiä, melontapalveluita tarjotaan jokai-

sessä keskittymässä, pyöräilypalveluita kahdessa. Solmukohdat sijaitsevat eri puolilla järveä, ainoastaan järven eteläpuolelta sellainen puuttuu. Niiden toimivuuteen on tärkeää panostaa, koska ne toimivat alueen luontomatkailun kulmakivinä.

6 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa kuva Lohjanjärven alueen luontoaktiviteettireittien nykytilanteesta ja selvittää niiden kehittämistarpeet, jotta reitit voidaan kunnostaa ja hyödyntää jatkossa paremmin matkailukäyttöön. Tutkimukseen valittujen reittien määrä; yksi pyöräilyreitti, yksi melontareitti ja kolme luontopolkua, eivät kerro kaikkea koko alueen reitistöistä, eikä tuloksia voida tai ole tarkoitus yleistää koskemaan niitä kaikkia. Tämä otos näyttää näkökulman nykytilanteesta ja sen avulla voidaan todeta joitain toistuvia kehittämistarpeita erityyppisissä reiteissä.

Lohjanjärven alueella on mainiot edellytykset luontomatkailun kehittämiseen, koska siellä on vetovoimaista luontoa, valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia kohteita ja hyviä luontoaktiviteettireittejä. Näiden lisäksi alueella on aktiivisia matkailutoimijoita, jotka ovat kiinnostuneita alueen kehittämisestä. Tutkimus on ajankohtainen, sillä luontomatkailun suosion kasvaessa tulee kysyntään vastata laadukkailla puitteilla ja kunnollisella informaatiolla. Reittien kehittämisestä on tehty samantyyppisiä tutkimuksia, esimerkiksi nykytilakartoituksia, opinnäytetöinä aiemminkin ja ne on todettu toimiviksi tavoiksi tuottaa kohdealueen lähtötilanneanalyysi kehittämistyön perustaksi.

6.1 Johtopäätökset

Kuinka harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa, kun päätuote, luonto, on kaikille ilmainen? Tämä kysymys nousi esiin heti tutkimuksen alkumetreillä. Jokamiehenoikeudet ovat hieno asia, joita ei joka maassa ole, mutta ne asettavat myös haasteensa liiketoiminnalle. Siksi luontoaktiviteettimatkailun kokonaisuus on ensiarvoisen tärkeää. Vaikka kukaan ei ansaitse tuloja siitä, että ulkoilija käy kiertämässä luontopolun, voi kattavalla reittiverkostolla ja palveluilla saada ulkoilijan viipymän pidentymään. Kun ulkoilija majoittuu, käy syömässä ja seuraavana päivänä melomassa jonkin melontareitin, tulee matkailutuloa äkkiä jo moneen paikkaan. Luonto voi siis pysyä edelleen kaikille kuuluvana oikeutena ilman maksuja, kun oheispalveluista saadaan matkailutuloja alueelle.

Reittien ja palveluiden tärkeimmät solmukohdat muodostavat raamit luontoaktiviteettimatkailun kokonaisuudelle ja toimivat ikään kuin sen tukikohtina. Sinne missä on hy-

viä reittejä, syntyy kysyntää, jonka seurauksena palvelutarjonta kasvaa. Toisinaan myös hyvien palveluiden läheisyydestä voi löytyä otolliset olosuhteet reitin perustamiselle. Lohjanjärvellä on neljä solmukohtaa, mikä on kattava määrä tämän kokoiselle luontomatkailukohteelle. Kohdat ovat sijoittuneet eri puolille järveä ja niistä kaikista on pääsy vähintään kahdelle erityyppiselle luontoaktiviteettireitille. Osa kohdista on keskittynyt vain yhden yrityksen ympärille, jonka palvelutarjonta on tarpeeksi monipuolinen. Toimivista solmukohdista on mutkattomampaa lähteä kauempanakin sijaitseville reiteille.

Lohjanjärven luontoaktiviteettireittien kulmakivinä toimivat melontareitit, sillä alueen dominoiva elementti, järvi, tarjoaa siihen monipuoliset puitteet. Sama päätelmä käy ilmi Lohjanjärven solmukohtia tarkastelleessa kappaleessa; monet yritykset, joiden päätoiminta on muualla kuin melontapalveluissa on ottanut ne kuitenkin tuoterepertuaariinsa mukaan. Melontapalveluita verratessa pyöräilypalveluihin huomaa sen eron, että melontapalveluita oli tarjolla jokaisessa neljässä solmukohdassa, kun pyöräilyn vuokrausta oli vain yhdessä ja huoltoa ja myyntiä toisessa. Tämä fakta puoltaa sitä, että melontaa pidettäisiin tärkeämpänä ja tuottoisampana aktiviteettina kuin pyöräilyä. Melontareittien kehittäminen palvelisi myös muita vesiaktiviteettien harrastajia, kuten soutajia, SUP-melojia ja miksei uimareitakin. Melontareitteihin on kätevää yhdistää muita luontoaktiviteettireittejä, kuten solmukohtien esittelyssä ilmeni.

Tulosten yhteenvedossa esiteltiin alueen ja reittien saavutettavuus yhtenä reittien parhaimmista puolista. Lohjanjärven saavutettavuus matkailijoiden suosimalta pääkaupunkiseudulta on hyvä. Siellä Nuuksion kansallispuisto vetää puoleensa paljon matkailijoita ja tämän voikin ajatella kilpailuasetelman sijaan yhteistyömahdollisuutena. Kun Nuuksioon on tutustuttu, voi Lohjanjärveltä hakea uusia luontokokemuksia. Nuuksio ja Lohjanjärvi voivat siis yhdessä hyötyä pääkaupunkiseudun läheisyydestä, hyvästä saavutettavuudesta ja lisätä koko alueen vetovoimaisuutta.

Tutkimuksen suurimmat kehittämistarpeet, monikanavainen informaatio ja opastekonaisuus, olivat pääosin paremmin hoidettu luontopoluilla kuin melonta- ja pyöräilyreiteillä. Melonta- ja pyöräilyreittien ollessa matkailullisesti tärkeimpiä, tulisi tilanteen olla karkeasti sanottuna päinvastainen. Tilanne saattaa johtua siitä, että Suomen neljänneksi suurimpana mökkikuntana asiaa on ajateltu lähinnä vapaa-ajan asukkaiden ja pai-

kallisten kannalta, jotka usein käyttävät lyhyitä luontopolkuja virkistystarkoitukseen. On myös todettu, että tietyn pituiset reitit keräävät tietyn määrän kävijöitä, mutta reitin pidentessä kävijämäärä vähenee (Koskinen, K. 22.4.2014.) Tämä väite puoltaa lyhyempien luontopolkujen suosiota ja niiden suurempia kävijämääriä. Näiden huomioiden voidaan olettaa olleen ainakin osasyynä luontopolkujen parempaan kunnossapitoon verrattuna pyöräily- ja melontareitteihin.

Reitistökokonaisuudessa merkittävää on se, että kaikkien reittien informaatio on yhtenäistä ja tarjolla muullakin kuin suomen kielellä. Kielivaihtoehdot ovat edellytys ulkomaalaisten matkailijoiden tavoittelussa reitistöille. Karkalin luontopolulla tätä on toteutettu lähtöopastetaulussa, mutta se ei ulotu vielä koko reittiä kattavaksi. Motivoiva tekijä englannin ja ruotsin kielivaihtoehtojen tarjoamiseen on tässä tapauksessa ehkä ollut luonnonpuiston sääntöjen viestiminen mahdollisimman suurelle käyttäjäjoukolle. Tämän ei kuitenkaan pitäisi olla ainoa perustelu, vaan lähtökohtana tulisi olla asiakas ja hänen tarpeensa reitin käyttäjänä.

Taukopaikkojen puute ja niukka varustelu vaikuttavat negatiivisesti reitin käytettävyyteen ja vetovoimaan. Retkeilyn lomassa on mukavaa pysähtyä lepäämään ja paistaa vaikka makkaraa nuotiolla. Tällaiset kokemukset luovat todellista retkeilytunnelmaa ja voivat olla mieleenpainuvia elämyksiä. Melonta- ja pyöräilyreiteillä ei todennäköisesti ole ollut vielä yhtä paljon käyttäjiä kuin luontopoluilla, minkä vuoksi taukopaikkoihin ei välttämättä ole panostettu niin paljon. Toisaalta taas palveluvarustuksen vaje voi osaltaan vaikuttaa siihen, ettei reitillä ole niin paljon käyttäjiä.

6.2 Kehittämisehdotukset

Monikanavaisen informaation, opastekokonaisuuden sekä taukopaikkojen määrän ja varustuksen ollessa reittien tärkeimmät kehittämistarpeet, punoutuu suurin osa reittien kehittämisehdotuksista näiden aiheiden ympärille. Työn tulokset -osiossa tuotiin ilmi myös pienempiä kehittämistarpeita kuluneista pitkospuista rikkiinäiseen taukopaikan laituriiin, jotka ovat myös tärkeitä korjata. Tämän luvun kehittämisehdotukset keskittyvät kuitenkin isoimpiin kokonaisuuksiin, eikä jokaista pikkuseikkaa luetella erikseen.

Saavuttaakseen reitistöjen kehittämisen neljännen vaiheen (esitely luvussa 3.1) Lohjanjärven alueen tulisi toteuttaa tämän tutkimuksen tuloksena esitetyt reittien kehittämisehdotukset ja laatia tulevaisuutta varten jatkotoimenpiteet. Reiteille tulee luoda yhteiset ylläpito- ja huoltotoimintamallit, joita noudatetaan järjestelmällisesti. Ulkomaisia matkailijoita tulisi saada alueelle enemmän, mikä onnistuisi helpommin muun muassa monipuolisella viestintäkokonaisuudella, kun kaikki tieto löytyisi kätevästi suomen kielen lisäksi vähintään englannin kielellä. Runsaan aktiviteetti- ja ohjelmapalvelutarjonnan ansiosta myös asiakkaiden viipymä pitenisi.

Reitti-informaatio tulisi tarjota järjestelmällisesti useassa kanavassa ja suomen lisäksi vähintään englanniksi. Monipuolinen ja -kielinen viestintäkokonaisuus on avain reittien markkinointiin ja näkyvyyteen. Kielivaihtoehdot edistävät ulkomaalaisten matkailijoiden tietoisuutta reiteistä ja mahdollistavat heidän sopivan reitin valitsemisen. Jokaisella reitillä tulisi olla oma reittikohtainen informaationsa. Osasta tutkimuksen reiteistä on jo reittiprofiilit Outdoors Finlandin retkeilyportaalissa ja tarkoitus on laittaa loputkin reitit sinne. Länsi-Uudenmaan matkailustrategian tavoite helposti löydettävästä ja ostettavasta palveluiden kokonaisuudesta tukee matkailijoiden tuomista alueelle. Strategia tuo luultavasti lisää näkyvyyttä Lohjanjärven alueelle ja Länsi-Uudenmaan matkailun sivustoa voisi käyttää reiteistä tiedottamiseen. Koko Länsi-Uudenmaan luontoaktiviteettireittien informaation kerääminen yhteen paikkaan voisi olla varteenotettava idea. OF retkeilyportaalissa ja Länsi-Uudenmaan matkailun sivuston avulla reitit saataisiin helpommin näkymään valtakunnallisella tasolla.

Matkailuyritysten nettisivut, heidän järjestämät tapahtumat ja reiteistä luotavat mielikuvat ovat hyviä keinoja markkinoida reittejä, yrityksiä itseään sekä koko alueen luontoaktiviteettimatkailua. Kisakallion Urheiluopisto esimerkiksi mainostaa nettisivuillaan Karhaistenkorven luontopolustoa. Kun asiakkaat tutkivat alueen yritysten palveluita, tulevat he samalla tietoisiksi luontoaktiviteettireiteistä. Näin tietoisuutta voi nostaa alueellisella ja valtakunnallisellakin tasolla. Lohjanjärvellä järjestettyjä luontoaktiviteettitapahtumia ovat muun muassa Lohjan Liikuntakeskus Oy:n vuosittainen Lohjanjärven ympäripyöräily, joka on kerännyt parhaimmillaan 440 pyöräilijää yhteen (Lohjan Liikuntakeskus 2014) ja useamman kerran syksyissä järjestettävä Laavujen kierros, joka on houkutellut mukaan keskimäärin 819 kävelijää (Lohjan Liikuntakeskus Oy). Tapahtumien

avulla voidaan tuoda suuren yleisön tietoon reittien lisäksi vähemmän tunnettuja aktiiviteettilajeja, kuten paljasjalkajuoksu tai retkiluistelu. Asiakkaiden mieliin luotavilla mielikuvilla voidaan differentoida reitti muista ja antaa sille arvoa käyttäjänsä silmissä. Esimerkiksi Karnaistenkorven luontopolun sijainti Helsinki–Turku-moottoritien päällä on ainutlaatuinen ominaisuus ja kiinnostava fakta, vaikkei sitä reitillä huomaakaan muualta kuin opastaulusta.

Jotta reitit voidaan tuotteistaa, tulee niistä tuottaa muun muassa informatiivisia reittikarttoja ja erilaistaa ne muista reiteistä teemojen ja tarinoiden avulla. Reittikarttoihin tulisi ottaa vaikutteita Outdoors Finlandin retkeilyportaalissa olevista kartoista. Oleellista on, että reitin kartta on mahdollisimman tietopitoinen eli reitin lisäksi siinä näkyy aloituspiste, palveluvarustus ja nähtävyydet. Alueesta voisi tehdä reittien omien karttojen lisäksi yhteisen kartan, jossa näkyisi kaikki reitit ja palvelut. Halutessaan yksi kartta riittäisi useamman reitin käyttöön. Tuotteistamisessa teemat ja tarinat ovat tärkeitä. Karnaistenkorven lasten tarinapolku ja Karkalin luonnonpuistoteema erilaistavat reitit muista ja tätä tulisi hyödyntää muihinkin reitteihin. Liessaaren luontopolulla voitaisiin painottaa esimerkiksi saariteemaa ja avolouhoksia, melontareitillä jokiteemaa ja pyöräilyreitillä Uudenmaan suurimman järven parhaat puolet samalla reissulla -teemaa.

Opastekokonaisuus tulisi löytyä jokaiselta reitiltä, niin viitoitukset, reittimerkinnät kuin opastaulutkin. Tieto olisi hyvä tarjota reitillä suomen lisäksi vähintään englanninkielellä. Melonta- ja pyöräilyreiteiltä opastekokonaisuus puuttuu kokonaan, joten niiden kohdalla aloitetaan puhtaalta pöydältä. Mallina monikielisestä opasteesta toimii Karkalin luontopolun suomen, ruotsin ja englanninkielinen lähtöopaste. Reitien varrella olevia, ympäristöstä kertovia opastauluja ei tulisi ajatella vähempiarvoisena. Ulkomaalaista ulkoilijaa voi kiinnostaa tietoiskut aivan yhtä lailla kuin suomalaisiakin, joten niiden sisältö tulisi olla heille ymmärrettävässä muodossa. Opastaulujen informaatio tulisi olla fyysisesti paikan päällä eikä lehtisessä, joka pitäisi hakea etukäteen tai tulostaa. Liessaaren luontopolkuoppaan tietojen työstäminen paikan päällä oleviksi opastauluiksi olisi fiksu idea, sillä kaikki ulkoilijat eivät luultavasti tajua hankkia opasta etukäteen tai halua ulkoilemaan tullessaan kulkea mobiililaitetta tuijotellen.

Teknologiaa, kuten QR-koodeja voisi käyttää reiteillä lisäinformaation lähteenä. Ne palvelisivat suurta käyttäjäjoukkoa, sillä monella on älypuhelin ja koodien avulla tiedon saaminen on nopeaa. Tärkeintä on se, että tieto on vaivattomasti ja ripeästi saatavilla, koska usein ulkoilemaan lähtiessään ihmiset pysyvät liikkeessä ennemmin kuin pysähtelevät alituisesti kaivelemaan tietoja internetin syövereistä. Tärkein tieto on siis hyvä olla reitillä fyysisesti, mutta lisäinfoa voisi tarjota teknologian keinoin.

Taukopaikkojen palveluvarustusta olisi syytä parantaa melonta- ja pyöräilyreiteillä. Edes osaan melontareitin rantautumispaikoista olisi hyvä lisätä käymälä, nuotiopaikka ja laavu, jotka parantavat roimasti käyttömukavuutta. Rantautumispaikkoja voisi lisätä reitin alkupuolelle. Pyöräilyreitin varrella Karjalohjalla on Puujärven uimaranta, jonka varustus on kattava nuotiopaikkoineen, käymälöineen, penkkeineen ja roska-astioineen. Laavu sopisi uimarannalle täydentämään varustuksen ja luomaan retkeilytunnelmaa, vaikka pyöräilyreitillä laavut eivät olekaan yhtä olennaisia kuin melonta- ja vaellusreiteillä. Taukopaikoille olisi lisätarvetta etenkin Sammatissa ja Mustiontien varrella ja niitä voisi perustaa muuallekin kuin uimarantojen yhteyteen. Pyöränvuokrauspaikalle voisi olla tarvetta Lohjan keskustassa, josta pyöräilyreitti alkaa.

Tämän tutkimuksen perusteella keskittyminen erityisesti melonta- ja pyöräilyreittien kehittämiseen olisi kaikkein oleellisinta, sillä ne ovat matkailullisesta merkittävyydestään huolimatta käyttökunnoltaan ja tuotteistamiseltaan vähiten edistyneellä tasolla. Viiden tutkimuksessa käsitellyn luontoaktiviteettireitin ja niiden monikanavaisen informaation kunnostamisen jälkeen vartenotettavia jatkotoimenpiteitä olisivat työn ulkopuolelle jääneiden melontareittien ja luontopolkujen nykytilan ja kehittämistarpeiden selvittäminen. Reittien käyttäjät olisivat myös mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska silloin olisi mahdollista saada tietoa esimerkiksi matkailijoiden sekä paikallisten ja vapaa-ajan asukkaiden mieltymyksistä ja osviittaa näiden lukumääristä reiteillä. Kun kokonaisvaltainen nykytila ja kysyntä ovat tiedossa, voidaan lähteä kehittämään Lohjanjärven alueen yhteinäistä luontoaktiviteettimatkailustrategiaa kohti monipuolista, vetovoimaista ja kannattavaa luontomatkailutoimintaa.

6.3 Työn luotettavuus

Verratessa työni tavoitetta työn lopputulokseen voidaan todeta, että viiden reitin tutkimisen jälkeen ei tiedetä koko Lohjanjärven luontoaktiviteettireittien nykytilaa tai voida muodostaa kokonaiskuvaa alueesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei toisaalta ole tarkoituskaan yleistää tuloksia, vaan työ näyttää pienemmän näkökulman tietyistä reiteistä ja jättää tilaa jatkotutkimuksille muiden reittien nykytilasta ja kehittämiskohteista.

Tutkimuksen tulokset on saatu melko subjektiivisella menetelmällä, sillä kävin itse havainnoimassa reittien nykytilanteen ja puutteet. Tutkimuksessa ei toteutettu kyselyä reittien käyttäjille, mikä olisi avannut erilaisen perspektiivin aiheeseen, erityisesti, koska vastauksia olisi saatu suuremmalta joukolta. Olin toisaalta itsekkin reitin käyttäjän asemassa, joten tein todennäköisesti samansuuntaisia havaintoja, kuin muut kävijät olisivat tehneet. Havainnointimenetelmä itse suoritettuna oli käytännöllisin toteutusmuoto, koska normaalit ulkoilijat eivät luultavasti kiinnitä huomiota kaikkiin yksityiskohtiin samalla tavalla kuin asiaa tutkiva. Toki käyttäjäkysely olisi ollut hyvä lisä täydentämään havainnointia, mutta opinnäytetyöstä olisi tullut laaja yhden henkilön toteutettavaksi.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että tulokset esiteltiin Lohjanjärven matkailutoimijoille, jotka saivat kommentoida ja arvioida niitä. Kommentteja tuli melko kattavasti eri reitteihin ja niiden osa-alueisiin liittyen. Keskustelutilaisuus matkailutoimijoiden kanssa toi menetelmänä työn tuloksiin ammattilaisten perspektiivin, sillä he ovat olleet reittien kanssa tekemisissä pitkään ja tietävät toisinaan paremmin, mitä kehittämisehdotuksista kannattaisi viedä eteenpäin ja mitä on koettu toimiviksi ratkaisuksiksi. Matkailutoimijoiden kokoonpano oli suhteellisen edustava, sillä paikalla oli yhdeksän edustajaa eri yrityksistä ja yhdistyksistä, niin isoista kuin pienistäkin. Kaikenkokoiset toimijat pääsevät siis vaikuttamaan alueen matkailuasioihin. Jotkin toimijat ovat olleet alueen kehittämishankkeissa mukana aiemminkin.

Opinnäytetyöhöni löytyi paremmin sähköistä lähdemateriaalia kuin painettua, kuten kirjoja. Kiinnitin internetlähteitä valitessani huomiota lähteen kirjoittajan ja julkaisijan tunnettuuteen, lähteen ikään ja markkinoinnin vaikutukseen. Osa opinnäytetyön lähteistä on kaupallisia lähteitä, jotka sisältävät markkinointiviestintää. Tällaisista lähteistä

olen kerännyt enimmäkseen lukumääriin liittyvää informaatiota, mihin markkinointi ei niinkään vaikuta. Muuta tietoa käyttäessäni tällaisista lähteistä olen pyrkinyt erottamaan tosiasiat ja markkinoinnin toisistaan ja käyttämään tosiasioita työni perustana. Tällaisia olivat esimerkiksi perusfaktat palveluiden, hankkeiden tai reittien esittelyssä. Outdoors Finland -hankkeelta itseltään on paljon lähteitä, erityisesti kokonaisvaltaiseen suunnitteluun liittyen, sillä he ovat itse tämän ajatusmallin takana.

6.4 Oma arviointi

Aloittaessani opinnäytetyöprosessia sain ensimmäisen ammatillisemman kosketuksen luontoaktiviteettireitteihin ja niiden kehittämiseen. Aihe oli entuudestaan tuntematon omaa käyttäjänäkökulmaa lukuun ottamatta ja alussa uutta informaatiota tulikin roppakaupalla. Outdoors Finland Etelä -hanke oli yhtä lailla vieras ennen työn aloittamista.

Työni edetessä kiinnostus aiheeseen kasvoi ja työn tekeminen oli mielekästä, kohokohdana tutkimusvaiheen havainnointi eli reittien kiertäminen. Olin valmistautunut havainnointiin hyvin ja kaikki menikin suunnilleen suunnitelmien mukaan, säätä myöten.

Kiersin viisi reittiä, vaikka tarkoitus oli kiertää vielä enemmän. Huomasin kuitenkin, että nämä viisi riittivät oikein hyvin opinnäytetyön aineistoksi ja niidenkin purkamisessa, työstämisessä ja analysoimisessa oli iso urakka. Toimeksiantajani määritteli aluksi kierrettävät reitit, joita olivat pyöräilyreitti, kaksi luontopolkua ja useampi melontareitti. Tein loppujen lopuksi osittain itsenäisen päätöksen siitä, mitä valitsen tutkimukseeni mukaan ja minkä takia, kun aikaresurssit tulivat vastaan.

Tapaamiset Outdoors Finland Etelä -hankkeen edustajien, muiden maakuntien reittien kehittäjien ja Lohjanjärven matkailutoimijoiden kanssa ovat olleet työlleni eduksi ja tehneet työstäni konkreettisempaa. Olen kokenut panokseni tärkeäksi, koska tein työn toimeksiantona ja tiesin sen hyödyttävän pohjatyönä Lohjanjärven luontoaktiviteettimatkailun kehittämisessä. Normaalisti jännitän esiintymistilanteita ja jo keväällä tunsin hermostuneisuutta ajatellessani syksyllä tulevaa tulosten esittelypäivää Lohjanjärven matkailutoimijoille. Kuinka ollakaan, monen opinnäytetyön työstämisen täyteen kauden jälkeen tunsin hallitsevani työni aiheen ja suorastaan odotin pääseväni puhu-

maan siitä henkilöille, joita asia kiinnostaa. Esitys meni mielestäni hyvin ja herätti keskustelua, kuten oli tarkoituskin. Kokemus antoi minulle lisää varmuutta esiintyjänä.

Opinnäytetyöprosessi opetti erityisesti suunnitelmallisuuden tärkeydestä ja kärsivällisyydestä. Prosessi oli pitkä ja eri vaiheet vaativat erilaisia valmisteluja. Alussa tämän opinnäytetyöaiheen tekemiseen haettiin kahta opiskelijaa, mutta tein työn lopulta yksin, kun muita halukkaita ei ilmaantunut. Välillä mietin, että työtä olisi helpompi tehdä kahdestaan, erityisesti havainnointivaiheessa, kun ei yksin tarvitsisi kirjata muistiinpanoja, ottaa valokuvia, tallentaa GPS-paikantimeen tietoja ja mitata reittien kaltevuuksia. Onneksi sain kuitenkin opinnäytetyön ulkopuolisina apujoukkoina kaksi lohjalaista tatiäni seurakseni reiteille. Kirjoitusprosessi tökki toisinaan hieman, kun oikeita sanamuotoja ja lauserakenteita ei tahtonut heti löytyä. Opin käyttämään lähteitä ja etsimään tietoa nopeasti sekä kirjoittamaan opinnäytetyöhön vaadittavaa asiatyylistä tekstiä. Reitteihin liittyen opin mikä reittien kehittämisessä ja matkailullisessa käytössä on oleellista ja että reitti-informaatio on yhtä tärkeä asia kuin reitin fyysinen kunto.

Prosessin aikana on tullut vastaan asioita, joita olisin voinut tehdä toisin. Kirjoitin tietoperustan loppuun vasta tutkimuksen jälkeen, mikä aiheutti hoppua työn loppupuolella. Todennäköisesti tutkimuksen tekeminen olisi ollut helpompaa, kun olisi ollut kokonaan valmis perusta, johon sen voi pohjata. Kirjoitin koko työn kasaan melko lyhyessä ajassa. Välillä otti päähän se, etten ollut ehtinyt kirjoittaa osaa tekstistä aikaisemmin, mutta huomasin tällaisen intensiivisen työskentelytavan olevan minulle sopiva metodi. Kiireessä sain tehokkaammin aikaiseksi ja aikataulutin työtäni tarkemmin. Syksyllä isoimman kirjoitusvaiheen aikaan sain tehdä vähemmän vuoroja töissä, mistä oli suuri apu, kun pystyin keskittymään kirjoittamiseen lähes kokopäiväisesti.

Lähteet

Arnegger, J., Woltering, M. & Job, H. 2010. Toward a product-based typology for nature-based tourism: a conceptual framework. Ebsco Host. Academic Search Elite. Luettavissa: www.ebscohost.com. Luettu: 20.9.2014.

ELY-keskus 2011. Uutiset. Luettavissa: http://www.ely-keskus.fi/web/ely/uutiset/-/journal_content/56/13166/100002196?p_p_auth=H6MpgNh0#.VCmcuxaemA8. Luettu: 29.9.2014.

Etelän Uutiset 2014. Latvoilta merelle -hanke haluaa elvyttää lohikalakannat. Luettavissa: <http://www.etela.com/vanha/uutiset/2014/140302-13.html>. Luettu: 3.10.2014.

European Commission 2013. Cycling routes. Luettavissa: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cycling-tourism/index_en.htm. Luettu: 16.9.2014.

EuroVelo. EuroVelo routes. Luettavissa: <http://www.eurovelo.com/en/eurovelos>. Luettu: 16.9.2014.

Hemmi, J. 2005a. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 1. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Hemmi, J. 2005b. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 2. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Jaakkola, E., Orava, M. & Varjonen, V. 2009. Palvelujen tuotteistamisesta kilpailuetua. Opas yrityksille. 4. painos. Tekes. Luettavissa: http://www.tekes.fi/Julkaisut/palvelujen_tuotteistamisesta_kilpailuetua.pdf. Luettu: 22.10.2014.

Karjaanjoki Life 2003. Tavoitteet. Luettavissa: <http://palvelut.lohja.fi/klife/>. Luettu: 1.10.2014.

Karlsson, E. 2014. Edunvalvonta omatoimiliikkuville. Latu&Polku, 3-4/14, pääkirjoitus, 1.

Karttunen, P. 2011. Outdoors Finland – melontareittien suunnitteluopas. VisitFinland.

Kauppalehti 2011. SYKE: Maakuntien nimikkojärvet on valittu. Luettavissa: <http://www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/lehdisto/hellink/tiedote.jsp?selected=kaikki&oid=20111001/13184131726100&industry=TYOLAKI&=>. Luettu: 29.9.2014.

Kaupunginhallitus 2014. Lohjan ulkoilureittisuunnitelma. Pöytäkirja 31.03.2014, Pykälä 134. Luettavissa: <http://palvelut.lohja.fi/kirjat/d5web/kokous/201415265-7.HTM>. Luettu: 1.10.2014.

Koskinen, K. 22.4.2014. Projektiasiantuntija. Reiteistä traileiksi – Karjalan kierros luontomatkailun suuntaajana -hanke. Puhelinhaastattelu.

Lahden ammattikorkeakoulu 2013. Outdoors Finland Etelä. Tapahtumat. Luettavissa: <http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Sivut/default.aspx>. Luettu: 13.10.2014.

Lohjan kaupunki 2011. Taajamaosayleiskaava – Kaupallisen selvityksen päivitys. Luettavissa: <http://www.lohja.fi/Liitetiedostot/Yritt%E4j%E4-sivusto/Kauppa.pdf>. Luettu: 11.10.2014.

Lohjan kaupunki 2014. Lohjanjärven vesiretkeilykartta on valmistunut. Luettavissa: http://www.lohja.fi/ajankohtaista.asp?kieli=246&id_tiedote=1507. Luettu: 1.10.2014.

Lohjan Liikuntakeskus Oy 2014. Lohjanjärven ympäripyöräily. Luettavissa: <http://www.liikuntakeskus.lohja.fi/tapahtumat.asp?kpaiva=24-5-2014>. Luettu: 8.10.2014.

Lohjanjärven Suojeluyhdistys ry 2007. Lohjanjärvi. Luettavissa: <http://personal.inet.fi/luonto/lohjanjarvi/jarvesta/jarvesta.html>. Luettu: 1.10.2014.

Länsi-Uudenmaan matkailu 2013. Länsi-Uudenmaan matkailustrategia 2013-2016 (2020). Luettavissa:

<http://www.lansi.fi/lansiuudenmaanmatkailu/Liitetiedostot/valmiit/L%E4nsi-Uudenmaan%20matkailustrategia%202013-2016%20%282020%29.pdf>. Luettu: 1.10.2014.

Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry. Vesien tila – Lohjanjärvi. Luettavissa:

<http://vesientila.fi/fi/kunnat/lohja/jarvet/lohjanjarvi>. Luettu: 29.9.2014.

Länsi-Uusimaa 2013. Lohjanjärvelle vihdoin sähköinen veneilykartta. Luettavissa:

<http://www.lansi-uusimaa.fi/artikkeli/245010-lohjanjarvelle-vihdoin-sahkoinen-veneilykartta>. Luettu: 1.10.2014.

Mehmetoglu, M. & Normann, Ø. 2013. The link between travel motives and activities in nature-based tourism. *Tourism Review*. Vol. 68, Iss 2 pp. 3 – 13. Luettavissa:

<http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/TR-02-2013-0004>. Luettu: 22.9.2014.

MEK a. Suomen kesäaktiviteetit ovat luontomatkailua parhaimmillaan. Luettavissa:

<http://www.mek.fi/tuoteteemat-ja-tyokalut/tuoteteemat/kesaaktiviteetit-outdoors-finland/>. Luettu: 8.9.2014.

MEK b. Työkaluja matkapakettien ja reittien suunnittelijoille. Luettavissa:

<http://www.mek.fi/tuoteteemat-ja-tyokalut/tuoteteemat/kesaaktiviteetit-outdoors-finland/tyokalut/>. Luettu: 9.9.2014.

MEK 2010. Kansainvälinen luontomatkailututkimus 2010. Luettavissa:

<http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/04/A169-Kansainva%CC%88linen-luontomatkailututkimus-2010-Korj.pdf?dl>. Luettu: 29.10.2014.

MEK 2014. Modernit Humanistit työkirja. Visit Finland. Luettavissa:
<http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2014/06/2014-Modernit-humanistit-ty%C3%B6kirja.pdf?dl>. Luettu: 17.10.2014.

Melontapooli 2012. Melontareitit. Luettavissa:
<http://palvelut.lohja.fi/melontapooli/default.asp?sivu=3&alasivu=3&kieli=246>. Luettu: 6.10.2014.

Metsähallitus 2013. Kansallispuistojen, valtion retkeilyalueiden ja muiden virkistyskäytöllisesti merkittävimpien Metsähallituksen hallinnoimien suojelualueiden ja retkeilykohteiden käyntimäärät vuonna 2013. Luettavissa:
http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Asiakastieto/Kayntimaarat/Documents/kayntimaarat2013_kaikki.pdf. Luettu: 8.11.2014.

Metsähallitus 2014. Karkalin Luonnonpuisto. Luettavissa:
<http://www.luontoon.fi/retkikohteet/muutsuojelualueet/karkali/Sivut/Default.aspx>. Luettu: 8.10.2014.

Metsähallitus 2014. Retkeilyreittien kestäväointi säästää luontoa. Luettavissa:
<http://www.luontoon.fi/ajankohtaista/uutiset/Sivut/Kestavointisaastaluontoa.aspx>. Luettu: 10.10.2014.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. WSOYpro Oy. Helsinki.

Outdoors Finland a. Tervetuloa retkeilemään Etelä-Suomeen! Luettavissa:
<http://www.outdoorsfinland.fi/>. Luettu: 8.9.2014.

Outdoors Finland b. Tervetuloa pyöräilemään Etelä-Suomeen! Luettavissa:
<http://www.outdoorsfinland.fi/aktiviteetit/pyoraily/>. Luettu: 13.10.2014.

Outdoors Finland c. Lohjanjärven kierros, 182 km. Luettavissa:
<http://www.outdoorsfinland.fi/reitti/lohjanjarven-kierros/>. Luettu: 8.10.2014.

Outdoors Finland 2013a. Vaellus-, pyöräily- ja melontareittien suunnittelu ja toteutus matkailun näkökulmasta. Luettavissa:
<http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Sivut/default.aspx>. Luettu: 13.10.2014.

Outdoors Finland 2013b. Melonta – teemakohtaiset tuotesuositukset. Luettavissa:
<http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/05/Tuotesuosituksset-OF-Melonta.pdf?dl>. Luettu: 9.9.2014.

Outdoors Finland 2013c. Retki pyöräily – teemakohtaiset tuotesuositukset. Luettavissa:
<http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/05/Tuotesuosituksset-OF-Py%C3%B6r%C3%A4ily.pdf?dl>. Luettu: 9.9.2014.

Outdoors Finland 2013d. Vaellus ja sauvakävely – teemakohtaiset tuotesuositukset. Luettavissa: <http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/05/Tuotesuosituksset-OF-Vaellus.pdf?dl>. Luettu: 8.9.2014.

Outdoors Finland 21.10.2014. Uudenmaan alueellinen informaatio- ja keskustelutilaisuus. Outdoors Finland -hanke. Informaatio- ja keskustelutilaisuus. Helsinki.

Pigram, J. & Jenkins, J. 2006. Outdoor recreation management. Routledge. Abingdon.

Pröbstl, U., Wirth, V., Elands, B. & Bell, S. 2010. Management of recreation and nature based tourism in European forests. Springer. Heidelberg.

Ravanti, S. 18.10.2014. Yrittäjä. Ravanti Events. Sähköpostiviesti.

Ravanti Events. M/S Saariston Maija seilaa Lohjanjärvellä. Luettavissa:
<http://www.ravantievents.fi/uncategorized/ms-saariston-maija-seilaa-lohjanjarvella/>. Luettu: 8.10.2014.

Rehunen, A. 2008. Kesämökin lähiympäristö ja liikkuminen. Kulttuurin, luonnon ja liiketoiminnan näkökulmia matkailuun, sarja/series KR-4:2008. Turun kauppakorkeakoulu. Turku.

Räsänen, P. 2013. Reitistöistä uutta liiketoimintaa. Outdoors Finland Etelä -hanke. Kurssimateriaali.

Räsänen, P. 12.5.2014. Reitistöistä uutta liiketoimintaa. Projektipäällikkö. Outdoors Finland Etelä -hanke. Koulutus. Vääksy.

Räsänen, P. 25.8.2014. Maakunnalliset reitistöhankeet – Ylläpidon ja huollon ratkaisut. Projektipäällikkö. Outdoors Finland Etelä -hanke. Keskustelutilaisuus. Lahti.

Räsänen, P. 7.10.2014. Projektipäällikkö. Outdoors Finland Etelä -hanke. Sähköpostiviesti.

Räsänen, P. 20.10.2014. Projektipäällikkö. Outdoors Finland Etelä -hanke. Sähköpostiviesti.

Räsänen, P. & Saari, H. 2011. Vaellusreittien suunnitteluopas. Opas reittien suunnittelijoille, rakentajille ja ylläpitäjille. VisitFinland.

Saaristo Elossa. Hanke. Luettavissa: <http://saaristoelossa.com/>. Luettu: 3.10.2014.

Sillanpää, M. 2012. Kuntoilevat luontoseikkailijat hakevat toimintaa ja jännitystä. Metsähallitus. Luettavissa: <http://www.metsafi-lehti.fi/era-retkeily-ja-matkailu/kuntoilevat-luontoseikkailijat-hakevat-toimintaa-ja-jannitys/>. Luettu: 20.10.2014.

Simpson, D. 2012. European Cycling tourism worth 44 billion Euros: recent study. Luettavissa: <http://www.cabi.org/leisuretourism/news/22562>. Luettu: 18.9.2014.

Sitra & Green Care Finland 2013. Vihreää hyvinvointia. Luettavissa:
http://www.sitra.fi/julkaisut/Esitteet/2013/Vihreaa_hyvinvointia.pdf. Luettu:
11.10.2014.

Suomen Latu ry 2007. Ulkoilureittien luokitus- ja kuvausohje. Luettavissa:
http://suomenlatu-fi-bin.directo.fi/@Bin/47bde56bd7acc2367c6a1b893ba332af/1410701436/application/pdf/111644/ulkoilureittien_luokitusohje.pdf. Luettu 14.9.2014.

Suomen Latu & Outdoors Finland Etelä 2014. Reittiluokituslomake. Reittiluokitusmateriaalit.

Tilastokeskus 2014. Uusmaalaisilla kolminkertainen mökkimatka kaikkiin mökinomistajiin verrattuna 2013. Luettavissa:
http://www.stat.fi/til/rakke/2013/rakke_2013_2014-05-23_tie_001_fi.html. Luettu:
11.10.2014.

Tommola, P. 25.4.2014. Projektipäällikkö. Hyvinvointia ja liiketoimintaa retkeilyreiteistä -hanke. Puhelinhaastattelu.

Tuominiemi, R. 2013. Hyvän viitoittamisen perusteet. Metsähallitus. Luettavissa:
<http://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Muut/viitoitusopas.pdf>. Luettu: 20.10.2014.

Tuunanen, P. 2014. Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi 13.02.2003. Ympäristöministeriö. Luettavissa: http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Selvityksen_mukaan_luonnon_virkistyskayt%2828745%29. Luettu: 17.10.2014.

Urhola, J. 2013. Kantarelli-reitti valmistui Laavujen Kierrokselle. Länsi-Uusimaa. Luettavissa: <http://www.lansi-uusimaa.fi/artikkeli/262826-kantarelli-reitti-valmistui-laavujen-kierrokselle>. Luettu: 1.10.2014.

Uudenmaan virkistysalueyhdistys 2014. Ajankohtaista – Länsi-Uudenmaan melonta- ja soutukartasto. Luettavissa:

<http://www.uudenmaanvirkistysalueyhdistys.fi/index.php?k=13521>. Luettu: 1.10.2014.

VisitLohja a. Retkeily ja ulkoilu Lohjalla. Luettavissa:

http://visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&id_sivu=137&alasivu=137. Luettu: 8.10.2014.

VisitLohja b. Hotellit ja hostellit. Luettavissa:

<http://www.visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=131&alasivu=131&tyyppi=12>.
Luettu: 4.10.2014.

VisitLohja c. Kartano- ja maatilamajoitus. Luettavissa:

<http://www.visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=131&alasivu=131&tyyppi=13>.
Luettu: 4.10.2014.

VisitLohja d. Vuokramökit. Luettavissa:

<http://www.visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=131&alasivu=131&tyyppi=14>.
Luettu: 4.10.2014.

VisitLohja e. Leirintäalueet. Luettavissa:

<http://www.visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=131&alasivu=131&tyyppi=15>.
Luettu: 4.10.2014.

VisitLohja f. Elämyspalvelut Lohjalla. Luettavissa:

http://visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&id_sivu=144&alasivu=144. Luettu: 8.10.2014.

VisitLohja g. Liikuntapalvelut Lohjalla. Luettavissa:

http://visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&id_sivu=149&alasivu=149. Luettu: 8.10.2014.

VisitLohja h. Lohjan Matkailupalvelukeskus. Luettavissa:

http://visitlohja.fi/default.asp?id_sivu=358&alasivu=358. Luettu: 8.10.2014.

VisitLohja i. Ruokailuravintolat. Luettavissa:

<http://visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=134&alasivu=134&tyyppi=1>. Luettu:
8.10.2014.

VisitLohja j. Kahvilat. Luettavissa:

<http://visitlohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=134&alasivu=134&tyyppi=4>. Luettu:
8.10.2014.

Liitteet

Liite 1. Reittiluokituslomake (Suomen Latu & Outdoors Finland Etelä 2014)

Reittiluokituslomake:

Kunta

Reitin nimi

Päivämäärä

Luokittelijan nimi

REITILUOKITUSLOMAKE

Reitin osuus	Kaltevuus %	Korkeuserot	Kulkukelpoisuus/ reitin pinta	Viitoitus ja merkintä maastoon	Etenemis- nopeus min/km	Luokka
Osuus 1 Pituus:						
Osuus 2 Pituus:						
Osuus 3 Pituus:						
Osuus 4 Pituus:						
Osuus 5 Pituus:						
Reitti yhteensä Pituus:						

Reitin vaativuusluokka:

Luokituksen voimassaoloaika:

Luokituspäivämäärä:

Luokittelijan allekirjoitus:

Nimen selvitys:

Luokittelijan osoite:

Luokittelijan puhelinnumero:

Luokittelijan sähköposti-osoite:

Lähetä lomake osoitteeseen:

ofetela@lamk.fi

Liite 2. Havainnointilomake

Liessaaren luontopolku 4,5 km

Vaellusreitti

	Saavutettavuus	Reittimerkinnät	Infokartta, lähtöpisteet	Opastaulut ja viitat, vaara- ja huomio-opasteet	Reitin pinta
Ouus 1, pituus					
Ouus 2, pituus					
Ouus 3, pituus					

Saavutettavuus: oma auto/tilausbussi/julkiset kulkuvälineet, parkkipaikat + inva, GPS-koordinaatit

Reittimerkinnät: riittävä tiheys (näköetäisyys) ja selkeys, loogisuus (samanlaiset merkit)

Infokartta, lähtöpisteet: reitin alussa, kertoo reitin palveluista ja reitin teeman

Opastaulut ja viitat: löytykö, tiedon hyödyllisyys, ulkoasu tiivistetty ja selkeä, etäisyys seuraavaan paikkaan

Vaara- ja huomio-opasteet: sokea piste, risteys, jyrkkä alamäki, liukas pinta, irtoiviä, kiertosuunta

Reitin pinta: maapinta/sora/pitkospuut, juurakot, kivikot, kalliot, sillat ja portaat

Taukopaikat ja roskahuolto	Käytettävyys	Nähtävyydet	Palvelut ja solmukohteet	Vetovoima ja kiinnostavuus	Muut huomiot

Taukopaikat ja roskahuolto: laavu + nuotiopaikka, halkovaja, käymälä, penkit, roskikset, kierrätys

Käytettävyys: vuodenajat, eri aktiviteetit, kohderyhmät

Nähtävyydet: minkälaisia, merkinnät kunnossa

Palvelut ja solmukohteet: reitin varrella vaativuuteen sopivin välijoin, minkälaisia, uudet liiketoiminnan mahdollisuudet

Vetovoima ja kiinnostavuus: tarinallisuus, maisemallinen arvo

Muut huomiot

Liite 3. Reittikuvauslomake, esimerkkinä Liessaaren luontopolku

Reittikuvaus

1. Reitin nimi ja yksilöintitieto (maakunta, kunta)

Liessaaren luontopolku, Uusimaa, Lohja

2. Reitin pituus, arvioitu kesto, jana- vai ympyräreitti ja yhteydet muuhun reitistöön.

4,5 km, 2 h, ympyräreitti.

Viralliseen luontopolkuun kuuluu ainoastaan 2 km lenkki saaren itäpäässä ja vain tästä osuudesta on olemassa kartta. Tässä lomakkeessa on kartoitettu koko saaren kiertävä 4,5 km reitti.

Aurlahden rannasta läheltä Liessaarta lähtee monia melontareittejä Lohjanjärvelle. Lähellä Lohjan keskustan läpi kulkee myös Lohjanjärven pyöräilykiertos.

3. Reitin vaativuusluokka, haasteellisuuden kuvaus ja kohderyhmä

Keskivaativa

Haasteellisuuden kuvaus: Reitti kulkee välillä leveämpää metsäpolkua pitkin, toisinaan juurista ja kivikkoista kapeampaa polkua. Pitkospuita ei ole ollenkaan, eikä niille ole oikeastaan tarvettakaan. Kovin suuria mäkiä ei ole (<18 %), paitsi poikkeuksena aivan saaren länsipäässä olevalle taukopaikalle vievän polun loppu. Laskeutuminen todella jyrkkää (45 %) kalliota alas on koko reitin haastavin osuus. Viitoitus on pääosin selkeää, joskin myös puutteita löytyy, kuten viitat laavulle ja näköalapaikoille. Polun varrella on risteyksiä, joten reitin pituuden voi valita itse. Luontopolku-kyltit ohjeistavat risteyksissä oikeaan suuntaan.

Soveltuvuus eri kohderyhmille: Reitti sopii perheille, ei kuitenkaan rattaiden kanssa kuljettavaksi. Todella jyrkkiä mäkiä on vain yksi ja senkin saa kuljettua turvallisesti rauhalliseen tahtiin etenemällä.

4. Reitin lähtöpisteet (kaikki reitin lähtöpisteet tulee luetteloida, tallentaa GPS – koordinaatit, osoite, valokuvata ja kuvata)

Haikarinniemen parkkipaikka
Haikarinniemi
08100 Lohja
N60 14.626 E24 01.531

Virallisesti reitti alkaa vasta reilun 200 m päästä Liessaaren uimarannalta.

5. Reitin välitön palveluvarustus (Nimetään ja numeroidaan, valokuvataan GPS-laitteella ja kirjataan kuvaus suositeltavan kulkusuunnan mukaisessa järjestyksessä) ja sen kehittämiskohteet. Lisäksi pinnoitteen kehittäminen!

1. Uimaranta ja käymälä reitin lähtöpisteessä

Kehittäminen: -

2. Avolouhos 0,8 km reitin alusta

Kehittäminen: Viitta polulta avolouhokselle olisi aiheellinen.

3. Näköalapaikka ja avolouhos 2,3 km reitin alusta

Kehittäminen: Viitta polulta näköalapaikalle olisi aiheellinen.

4. Laavu, pöytä ja penkit 2,5 km reitin alusta

Kehittäminen: Taukopaikan laiturin käyttökelvottomassa kunnossa. Laavulle johdettava viitta risteykseen olisi aiheellinen.

5. Reitin viitoitus ja merkinnät

Virallinen luontopolku (2 km) on merkattu tummanvihreillä maalimerkeillä puihin, jotka eivät erotu erityisen hyvin. Laavulle haarautuva polku, joka ei ole osa varsinaista luontopolkua, on merkattu keltaisin, paremmin näkyvin maalimerkein. Merkien tulisi olla selkeästi erottuvia ja koko reitillä samanvärisiä. Luontopolulla on useampia haarautuvia polkuja, luontopolku-kyttilä näyttävät oikean etenemissuunnan. Laavulle ja avolouhokselle ei ole joko ollenkaan viitoitusta tai sitten epämääräiset ohjeistukset, kuten puuhun maalattu nuoli avolouhoksen suuntaan. Reitillä varrella on rastipisteitä, jotka on merkitty numeroin, mutta ei minkäänlaisia opastauluja, jota kertoisivat rastien kohteista. Rastipisteiden infomateriaali eli luontopolkuopas on saatavilla netistä, Lohjan asiakaspalvelukeskuksesta ja kirjastosta. Reitillä alussa on infotaulu, jossa osa informaatiosta on piilossa taulun kääntöpuolella. Muualla reitin varrella ei ole infotauluja reitistä.

6. Reitin kalastuskohteet ja kalalajit

-

7. Reittiä tukevat palvelut:

Majoituspalvelut (jotka ovat suoraan reitin välittömällä vaikutusalueella):

-

Kahvilat ja ravintolat (jotka ovat suoraan reitin välittömällä vaikutusalueella):

-

8. Hyvä tietää reitistä: reitin riskit, reitille varustautuminen, matkapuhelimen kuuluvuus.

Reitin haastavimmalla osuudella, taukopaikalle laskeuduttavalla jyrkällä kalliolla on syytä olla varovainen aina, erityisesti märällä säällä, sillä kallio ja kivet voivat olla liukkaita. Reitin kiertämiseen sopii mukavat kävelykengät. Jos on kiinnostunut tietämään rastipisteistä, kannattaa tulostaa tai hakea mukaansa pisteistä kertova luontopolkuopas.

9. Luonnonympäristön kuvaus (nämä tiedot kartoitetaan kysymyslomakkeella ja omilla havainnoilla). Muista aina järjestys!

- Yleiskuvaus luonnonympäristöstä, maisemasta sekä erityisesti kiinnostavat kohteet ja nähtävyydet. Onko reitille luonteenomaista talousmetsä, suo, kangasmetsä, aarniometsä tms.

Reitti on kokonaisuudessaan kiinnostava jo siksi, että kyseessä on pienen saaren kiertävä polku. Metsäpolkuja kävellessä voi siis samalla ihailla järvimaisemia. Uimarannalta polulle lähdettäessä avautuu näkymä Lohjan keskusta, jossa piikottaa Lohjan Pyhän Laurin kirkon katto ja Aurlahden rannan suihkulähde kohoaa komeana keskustan edessä. Polun alussa nähdään lehtipuita, mutta sisemmäs saarelle siirryttäessä männyt ja kuuset valtaavat maiseman. Kangasmetsä ja lehdot ovat saaren metsätyppejä. Puissa kasvaa naavaa, mikä kertoo puhtaasta ilman laadusta. Varvut, erityisesti mustikka, peittävät maata polun ympärillä. Ensimmäisen avolouhoksen näköala louhokselle ja järvelle on enemmän puiden peittämä kuin toisen louhoksen, jossa avautuu näköala korkeammalta ja pidemmälle Lohjanjärven selälle ja vastarannalle. Laavu on aivan järvenpinnan tasolla ja myös sieltä aukeaa kauniit näkymät järvelle. Polun loppupuolella löytyy saniaispuskiä, metsäkortepeltoja ja lehtipuiden muodostamia katoksia reitin yllä. Hauska nähtävyys melkein polun lopussa on kannosta veistetty tuoli.

Kehittämissuosituks:

10. Kulttuuriympäristön kuvaus

- Yleiskuvaus kulttuuriympäristöstä (kylä, kaupunkimainen, jokilaakso tms.)

Mahdolliset nähtävyydet reitin varrella.

Laavulle vievän polun varrella on mökkejä, kenties pysyvää asutustakin. Saaren länsikärkeä lähestyttäessä saari kapenee, jolloin polun molemmilla puolilla on rannassa seisovia taloja.

Kehittämissuosituks:

11. Reitin suositeltava teema (kerro mielipiteesi reitin teemasta ja sen keskeisistä vetovoimatekijöistä)

Pienen saaren ympärikiertäminen vaihtelevassa maastossa avolouhoksista reheviin lehtoihin.

Vetovoimatekijöitä ovat ympäröivä järvi, hienot näköalat ja taukopaikka kauniilla ja rauhallisella paikalla, jonne pääsemiseen pieni vaivannäkö kannattaa.

12. Reitit kehittämissuhteet ja käytettävyys (tähän omin sanoin yhteenvedo kehittämissuhteista)

Koko reitillä olisi hyvä olla yhtenäiset ja näkyvät, esimerkiksi keltaiset reitti-merkinnät. Laavulle vievä polunhaara tulisi lisätä viralliseksi osaksi luontopolkua ja merkitä karttoihin. Viitoitus on osittain puutteellista (näköalapaikoille ja laavulle) ja viitat etäisyyksien kanssa voisivat olla hyvä idea reitin varrelle. Taukopaikka oli siisti, ainoastaan rikkinaisesta laiturista voisi hankkiutua eroon. Infotauluja reitin luonnosta voisi lisätä reitin varrelle, esimerkiksi laavun luo taukopaikalle. Alun lähtöopastetaulun voisi korvata isommalla, jotta kaikki info reitistä mahtuisi taulun etupuolelle. Rastipisteille olisi hyvä lisätä myös opastaulut rasteista, ettei materiaaleja tarvitsisi erikseen hankkia muualta.

Liite 4. Tuotekortti, esimerkkinä Liessaaren luontopolku

OTSIKKO: Liessaaren luontopolku, Lohja, 4,5 km

INGRESSI: Liessaaren luontopolku on noin 4,5 kilometrin mittainen pienen Liessaaren kiertävä reitti Lohjan keskustan tuntumassa. Saareen saavuttaessa ylitetään tunnelmallinen valkoinen silta. Saaren sisäosissa kivutaan melko loivia mäkiä hieman korkeammalle, jonka jälkeen reitin varrella voi ihaila avolouhoksia ja upeita maisemia Lohjanjärvelle. Reitin luonto vaihtelee kangasmetsistä lehtoihin ja saniaispöheikköihin, ja aivan saaren läntisessä kärjessä laskeudutaan kallion päältä järven pinnan tasolla olevalle taukopaikalle. Reitin kiertämisen päätteeksi voi pulahtaa Liessaaren uimarannalla Lohjanjärven virkistävään veteen.

Vaativuus: Keskivaativa

Soveltuvuus: Reitti soveltuu lapsiperheillekin, mutta ei ole esteetön.

Kesto: Noin 2 h.

Reittimerkinnot: Merkitty vihreillä ja keltaisilla maalimerkein puihin.

3 FAKTAA:

- päiväretkeilyyn sopiva leppoisä reitti
- nähtävyyksinä jylhät avolouhokset
- saaren länsipäädyn avolouhokselta hieno näköala Lohjanjärvelle

Reittikuvaus: Reitti alkaa Liessaaren sillan jälkeiseltä uimarannalta, noin 200 metrin päässä Haikarinniemen parkkipaikasta. Liessaaren silta on kaunis, onkijoiden suosima valkoinen silta. Reitin alku on leveähköä metsäpolkua, joka kulkee ensin rannan viertä, josta on hyvät näkymät vastarannalla levittäytyvään Lohjan keskustaan kirkon kattoineen ja suihkulähteineen. Seuraavaksi kivutaan mäkeä ylös ja siirrytään saaren sisempiin osiin, joissa alkaa mäntyjen ja kuusien hallitsema kangasmetsä. Puissa kasvaa naavaa, mikä viestii puhtaasta ilman laadusta. Jonkin matkan päässä polku muuttuu kapeammaksi ja kulkua hankaloittaa hieman juurakot ja kivikot. Polun oikealla puolella tulee pian saaren ensimmäinen avolouhos. Eteenpäin jatkettaessa erkanevat vihreillä merkeillä merkatusa polusta keltaisilla merkein merkitty polun haara, joka vie aivan saaren länsipäässä olevalle taukopaikalle. Tämä polun haaran alku on jälleen melko leveää ja helpokulkuista metsäpolkua, joka lähempänä taukopaikkaa kapenee ja muuttuu juurakkoisemmaksi. Polun varrella on mökkejä ja asuntoja. Polku nousee korkeammalle ja lähellä saaren kärkeä löytyy toinen avolouhos ja sieltä avautuu hulpea näköala Lohjanjärvelle. Polku päättyy jyrkkään laskeutumiseen kalliota alas lähellä järven pinnan tasoa olevalle taukopaikalle, jossa on laavu, nuotiopaikka sekä pöytä ja penkit. Näkymät järvelle ovat kauniit myös matalammalta tasolta katsottuna. Paluumatkalla kuljetaan samaa keltaisilla merkein merkattua polkua takaisin samaan risteykseen, josta laavulle käännyttiin. Risteyksestä jatketaan leveää metsäpolkua lehtojen, saniaiskasvustojen ja metsäkortepeltojen ympäröimänä takaisin uimarannalle lähtöpisteeseen. Aivan lähellä reitin loppua voi vielä istahtaa taidokkaasti kannosta veistettyyn tuoliin saniaisten keskelle.

Hyvä tietää

Luontopolunkiertämiseen voi yhdistää melontaretken, sillä Lohjan keskustasta Aurlahden rannasta voi lähteä melomaan eri puolille Lohjanjärveä. Myös Lohjanjärven pyöräilykierros järven ympäri alkaa Lohjan keskustasta.

Liessaaren uimarannalla on reitin ainoat roska-astiat, joten roskat tuodaan itse pois reitiltä. Reitin lähtöpisteessä uimarannan läheisyydessä löytyy käymälä, joita ei reitin varrella muuten ole. Reitillä ei ole juomavesipisteitä.

Reitin kulkemiseen sopivat hyvin lenkkikengät, mutta vaelluskengätkin ovat hyvä vaihtoehto. Jyrkkä laskeutuminen kalliota alas taukopaikalle voi märällä kelillä olla liukas, joten varovaisuutta tulee noudattaa.

Luontopolulla on valittavissa useampi eri polunhaara, jolloin reitistä saa itselleen sopivan mittaisen. Reitin alussa on lähtöpastetäulu ja reitin kartta, joskaan siihen ei ole merkattu taukopaikalle vievää polunhaaraa ollenkaan. Karttaan merkitty luontopolku on vain noin 2 kilometriä pitkä. Taukopaikalle johtavan pisimmän reitin kulkeminen on sen arvoista, sillä upeat maisemat ensin korkealta avolouhoksen reunalta ja sitten matalalta järven tasosta ilahduttavat mieltä. Taukopaikalle vievän polun haarassa ei ole viittaa, mutta vihreät reittimerkinnot vaihtavat väriä keltaisiksi.

Reitin varrella on 16 rastipistettä, joihin voit tutustua luontopolkuoppaan avulla. Niitä on saatavilla Lohja.fi sivustolla, Ojamon kirjastolta ja Lohjan kaupungin asiakaspalvelukeskuksesta.

Vaativuus

Reitti on keskivaativa. Reitillä on juurakkoisia ja ajoittain kivikkoisia melko vaativia polkuja, toisinaan reitti on helppokulkuista, leveähköä metsäpolkua. Pitkospuita ei ole ollenkaan. Laskeutuminen taukopaikalle tapahtuu hyvin jyrkkää kallioista rinnettä pitkin, jossa on syytä edetä rauhallisesti ja noudattaa varovaisuutta. Muuten suuria mäkiä ei juuri ole. Luontopolulla on yksi taukopaikka sekä uimaranta käymälöineen reitin aloituspisteessä, mikä on riittävä määrä taukopaikkoja tämän pituisella reitillä. Käymälöiden puutteeseen reitin alun jälkeen on hyvä varautua.

Reitin alkuun

Haikarinniemen parkkipaikka
Haikarinniemi
08100 Lohja
N60 14.626 E24 01.531

Julkisilla kulkuneuvoilla:

Lohjan linja-autoasemalle kulkee vakiovuorobusseja mm. pääkaupunkiseudulta sekä Turun ja Hangon suunnista. Linja-autoasemalta on n. 2,5 km matka Liessaaren sillalle. Aseman osoite: Kauppakatu 2, 08100 Lohja. Lisätietoja: [Matkahuollosta](#) ja [Uudenmaan joukkoliikenneinfosta](#).

Kartat ja oppaat

Liessaaren luontopolun kartta: [Lohja.fi](#), Lohjan kaupungin ympäristöyksikön nettisivut.

Luontopolun opaslehtisiä on saatavilla Lohjan kaupungin asiakaspalvelukeskuksesta, Ojamon kirjastosta ja se on ladattavissa myös [Lohja.fi](#)-sivuilta.

Majoituspaikat

Gasthaus Lohja
Laurinkatu 1, 08100 Lohja
Puh. +358 (0) 19 331 771
info@gasthauslohja.fi
www.gasthauslohja.fi

Hotelli Lohja
Laurinkatu 34, 08100 Lohja
Puh. +358 (0) 19 332 21
info@hotellilohja.fi
www.hotellilohja.fi/

Linkit

[Lohjan matkailupalvelukeskus](#)
Hossanmäentie 1, 08350 Lohja
Puh. +358 (0) 44 369 1309
tourist@lohja.fi

[Lohja.fi – Liessaaren luontopolku](#)

Palvelut

- Lohjanjärvellä voi tilata saaristoristeilyn M/S Saariston Maijalla. Vene hakee sovitusta paikasta ja sen kyytiin mahtuu kipparin lisäksi viisi matkustajaa.
 - Lisätietoja: www.ravantievents.fi/ms-saariston-maija/, kipparin puh. +358 40 134 3858

Liite 5. Kuvia reittien parhaista paloista

Nähtävyydet: Mustion ruukin pato, pyöräilyreitti

Maisemat: suomalaista järvi-, metsä- ja peltomaisemaa, melontareitti

Opasteet: lähtöopastetaulu suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, Karkalin luontopolku

Opasteet: selkeät reittimerkinnät, Karkalin luontopolku

Taukopaikka: kattava varustus, Karnaistenkorven luontopolku

Saavutettavuus: pysäköinti lähellä reitin aloituspistettä, Karnaistenkorven luontopolku

Liite 6. Kuvia kehittämiskohteista: Pyöräilyreitti

Pyöräilijöille tarkoitettu opastekokonaisuus puuttui, vain normaalit tienviitat opastivat

Reitillä oli paikoittain kapea ja kulunut piennar sekä routavaurioita

Kattavia, käymälöin ja nuotiopaikoin varusteltuja taukopaikkoja voisi olla enemmän

Liite 7. Kuvia kehittämiskohteista: Melontareitti

Jokimaista reittiä on helppo seurata, mutta opastekokonaisuus on silti tarpeellinen

Moottoritien viereisen rantautumispaikan laiturille voi olla haastava rantautua

Tällä rantautumispaikalla oli vain penkki ja roskis, joten palveluvarustus on heikohko

Liite 8. Kuvia kehittämiskohteista: Karkalin luontopolku

Reitin opastauluissa tekstit ovat ainoastaan suomeksi

Pisintä luontopolkua ei ole merkattu lähtöopastetaulun karttaan

Vinossa olevat pitkospuut voivat aiheuttaa liukastumisen märällä säällä

Liite 9. Kuvia kehittämiskohteista: Karnaistenkorven luontopolku

Viitoista puuttui kirjaimia

Järvestä kertova infotaulu oli revennyt lukukelvottomaksi

Kuluneet pitkospuut kaipaavat uusimista piakkoin

Liite 10. Kuvia kehittämiskohteista: Liessaaren luontopolku

Avolouhokselle johdatti epämääräinen puuhun maalattu nuolikuvio

Rastipisteillä ei ollut opastauluja, vaan tieto tarjotaan erillisessä luontopolkuoppaassa

Taukopaikan rikkiäinen laituri oli nostettu rantaan

Lohjanjärven luontoaktiiviteettireitit

Miira Lehto

Nykytilan kartoitus

Retkeily-, melonta- ja pyöräilyreitit

- Karnaistenkorven luontopolku 3,2 km
- Karkalin luontopolku 5,2 km
- Liessaaren luontopolku 4,5 km
- Kisakallio-Aurlahti melontareitti 12,0 km
- Pyöräilyreitti Lohjanjärven ympäri ja Lohjansaaren läpi 83,0 km

Lohjanjärven kierros, 176 km

Karnaistenkorven luontopolku, Lohja, 3,2 km

Lohjalla Helsinki-Turku moottoritien päällä sijaitseva ulkoalue, jossa riittää eri mittaisia polkuja.

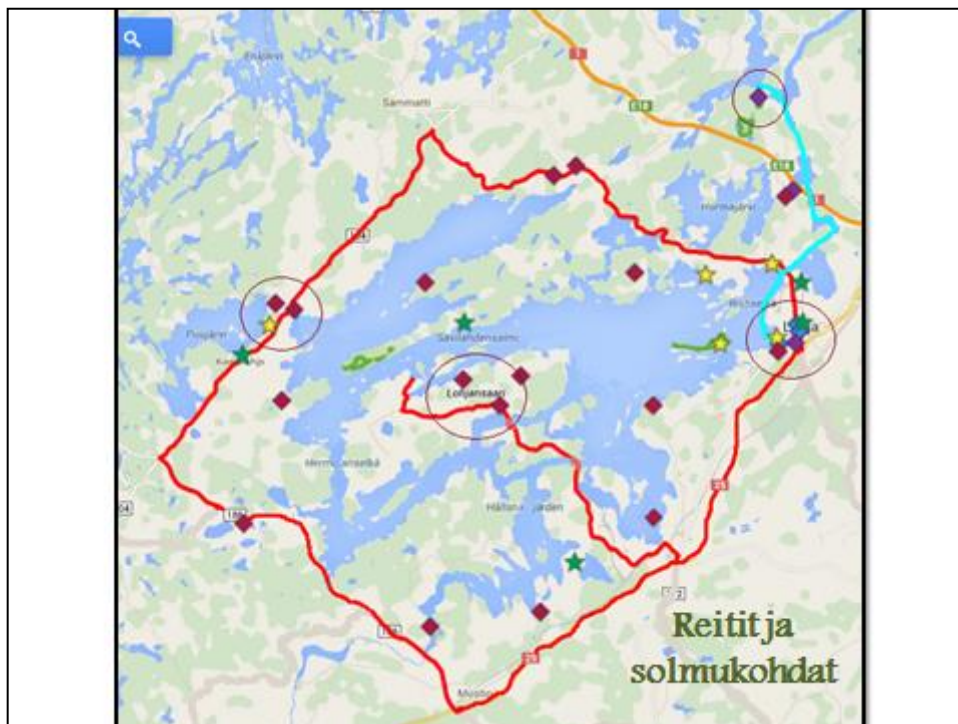
Karkalin luontopolku, Karjalohja, 5,2 km

Karkalin luontopolun on suunnitellut reitillä lehtoaie pölkkipensainen ja keittiö valokuvakokoukseen.

Lohjanjärven melontareitit

Hieno ja moni-ilmeinen melontakohde, jonka rannoilta avautuu poikkeuksellisen rikas ja monipuolinen luonto.

Kamaistenkorven luontopolk 3,2 km

Veistureitti

Havainnointilomake

	Saavutettavuus	Reittimerkinnot	Infokartta, lähtöpaikat	Opastukset ja viitat, vaara- ja huomio-oppaat	Reitin pinta
Osa 1, pituus:					
Osa 2, pituus:					

Saavutettavuus: oma auto/tiilautus/julkiset kulkuvälineet, parkkipaikat + luvut, GPS-koordinaatit

Reittimerkinnot: riittävä silmänselvyys (näkyvyys) ja selkeys, loogisuus (samanlaiset merkit)

Infokartta, lähtöpaikat: reitin alusta, kertoo reitin pitävyydestä ja reitin teeman

Opastukset ja viitat: löytyvyys, tiedon hyödyllisyys, ulkoasu siivottu ja selkeä, etäisyys seuraavaan paikkaan

Vaara- ja huomio-oppaat: selkeä pinta, riittävä, järkevä alama, lukea pinta, loppu, kiertoaika

Reitin pinta: maapinta/sora/otokset, juurakot, kivot, kalliot, silat ja portaat

Taukopaikat ja roskahuolto	Käytettyys	Nähtävyydet	Palvelut ja solmukohtat	Vetovoima ja kiinnostavuus	Muut huomiot

Taukopaikat ja roskahuolto: laavu + ruokapaikka, hakevaaja, käymälä, penkit, roskikset, kiemuri

Käytettyys: vuodenaikat, eri aktiviteetit, kohderyhmät

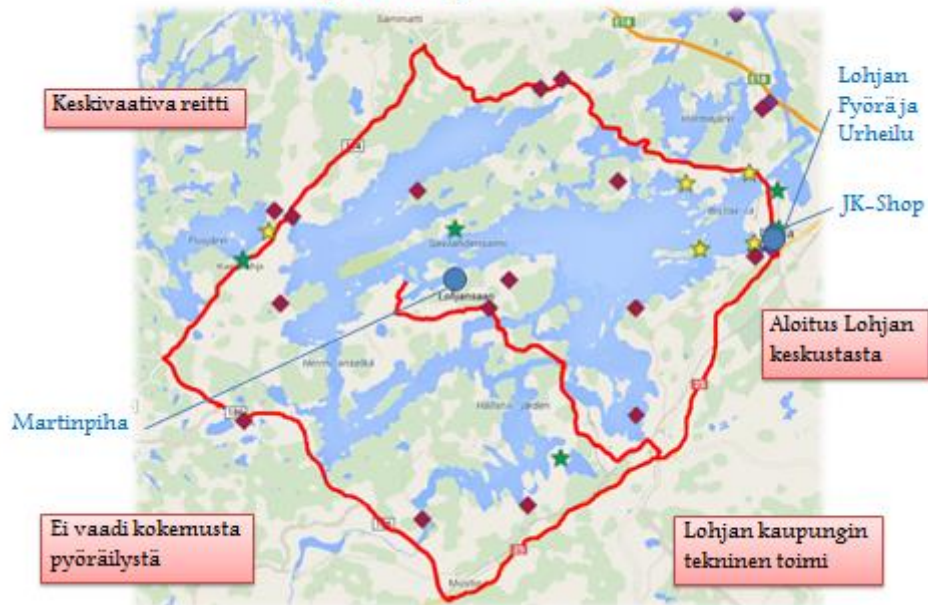
Nähtävyydet: minkälaisia, merkinnot luonossa

Palvelut ja solmukohtat: reitin varrella saatavuuden sopivien väliojien, minkälaisia, uudet liiketoiminnan mahdollisuudet

Vetovoima ja kiinnostavuus: tarinallisuus, maastollinen arvo

Muut huomiot

Pyöräilyreitti 83 km

Hyviä puolia

Fyöräily

- Helppo saavutettavuus
- Reitin helppo seurattavuus
- Palvelut
- Fyörätie (paikoittain)
- Mäkiys tarjoaa haastetta
- Monipuolista luontoa ja asutuskeskittymiä

Kehitettävää

- Viitat ja opasteet
- Infotaulujen ja karttojen puute reitillä
- Painettujen ja sähköisten oppaiden ja karttojen puute
- Routavauriot
- Kapea piennar
- Perinteisten taukopaikkojen puute
- Fyöräilypalveluiden vähyys

Kisakallio – Aurlahti melontareitti

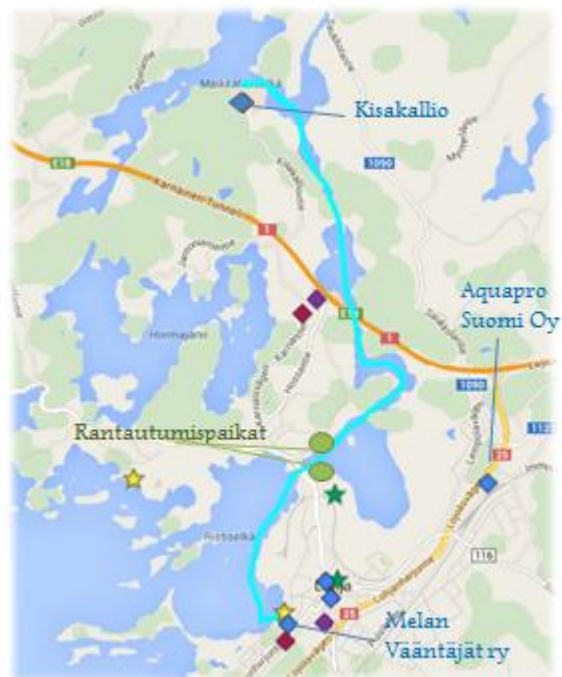
12 km

Keskivaativa reitti

Sopii aloitteleville melojille

Lohjan kaupungin
ympäristöyksikkö

Aloitus Kisakalliosta tai
Aurlahden rannasta

Hyviä puolia

- Helppo seurattavuus
- Maisemat
- Rauhallinen virtaus, ei kanto-osuuksia
- Melontapalvelut
- Monipuoliset karttamateriaalit
- Yhdistettävyyys muihin reitteihin
- Hiekkarannoilta helppo nousta kanootin kyytiin ja pois

Kehitettävää

- Viitat ja opasteet
- Rantautumispaikkojen vähyys ja palveluvarustus
- Palveluiden vähyys reitin varrella
- Ei julkisia liikennevälineitä Kisakallioon
- Vuokravälineiden takaisinkuljetus

Karnaistenkorven luontopolku 3,2 km

Hyviä puolia

Karnaistenkorpi

- Selkeät reittimerkinnot ja viitoitukset
- Kartat reitin varrella
- Tarinapolku lapsille + muut opastaulut
- Siistit ja kattavat taukopaikat
- Pitkospuut helpottavat kulkemista
- Monipuolinen luonto
- Kisakallion Urheiluopiston palvelut
- Käyttökunnossa myös talvisin

Kehitettävää

- Kuluneet pitkospuut
- Rikkoutuneet infotaulut ja viitat
- Ei julkisia liikennevälineitä

Karkalin luontopolku 5,2 km

Hyviä puolia

- Selkeät reittimerkinnot ja opasteet
- Kartat reitin varrella
- Kattava reitti-informaatio paikanpäällä ja netissä
- Pitkospuut helpottavat kulkemista
- Rantautumis- ja uimapaikka
- Torholan luola lähellä
- Hyvä pysäköintialue

Kehitettävää

- Jotkin pitkospuut vinossa
- Tarpeettomat (?) kohdeopasteet
- Lähtöopastetaulun karttaan ei ole merkitty pisintä reittiä
- Viitta taukopaikalle puuttuu
- Taukopaikoilla vain pöytä ja penkit
- Muutama puu kaatunut polun tielle
- Ei julkisia liikennevälineitä
- Ei palveluita lähellä

Liessaaren luontopolku 4,5 km

Liessaari

Hyviä puolia

- Hieno taukopaikka
- Näköala avolouhokselta
- Eri pituisia luontopolkulenkkejä
- Monipuolinen luonto
- Luontopolkupäas
- Polun kuljettavuus
- Lohjan keskustan palvelut lähellä
- Hyvä saavutettavuus

Kehitettävää

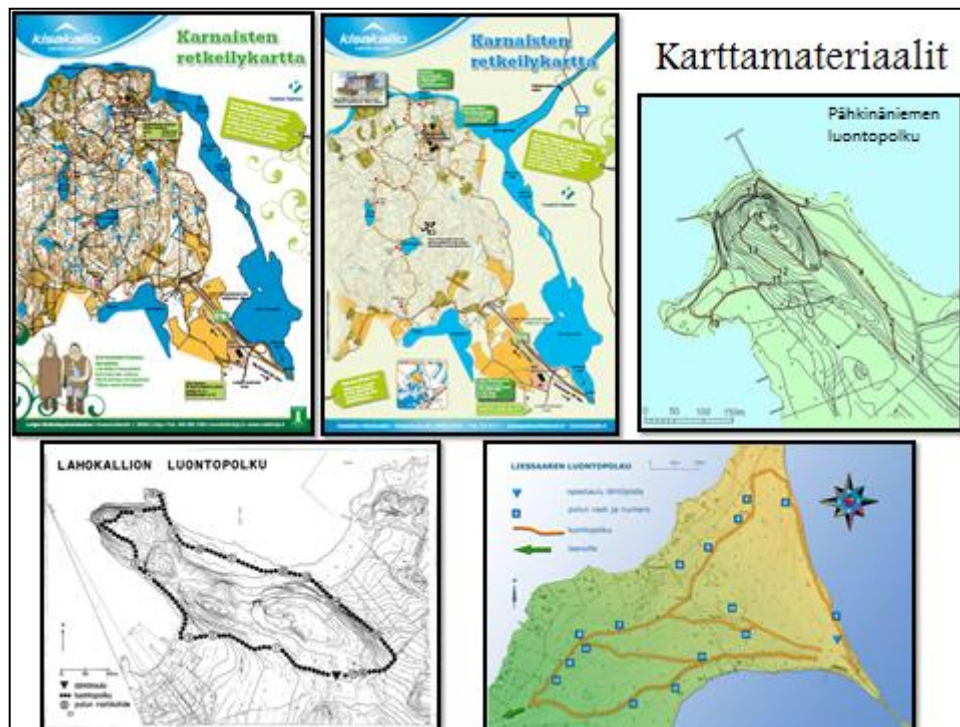
- Viitoitukset ja reittimerkinnot
- Lähtöopastetaulun toteutus
- Taukopaikalle vievä polku osaksi varsinaista luontopolkua
- Taukopaikan laiturin korjaus + käymälä tarpeellinen
- Rastipisteet ilman opastauluja

Liessaari

Karttamateriaalit

Yhteenveto: keskeiset ongelmat

- Viitoitukset
- Tauskopaikat
- Kävijämäärien tiedostaminen
- Tunnettuus ja informaatio

